

Dini İstihza Konusu Edinmek.....	5
Tefsîr-i Şerifi:	5
Sebeb-i Nüzul	5
İlmî Tetkik.....	5
Kafirler Dost Edinilmez.....	5
Ezanla Alay Edenler	5
Ezân-ı Şerifin Delili.....	6
Ezân-ı Şerifin Hikmetleri.....	6
Ezana Karşı Ücret Almak	6
Çirkin Sesli Müezzin	6
Ezan-I Şerifin Fazileti.....	7
Hesabı Az olan Üç Kişi	7
İmamlık mı Müezzinlik mi?	8
Efendimiz (s.a.v.) Sesli Ezan Okumadı!	8
H. Ömer (R.A.)İnmüezzinliği	8
Ezanda Teganni Yapmak.....	8
Ezanda Teganniye Misal	8
Ezana İcabet Etmek	8
Ezanın Müstahapları	9
Zayıf Hadisle Amel	9
Ezan Okunurken Yapılacaklar	9
Kadınlara Büyük Müjde	9
Ezân-ı Şerifte İnkişâf ve Tecelliler	9
Ezanın Fazilet ve Havâssı.....	10
Ümmü Sıbyân Hastalığına Şifâdır	10
Korkulu Anlarda Ezan Okunmalıdır	10
Ezanın işaret Ettikleri	10
Sebeb-i Nüzul	10
Yahudiler İslam'dan Hoşlanmaz	11
Yahudiler Fâsıktır	11
Mesübet	12
En Kötü İnsan.....	12
Yahudiler Maymun Oldular.....	12
Yahudilerin Hınzıra Çevrilmeleri	12
Yahudiler Tağut'a Tapıyorlar.....	12
Yahudilik	13
Hakka Tabi Olmak	13
Muhabbet Güzel Ahlaktır	13
Evliyanın Özellikleri.....	13
Cevhere Sahip Olmak	14
Tarikatlar Arasında İhtilâf	14
Kalppler Üç Kısımdır	14
Tevhit ile Meşgul Olmak.....	15
Şeytan'dan Korunmanın Yolu.....	15
Yahudiler Hep Kötülük Yaparlar.....	15
Tefsîr-i Şerifi:	15
Sebeb-i Nüzul	15
Yahudilerin Münafıklıkları	15
Peygamberler Aldatılmaz	16
Yahudiler Zulüm İçin Yarışıyorlar	16
Yarışma Kelimesi	16
Yahudiler zulüm ve haram	16
Yahudi Âlimleri.....	16
Kötülüğü Yasaklamayan Kavim.....	17
Hakka Davet	17
Hakikate Vasıl Olan Sâlik	17
İrşâd Peygamberlerin Yoludur.....	17
İrşad ile Ölümler Cân Bulurlar	17
Mürşid-i Kâmiller ve Hakikî Âlimler Mahfuzdurlar	18
Hikâye	18

Yahudilerin Allâhu Teâlâ Hakkında Kötü Düşünceleri	18
Tefsîr-i Şerifi:	19
Yahudiler Cimridirler	19
Yahudiler Melundurlar	19
Mekrden Emin Olma	19
Yahudilerin Çoğu Tuğyana Düştüler	20
Küfür ve Tuğyanın Artması?	20
Yahudilerin Bozuk İnançları	20
Yahudilerin Arasında Düşmanlık Vardır	21
Yahudiler Fitnecidirler	21
Mekr-i İlâhî	21
Yahudiler Fesatçıdırlar	21
İmân ve Takva Ehli	22
Tefsir-İ Şerifi	22
İmân ve Takva Ehli	22
İslâm Geçmişi Siler	22
Maddî Sıkıntılar	22
Yanlış Anlamak Sapıtmadır	22
Mutedil Ümmet	23
İktisâd Nedir?	23
Yahudilerin Çokları	23
Rızık Genişliğine Takva	23
(Hikâye) Fîl Eti Yemedi	23
Hikâyeden Çıkarılan Ders	24
Hikaye (Arı ile Karınca)	24
Manevî Rızıklar	24
Sırlara Nail Olmak	24
Efendimiz (S.A.V.)'In Allah'ın Koruması Altındadır	25
Tebliğ emri	25
Herkese Verilmeyen İlim	25
Şeriat ve Hakikat tümeleri	25
Tebliğ Etmemiş Olursun	25
Talâk	26
Büyük Güvence	26
Efendimiz (s.a.v.) Korunmuştur	26
Peygamberlerin Belâ Görmeleri	26
AHâh Kâfirlere Hidâyet Vermez	26
Peygambere Karşı Gelenler	27
Evliyayı inkâr Edenler	27
Allah'ın Emrine Bağlan	27
Efendimize (s.a.v.) Tevessül	27
Hikâye	27
Efendimiz (s.a.v.)ın Korunması	27
Ehli Kitap Hiçbir Şey Üzerine Değildir	28
Tefsîr-i Şerifi:	28
Efendimiz (s.a.v.)'e İman	28
Kurân-ı Kerim Cihan Şumuldür	28
Kitap Ehli	29
Dinin Hakikati	29
İlacın Faydası İçinde Gizlidir	29
Bâtında Nasipleri Olmayan	29
inkâr ve Kıskançlık	30
Hikâye	30
Mağfîret, Tövbe ve Sahih İman	30
Âhirette Mü'minler	31
Mü'minler Âhirette üzürlüler	31
İnsanlar Çıplak Olarak Haşr Olunacaklar	32
Müminlerin Hüznü Geçicidir	32
Misafire İkrâm	32
Evliyâülâha Korku Yoktur	32

Müminin Vazifesi	33
Kalbin İlaçları	33
Zikir ve Kalbleri Islâh	33
Âhir Zamanın En Şerlileri Âlimleridir	33
İsrail Oğullarından Alınan Mısâk	34
Tefsîr-i Şerifi:	34
Yahudiler Peygamberleri Öldürdüler	34
Yahudilerin Birinci İfsatları	35
Allah tövbelerini Kabul Buyurdu	35
Yahudilerin İkinci İfsatları	35
Yahudilerden İman Edenler Çok Azdır	35
Allah Görüyor	36
Yahya Aleyhisselâm'ın Kanı	36
Nefs Ahd ve Nimeti Unutur	36
Nimete Şükür Vaciptir	36
Hikâye	37
Dört Ölüm	37
Kör Korkuyla Yürür	37
Bütün Kilitler Allah'ın Kudretiyle Açılır	37
Fsyân Nisyâna (Unutmaya) Sebep	38
Teslis İnancı Küfürdür	38
İsa (a.s.) Tevhide Davet Etti	38
Zâlimlerin Yardımcısı Yoktur	38
Teslise Sahip Olanlar	38
Allah Birdir	39
Kâfirlere Elim Azap Vardır	39
Tövbe Etmeyecekler mi?	39
İsa (A.S.) Bir Peygamberdi	39
Peygamberler Allah'ın Âyetlerinin Tezahürüdür	39
Hazret-i Meryem Sıddîkadir	39
İbâdet Edilmez	40
Kitap Ehli Sapıtılmış Kâfirlerdirler	40
Tefsîr-i Şerifi:	41
Tevilât-i Necmiyye'den	41
Allah'ın Oğlu demeleri	41
Hazret-i İsa'yı İlahlaştırmaları	42
Hakka Vasil Olmak	42
Deli Ve Medlul	42
Sultanın Huzuruna Varınca	42
Nur Bir Emânettir	42
İsa Aleyhisselâm'a Bir Misâl	42
Bayezid-İ Bestâmî'nin Sözleri	43
Hallac-ı Mensurun Mecazî Sözleri	43
Vusul Nedir?	43
Feyz ve Yokluk	44
Davud Aleyhisselâm Yahudilere Lanet Okudu	44
İsa Aleyhisselâm Yahudilere Lanet Okudu	44
Yahudilerin Lanete Ugramalarının Sebebi	44
Lanete Sebep	44
Allah'ın Gazabı Yahudiler	45
Kâfirlerin Dostluğu	45
Yahudilerin Çoğu Fasıklardır	45
Hilâfete Ehil Olan	45
Yahudilere Lanet	46
Sen Atmadın Allah Attı	46
Bayezid-i Bestâmî'nin Söyledikleri	46
İsyan İnkâr Taât ise Marifettir	47
Yağcılar	47
Yağcılık Kâfirlerin Amelidir	47
Allah Cennete Davet Ediyor	47

Allah'ın Düşmanlarını Dost Edinmek Allah'a Düşman Olmaktır	47
Sohbeti Zararlı Olanlar	48
Ruh ve Ten	48
Müminlerin En Büyük Düşmanı.....	48
Yahudilerden Sonra	48
Müminlere Sevgice En Yakın Olanlar	48
Yahudi ve Müşriklerin Düşmanlıkları	48
Hıristiyanların Yakınlığı ve Sevgisi	49
Yahudi ve Hıristiyanların Küfrü.....	49
Hıristiyanların Hepsini Müminleri Sevmezler	49
Sebeb-i Nüzul	49
Habeşistan'a Hicret	49
Necâşînin İsmi?	50
Habeşistan'a Hicret	50
Ümmü Habibe (r.a.) Annemiz	50
Efendimiz (s.a.v.)'e Selâm	50
Necâşî'nin Oğlunun Denizde Boğulması	51
Sebeb-i Nüzul	51
Kıssis	52
Ruhban.....	52
Övgüye Layık Ameller	52
Kâfirin İyilikleri.....	53
Amelden Yoksun Olan	53

Dini İstihza Konusu Edinmek

Yüce Meali:

Ey o bütün imân edenler!

Ne o sizden evvel kitap verilenlerden dininizi eğlence ve oyuncak yerine tutanları, ne de diğer kâfirleri dost tutmayın. Allah'tan korkun; eğer müminlerseniz.⁵⁷

Namaza ezan okuduğunuz zaman, onu bir eğlence ve o-yun yerine koyuyorlar. Bu, işte onların akılları ermez bir güruh olmalarından...⁵⁸ ¹

Tefsîr-i Şerifi:

Sebeb-i Nüzul

Rivayet olundu:

Rüfaâ bin Zeyd ve Süveyd bin Haris önce Müslüman oldular. Sonra da ikisi de münafık oldu. müminlerden bazı erkekler yine de onlarla olan dostluğunu devam ettiriyorlardı. Allâhü Teâlâ hazretleri onlarla dostluğu yasakladı ve buyurdu:

"Dininizi eğlence ve oyuncak yerine tutanları, edinmeyin." ²

İlmî Tetkik

"Onlar ki tuttular," kav şerifi, "edinmeyin" şerifinin birinci mefûiüdür. İkinci mefûü ise, ai'if "dost" kav şerifidir. Ve "dininiz" kelimesi"edindiler," fi/inin birinci mefûiüdür. OS-* "eğ/ence" keümesi de onun mefû/üdür.

"Alay" dalga geçmek ve eğlenmek, demektir.

"oyun" kelimesi Farsça'da "oynamak" demektir.

Manası: Onlar islâm dinini istihza ve alay mevzuu edindiler ve İslâm dini ile oynadılar. Münafıklar, kalpleriyle küfür üzerine ısrar etmekle beraber İslâm dini ile alay etmek ve oynamayı dilleriyle izhâr ettiler.

Bu nehiy onların tslam dini ile alay etmeleri üzerine terettüp etti. Bu illete {yani din ile alay etmek ve oynamaya) imâ ve işaret etmesi; o münafıkların durumlarının düşman edinmelerine daha layık olduğunu ve onlarla nasıl dostluk kurulacağına tembih içindir.

"O sizden evvel kitap verilenlerden..."

islâm dini ile istihza edenleri beyan etmektedir.

"sizden önce," Fiiline taalluk etmektedir. ³

Kafirler Dost Edinilmez

"Ve kâfirleri,"

Nasb iledir. Birinci ism-i mevsûlün üzerine atıftır.

Bundan (yani kâfirlerden) murad, müşriklerdir. Küfrün müşriklere tahsis edilmesi, onların küfürlerinin kat kat olmasındandır.

(Bu âyet-i kerimede) hak üzere olmayan (ve bâtil üzere o-lanlarla) dostluk kurmayı resen yasakladı. Bu kişi ister din sahibi olup, dinde hevâ-ü hevesine tabi olan kişi ve dini doğruluktan tahrip edip saptıranlardan olsun, kitap ehli gibi; ve isterse hiçbir din üzere olmayan kişiler olsun, müşrikler gibi....

(Ne Edinmeyin?)

"Dost,"

Bütün yakınlığınızla onlarla yakınlık kurmayın

"Ve Allah'tan korkun;"

Bu konuda onların (din ile istihza edenlerin) dostluğunuterk edin.

"Eğer müminlerseniz,"

Eğer hakikî müminlerseniz. Çünkü imân bunu gerektirir. ⁴

Ezanla Alay Edenler

"Namaza ezan okuduğunuz

¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/590-591.

² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/591.

³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/592.

⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/592-593.

zaman, onu yerine koyuyorlar."

Namaz veya münâdâlar.

"Bir eğlence ve oyun,"

Müezzinler "Ezân-ı Muhammedi" okudukları zaman, Ya-hudiler kendi aralarında gülüşüyorlardı. Sefahat ile ezan ve namaza dalıyorlardı. Namaz ile istihza ediyorlardı. Namaz ehlinin cehaletini söylüyorlardı. İnsanları namazdan ve namaza çağıran ezan-ı Muhammedi'den nefret ettirmeye çalışıyorlardı.

"Bu, işte," istikrar eden zikredilen istihza,

"onların akıllan ermez bir grup olmalarından..."

Onların akıllarının olmayışının sebebi, onların sefahetleri ve kendilerini hakkın güzelliklerine cehaletleri sebebiyle istihza ediyorlardı. Eğer akılları olmuş olsaydı, bu büyük şeye yani ezan ile istihza etmeye cüret edemezlerdi.

Mesnevî-i şerifte buyuruldu:

Aslan demir atmadan gemiyi getirdi.

O yol çok tehlikeli ve sakıncalıdır.

Geminin demiri akıldır.

Akıla teslim ol

Dünün demiri bu gün gafiller oldular. (2/409) ⁵

Ezân-ı Şerifin Delili

Âlimler buyurdular:

Ezân-ı şerifin sübutu sadece rüya ile değildir. Belki ezân-ı şerif, bu âyet-i kerime ile sabittir. Çünkü (6IUjı ^i "Siz namaza nida ettiğiniz zaman" kavlı-i şerifinin) manâsı; ezan ile namaza davet ettiğiniz, demektir.

»udi "nida etmek," yüksek sesle çağırarak, demektir. ⁶

Ezân-ı Şerifin Hikmetleri

Ezân-ı şerifin bir çok hikmetleri vardır. 0 hikmetlerdendir,

1- islâm'ın şiarının izhârı....

2- Kelime-i tevhit,

3- Namazın vaktinin girdiğini ilân etmek,

4- Namazın mekânını beyan etmek,

5- Cemaate davet etmek, Bunlardan başka da hikmetleri vardır. ⁷

Ezana Karşı Ücret Almak

Eğer güzel sesli bir müezzin bulunup, ezan okumasına karşı, ücret, rızık ve başka bir şey talep ederse; ezan için teberru edilir. Lakin sesi güzel olmayana teberruda bulunulmaz. Bunların hangisi alabilir?

Burada iki vecih vardır.

Bu görüşlerin en sahihi, güzel sesine karşılık ücret verilir. Çünkü güzel sesin büyük bir tesiri vardır. Sesin çirkinini değiştirip, nefret ettirdiği gibi... ⁸

Çirkin Sesli Müezzin

Mesnevfiyi şerifte buyuruldu:

Kâfirler diyarında güzel sesli bir müezzin vardı.

Güzel sesiyle ezan okurdu.

Ona;

-"Artık yeter! Ezan okuma! Zira savaş ve düşmanlıklar uzar gider!" dedilerse de;

Güzel sesli müezzin buna aldırmadı.

Güzel sesiyle kâfiristanda (kâfir ülkesinde) ezan okumaya devam etti.

Halk büyük bir fitneden korkuyordu.

Sonra o müezzin gitti yerine bed sesli bir müezzin geldi.

Bir kâfir çok değerli bir elbiseyle bu bed sesli müezzine

⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/593-594.

⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/594.

⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/594.

⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/594-595.

geldi, gibi.

O kâfir, elinde mum, helva, yiyecekler ve elbiseyi bir dost Müezzine hediye etmeye gelmişti.

-"O müezzin nerede?" diye sordu.

Ona;

-"Senin müezzinle ne işin olur?" dediler O:

-"Zira onun sesi her kula rahatlık vermektedir!" dedi. Ona:

-"O çirkin ses hiç rahatlık verir mi?" dediler. Kâfir:

-"Havra onun sesiyle dolunca;

Pek hoş ve güzel bir kızım var.

İmâna meyil etti. Müslüman olmayı arzuladı.

Kâfirler ona nasihat ettiler. Bir türlü ondan gizli olan bu sevda gitmedi.

İmân sevgisi gönlüne öyle tesir etmişti ki,

Kızımın bu haline karşı ben de, gam buhurdanımda öd a-ğacı gibi yaniyordum.

Zaman zaman onun İmâna meyli arttıkça benim de azabım, işkence ve derdim çoğalıyordu.

Kızımı bu İmân ve Müslüman olma sevdasından kurtarmaya hiçbir çâre bulmaya gücüm yetmedi.

Ancak bu çirkin sesli müezzin ezan okuyunca;

Kızım sordu:

-"MBu çirkin ses nedir? Bu ses kulağıma çok korkunç geldi? Ömrümde kilise ve havralarda böyle çirkin bir ses gelmemişti?" diye sordu. Kız kardeşi ona;

-"Bu ezan, Müminleri namaza çağırır, onların şîârındandır!" dedi. Kızım buna inanmadı. Gidip başkalarına sordu.

O da kız kardeşini tasdik edince;

Kızım tamamen inandı. Yüzü sarardı.

Gönlünden Müslümanlık sevgisi soğudu....

Bunun üzerine benden o huzursuzluk, o azap gitti.

Dün gece rahat bir uyku çektim.

Bu çirkin sesli müezzinin sesinden rahatladığım için,

Hediyeyi ona bir şükran borcu olarak vermek istiyorum..." dedi.

Bu kâfir kişi, müezzini görünce;

-"Şu hediyeyi lütfen kabul et! Zira ben seninle rahata kavuştum!

Ettiğin ihsan için karşılık olarak sana daim kulluk eylesem yakışıır!

Malım mülküm, servetim olsaydı, eğer senin ağzını gümüş ve altın ile doldururdum!"⁹ dedi.¹⁰

Ezan-I Şerifin Fazileti

Ezân-ı şerifin fazileti hakkında bir çok hadis-i şerif varid oldu. Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"İnsanlardan cennete İlk girecek olanlar;

1- Peygamberler,

2- Şehitler,

3- BHâl-i Habeşî (r.a.) hazretleridir."¹¹

Kabe'nin iki müezziniyle beraber.

Sonra Beyt-i makdis'in müezzini,

Sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mescidinin müezzini,

Sonra diğer müezzinler kendi amellerine ve mertebelerine¹² göre..¹³

Hesabı Az olan Üç Kişi

⁹ MeinevNyi Şerif: Deftir: S, a. 136= 137,

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/595-596.

¹¹ Kenzul-Ummal: 23278,

¹² hadis-i şerifte şöyle buyuruyordu

Câbir (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine soruldu: -"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Cennette ilk önce insanlardan kimler girecektir?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

1- Peygamberler,

2- Sonra şehidler,

3- Kâbenin müezzinleri,

4- Beyt-i makdis'in müezzinleri,

5- Benim bu mescidimin müezzinleri,

6- Sonra amelleri kaderince diğer müezzinler, cennette gireceklerdir," Kenzul-Ummal: 23278,

¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/596-597.

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Uç kişi çok hesap görmez. Sayha onları korkutmaz. Feze-i ekber onlara hüzün ve üzüntü vermez.

1- Hâmil-i Kur'ân ve Kur'ân-ı kerimin içerisinde olanlar ile amel edenler. Bu kişi seyyid ve şerif olarak Allâhü Teâlâ hazretlerine takdim edilir.

2- Yedi sene (Allah rızâsı için) okuyup ezanına karşı hiçbir yiyecek (ücret) almayan kişi,

3- Efendisinin hakkını edâ eden ve Rabbine gereğince ibâdet eden abd-i memlûk (köle...)"533 ¹⁴

İmamlık mı Müezzinlik mi?

Bir şahısta imamet ve müezzinlik toplandığı zaman, imamet daha faziletlidir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri imamlık yapmaya devam etti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri hep imamlık etti. Hiç müezzinlik yapmadı. ¹⁵

Efendimiz (s.a.v.) Sesli Ezan Okumadı!

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ezan okumadı. Eğer Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ezan okumuş olsaydı, namaza geç kalan (cemaate gelmeyen) kişi elbette kâfir olurdu.

Eğer Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ezan okumuş olsaydı, kendi nefesine şahadet etmesi caiz olmazdı. (2/409)

Eğer Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ezan okumuş olsaydı ve;

-"Ben şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve (ben şahadet ederim ki) Muhammed Allah'ın resulüdür," demesi gerekirdi ve o zaman, peygamberin kendisinden başkası olduğu düşünülebilirdi.

Yine ezan-ı şerifi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden başkaları rüyada gördü. Ezan okuma işini Allâhü Teâlâ hazretleri. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden başkasına vermiş oldu.

Yine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bir şeyi yaptığı zaman, onu sabit eder yani o işi devamlı yapardır. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri risâlet vazifesinden dolayı, kendisini bu işe tam olarak veremezdi. ¹⁶

Hiz. Ömer (R.A.)İnmüezzinliği

Bu konuda Efendimiz Hazret-i Ömer'e (r.a.) buyurdular:

-"Eğer halifelğim olmasaydı; elbette müezzinlik yapardım. ¹⁷

Ezanda Teganni Yapmak

Ezanda teganni yapmak mekruhtur.

Rivayet olunduğu üzere, adamın İbni Ömer (r.a.) hazretlerine geldi. Adam, İbni Ömer (r.a.) hazretlerine,

-"Allah rızâsı için seni seviyorum!" dedi. İbni Ömer (r.a.) hazretleri ona;

-"Ben Allah için senden buğz ediyorum!" dedi. Adam;

-"Niçin?" diye sordu. İbni Ömer (r.a.) hazretleri,

-"Bana ulaşan habere göre sen ezan okumanda, teganni yapıyormuşsun!" dedi. ¹⁸

Ezanda Teganniye Misal

Bu (yani teganni ve lahn) kişinin, "Allâhü Ekber" derken; Allâhü Ekber" diyerek, birinci hemzeyi uzatmaktır. Çünkü bu şekilde "AAllâhü Ekber" demek istifham, soru, şek ve şüphe manâsına gelir (ve Allah büyük mü? manâsı çıkar....)

Yine kişi, "Allâhü Ekber" derken; "Allâhü Ekbeer" diye be harfîni uzatması da tegannidir. Bu da yani kelimesi, şeytanın ismidir.

Ve bundan başka ezanın diğer kelimelerini değiştirmek tegannidir. ¹⁹

Ezana İcabet Etmek

Müezzine icabet etmek vaciptir. Onu (ezanı) işiten herkesin ezana icabet etmesi (onunla birlikte ezanı tekrarlaması) vaciptir. Eğer cünüp ve hayızlı olsa bile... Bu kişi, helada (tuvalette) ve cima hâlinde olmadığı

¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/597-598.

¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/598.

¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/598.

¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/598-599.

¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/599.

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/599.

müddetçe...

"Tâcû's-Şerîa" isimli kitapta zikredildi:
Ezana icabet etmek sünnettir.²⁰

Ezanın Müstahapları

İmam Nevevî (r.h.) buyurdular:

Müezzinin söylediklerinin aynını söylemek (onun okuduklarını aynen tekrarlamak) müstahaptır.

Ezanda baş parmağını ve iki şahadet parmağını öpmek zayıftır. Ve ezanda, "Muhammedü'r-Resûlüllah" kavli-i şerifini okurken, gözlerini meshetmek de zayıftır. Çünkü bu merfû hadis-i şerifle sabit değildir.²¹

Zayıf Hadisle Amel

Lakin muhaddisler, sadece terğîb ve terhîb konularında zayıf hadislerle amel etmenin caiz olduğunda ittifak ettiler.²²

Ezan Okunurken Yapılacaklar

Ve ezan dinleyen kişi, "Hayye ale's-salâh" kelimesinin yanında;

"Lâ havle velâ kuvvete illâ biHâahi'l-aliyyi'l-azîm," der.

"Hayye ale'l-felâh" kelimesi okunurken de;

"Maşâallâhü kâne ve mâ lem yese' lem yekûn" Allâhü Teâlâ hazretlerinin dilediği olur; ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin dilemediği de olmaz!" der.

Sabah ezanında; kavli-i şerifi okunurken;

"Saddakte ve bi'l-hayr natakte" doğru söyledin ve hayrı konuştun!" denilir.

Ve kamet okunurken; kavli-i şerifi söylenirken de;

"Allah ikame ettirsin ve devamlı ettirsin!" diye dua edilir.

Kamette kavli-i şeriflerinin ikincisi söylenip sona ererken namaza davete fiil ile icabet etmek lazım. (Yani hemen namaza başlamak gerekir....) Sözle değil....²³

Kadınlara Büyük Müjde

Rivayet olundu:

Meymûne (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, erkek ve kadın saflarının arasında ayağa kalktı ve buyurdular:

-"Ey kadınlar topluluğu! Siz bu Habeşî'nin ezan ve ikâmetini işittiğiniz vakit; siz de onun söyledikleri gibi söyleyin. Muhakkak ki (ezan ve kametin her bir harfi için) bin sevap vardır." Hazret-i Ömer (r.a.):

-"Bu kadınlaradır! Erkekler için ne vardır?" diye sordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"İki katı var! Yâ Ömer!"²⁴

Ezân-ı Şerifte İnkişâf ve Tecelliler

Meşhur Şeyh Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdular:

Ezan-ı şerif, en güzel kelâm ve en iyi nidadır.

"Allâhü Ekber Allâhü Ekber Allâhü ekber Allâhü ekber" kavi-i şerifinin ânında eğer inkişâf etse, Allâhü Teâlâ hazretlerinin azamet ve kibriyâsı tecelli etse...

"Eşhedü en Lâ ilahe illallah" kavli şerifinin a-nında; Allâhü Teâlâ'nın vahdaniyeti inkişâf etse;

"Eşhedü enne Muhammeder-Resûlüllah" kavli-i şerifinin anında da hakkaniyeti inkişâf etse,

İki hayyealede (yani, "Hayye ale's-salâh" ve,

"Hayye ale'l-felâh" kavli-i şeriflerinde de) talipten

matlûba talep zahir olsa,

Allâhü Ekber Allâhü Ekber" ve,

²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/599.

²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/600.

²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/600.

²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/600.

²⁴ Kenzul-Ummal: 21010, Mecmuatüz-Zevâid: 7644,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/601.

" Lâ ilahe illallah" kavli şerifinde zât tecelli etse, (işte o zaman) maksut tamam olur ve murad hâsıl olur. Üftâde hazretlerinin sözleri bitti. ²⁵

Ezanın Fazilet ve Havâssı

Ezanın fazîletlerindedir ki, eğer bir yolcunun ardından ezan okunursa, emniyet içinde evine döner (yani sağ gidip selâmetle geri gelir...) ²⁶

Ümmü Sıbyân Hastalığına Şifâdır

Yeni doğan sabînin bir kulağına ezan ve diğer kulağına da kamet okunursa, o çocuk "ümmü sıbyân" ²⁷dan emin olur. Kendisine ümmü sıbyân musallat olduğu zaman kulağına ezan ve kamet okunursa, çocuk şifâyâ kavuşur. ²⁸

Korkulu Anlarda Ezan Okunmalıdır

Yine,

- 1- Yangın vaki olduğu zaman,
- 2- Sel hücum ettiğinde,
- 3- Çok soğuk olduğu zaman,
- 4- Fırtına,
- 5- Veya her hangi bir şeyden korkulduğu zaman; Ezân-ı şerif okunmalıdır.....
"El-Esrârül-Muhammediyye" isimli kitapta da böyledir. ²⁹

Ezanın işaret Ettikleri

Ezân-ı şerif, Allâhü Teâlâ hazretlerine hakîkî davete işarettir. Davet eden (ezan okuyan ise) "Vâris-i Muhammedi" olan (mürşid-i kâmillerdir. (Mürşid-i kâmiller) gaflet ve hicap ehlini; kurb (manevî yakınlık) makamına ve hitap mahalline davet etmektedirler. Hakkı işitmekten sağır olan kişi, davetçi (mürşid-i kâmil) ve onun davetiyle istihza etti; cehaletinin kemâli ve dalâletinden dolayı....

Ama; "Yahut şühûd halinde kulak tutan kimse..V'lerden olan kişiler ise, aziz ve hamîd olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin davetini kabul ederler. Hazret-i izzete karşı cezbe tutulurlar. Zât için cemâli şühûd ederler. Visal esrarının ganimetlerine nâil olurlar.

Ey gencim! Pîrin öğüdünü tutl Pîrin görüşüyle can bahtiyar olur. ³⁰

Yüce Meali:

De ki: "Ey ehl-i kitap! Siz sırf şunun için bizden hoşlanmıyorsunuz: Biz Allah'a imân ettiğimiz gibi, hem kendimize indirilene, hem daha evvel indirilmiş olana imân etmekteyiz. Sizin ise ekseriniz fâsıksınız." ⁵⁹

De ki: "Size Allah yanında cezaca ondan daha fenasını haber vereyim mi? O kimseler ki, Allah kendilerine lanet etmiş, gadabına uğratmış, onlardan maymunlar, hınzırlar ve Tağut'a tapanlar yapmış. İşte bunlar mevkîce daha fena ve düz yoldan daha sapkındırlar.'0

Tefsîr-i Şerifi:

"De ki: "Ey ehl-i kitap!" (2/410) ³¹

Sebeb-i Nüzul

²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/601-602.

²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/602.

²⁷ Ümmü Sıbyân, yeni doğan çocuklara musallat olan ve onlara korku veren, onları bayıltan ve hatta ölümlerine sebep olan kötü bir yeldir. Buna Arapçada "Yaşlı nine" de denilir. Farsça ise buna "yedi günlük" denilir.

Ümmü Sıbyân, "teb'â'dan ayrı bir şeydir. Kendisine teb'â denilen şey, kadınların rahimlerinde bulunan ceninleri, teşekkül etmiş olan çocuklara daha annesinin karınında iken kendilerine musallat olup, öldürüp, düşürür. Teb'â ile ilgili geniş bilgi için "Kitabu'r-Rahmeh fit-Tıbbi vel-Hikmeh" sayfa 242'ye bakınız. Ummü Sıbyân canlı olarak doğan ve hayatta olan çocuklara musallat olur. Daha yeni doğan yedi günlük çocuklara musallat olduğu için kendisine sabilerin annesi manâsında "ümmü sıbyân" denildi. Bu hastalığın sebepleri ve bundan şifâ bulmanın yolları ve daha geniş bilgi için; İmam Celâleddin Suyûtî hazretlerinin. "Kitabu'r-Rahmeti fit-Tıbbi vel-Hikmeti, s. 249 ve devamına bakınız.

²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/602.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/602-603.

³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/603.

³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/604.

Rivayet olundu:

Yahudilerden bir nefer (gelip) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine "dinden" sordular. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

"Ben, Allah'a imân ettiğim gibi, bize ne indirildiyse İbrahim'e ve İsmail'e ve İshak'a ve Yakup'a ve Esbat'a ne indirildiyse, Musa'ya ve İsmâ'ya ne verildiyse ve bütün peygamberlere rablarından olarak ne verildiyse hepsine imân ettik. O'nun resullerinden birinin arasını ayırmayız ve biz ancak O'nun için boyun eğen Müslimleriz".³²

Yahudiler, İsa Aleyhisselâm'ın isminin zikredilmesini işittikleri vakit;

"Dünya ve âhirette sizin dininizin ehlinden, hazzı daha az bir din ehli bilmiyoruz! Ve sizin dininizden daha şerli bir din de bilmiyoruz!" dediler. İşte bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri bu â-yet-i kerimeyi indirdi.³³

Yahudiler İslam'dan Hoşlanmaz

"De ki: "Ey ehl-i kitap!" Şu kâfir ve fecere olan Yahudilere de ki, demektir.

"Siz bizden hoşlanmıyorsunuz,"

"Ondan da hoşlanmadı"³⁴sözünden

gelmektedir. Bu da kendisini ayıpladığı, inkâr ettiği ve kerih görüp, kendisinden hoşlanmadığı zaman söylenir.

Yani sizin dinimizi ayıplamanız ve inkâr etmeniz, illetlerden bir illet içindir. (Sebeplerden şu sebebe dayanmaktadır:)

"Sırf biz Allah'a imân ettiğimiziz..."

"Sırf biz Allah'a imân ettiğimiziz içindir!" demektir.'

frjral i "hoşlanmıyorsunuz," fiilinin mefûlü lehi'dir. Mefûlü bin 'i olan "din" kelimesinin hazfiyledir.

"Ve hem kendimize indirilene..."

Kur'ân-ı mecd'iden....

ı "Ve hem daha evvel indirilmiş olana..."

Daha önce Allâhü Teâlâ'nın indirdiği, Tevrat, İncil ve diğer l-lâhî kitaplara imân etmekteyiz.³⁵

Yahudiler Fâsıktır

"Sizin ise ekseriniz fâsıksınız."

Bu kavli-i şerif, "biz İmân ettik" kavli-i şerifinin üzerine atıftır. Çünkü muhakkak ki onların çoğu, zikredilenlere taşkınlık yapıyor ve İmândan çıkıyorlardır. Hatta eğer sizler, bizim kitabımızın tasdikini konuşan kitabımıza inanmış Müminler olmuş olsaydınız; elbette ona (Kur'ân-i kerime) İmân ederdimiz.

Yahudilerin hepsinin fâsık olmalarıyla beraber burada fişkın onların çoğuna isnat edilmesi; çünkü onlar, boyunlarına taşkınlık ve fesadı yüklemektedirler.

Denildi ki: Bu mefûlü bih üzere kavli-i şerifinin üzerine atıftır. Lakin matufların mecmuu olan müstesna üzerine değil... Belki o ikisinin lâzımı değildir. Belki o ikisinin muhalefetinin lâzımıdır.

Sanki şöyle denildi: Siz bizim tarafımızdan Allâhü Teâlâ'ya ve indirilen bütün kitaplarına, İmânı kerih görüyorsunuz. (Bizim l-mân etmemizden hoşlanmıyorsunuz) Sizler İmândan çıkmış kişilersiniz, demektir. Sizin bize olan düşmanlığınız; sizin hilafınıza bizim İmâna girmiş olmamız ve sizin İmânın dışında kalmanız-dandır.

De ki: "Size haber vereyim mi?"

³² Bakara: 2/136.

³³ Tefsîrüt-Taberi: 1735, Taberi tefsiri yani "Câmlu'l-Beyân an Tevli Âyati'l-Kur'ân," isimli mübarek tefsir kitabının yeni dizilişinde hadis-i şeriflere numara konuldu. Aslında otuz cilt olup, beş cilt halinde yeni baskısı yapılan "Câmlu'l-Beyân an Tevli Âyati'l-Kur'ân," tefsirinde tam, "29684" (yirmidokuzbin altıyüzseksendört) hadisi şerif bulunmaktadır. Onun İçin burada cilt ve sayfa yerine hadis numarasını koydum. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/604-605.

³⁴ NAKM bir şeyden hoşlanmamaktır ki, nimetin zıddı ve azab demek olan "nikmet" bundan veya bu mânâ ondan alınmıştır. Bu âyette pek güzel bir "kıyas-ı muhassem" vardır. Yani ey kitap ehli, sizin bizden hoşlanmamanız, bizi ayıplamanız, dinimizi beğenmemeniz, başka bir şeyden değil, ancak iki sebepten dolayıdır: Birisi, bizim Allah'a ve Allah tarafından bize, bizim Peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya indirilen şeriat ve yola, Kitap ve Sünnete ve bundan önce geçen peygamberlere indirilmiş olan kitaplara ve bu arada Tevrat ve incil'e de iman etmemiz; diğeri de sizin çoğunuzun fâsık olmasıdır. İşte bizi beğenmemenize ve bize kızmanıza bu iki şeyden başka sebep yoktur. Bizim imanımız sizden geniş ve sizin esaslarınızı da içine almaktadır. Sizin ise hem iman sahanız ve vicdanınız dar, hem de çoğunuz fâsık ve vicdansız. Şüphe yok ki, birincisi olan iman ve vicdan genişliği ayıplanacak bir şey değil, takdir edilmesi gereken bir hakktır. Şu halde sizin bizden hoşlanmamanızın tek sebebi fâsıklığımız ve vicdansızlığımızdır. Gerçekte dar kafalılar yüksek kafalılar, vicdansızlar vicdanlılar, günahkârlar doğrular sevmeyiz ve onları rahatsız etmek için ellerinden geleni yaparlar. Ellerinden gelirse bir yudum suda boğmak isterler. Büyüklüğün kıymeti de bunlara tahammül etmek ve mücahede eylemektir. Demek oluyor ki bu âyet, kitap ehline cevap verirken, ilk önce müslümanlara bir derstir. Çünkü müslümanlar toplum olarak bu cevabı verebilmek için, bu geniş ve kuvvetli imana sahip olması ve çoğunluğun günahkâr olmaması lazım gelir. Yoksa yahudilerin ve hıristiyanların günahlarına iştirak edip de onlara kendini beğendirmeye çalışmak veya onlara galip gelme ümidini beslemek hem hakka iftira ve hem kendini rezil etmektir.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/605-606.

Hitap, Yahudileredir.

"Ondan daha fenasını,"

İşaret edilen menkûm (Yahudiler tarafından hoşlanılmayan) İmân ve (menkûmun minh yani) kendilerinden nefret edilip hoşlanılmayan müminlerdir. Yani, hakikatte neyin şer olduğunu size haber vereyim mi? Sizin şer olduğuna inandığınız şeyi değil gerçek şerrin ne olduğunu size bildireyim mi? Haddi zatında hayırdan başka bir şey olmadığı halde...

İbni Şeyh (r.h.) buyurdular:

Katiyetle bilinen şeylerdendir ki, İslâm dininde asla şer yoktur. Bundan murad, mutlaka ziyâdedir.³⁶

Mesübet

"Allah yanında cezaca..." Allâhü Teâlâ hazretlerinin hükmünde sabit bir ceza, demektir.

" " "sevapça" kelimesi, hayra mahsustur, "ıkâbça" kelimesi de şerre mahsustur. Fakat burada "sevapça" kelimesi, hakaret yolu üzere, "ıkâbça" kelimesinin yerine konuldu.

Nasb olması ise, kelimesinden temyiz olduğu içindir.³⁷

En Kötü İnsan...

"O kimseler ki, Allah kendilerine

lanet etmiş, gadabına uğratmış."

Mahzûf mübtedâ'nın haberidir. Kendisinden önceki bir muzâûn takdiriyle ve "Bu" kelimesiyle kendisine işaret edilene münâsip olandır. Oda^ din"kelimesidir.

kimseler ki, Allah kendilerine lanet etmiş"

kişiler, Yahudilerdir.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudileri, rahmetinden uzaklaştırdı ve küfürlerinden dolayı kendilerine lanet etti.

Âyetlerin vuzuhundan sonra onlar ma'siyetlere daldılar.³⁸

Yahudiler Maymun Oldular

"Ve onlardan maymunlar, hınzırlar yaptı."

Yani Davut Aleyhisselâm'ın zamanında, Davut Aleyhisselâm'ın kendilerinin aleyhinde yapmış olduğu beddualardan dolayı onlardan bazılarını maymunlara çevirdi. Yahudiler, Cumartesi gününün hürmetine tecâvüz ettikleri ve o günü istihlâl (helal) ettikleri içindir.³⁹

Yahudilerin Hınzıra Çevrilmeleri

Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudilerden bazılarını da hınzıra çevirdi; İsa Aleyhisselâm'ın zamanında... Yahudiler, gökten inen sofradan yemekleri yedikten ve İsa Aleyhisselâm'ın peygamberliğine delâlet eden açık âyet ve beyineleri gördükten sonra küfre girmelerinden dolayı hınzıra döndüler.

Denildi ki:

Bu iki mesh (maymun ve domuza çevrilmeleri) de "Cumartesi ashâbı" zamanında oldu. Cumartesi gününün hürmetine tecâvüz eden, Yahudilerin gençleri maymuna, ihtiyarları da domuza mesh olundular. Bu âyet-i kerime nazîl olduğu zaman, Müslümanlar, Yahudilere;

- "Ey Maymunların kardeşleri! Domuzların kardeşleri!" demeye başladılar.

Bunun üzerine Yahudiler, utançlarından başlarını önlerine eğdiler, rezil ve rüsvâ oldular.⁴⁰

Yahudiler Tâğut'a Tapıyorlar

"Ve Tağut'a tapanlar..."

ism-i mevsûfünün sılası üzerine atıftır. Kendisinden müştekin olan zamir ise ^ kelimesine râcidir.

Şeytanın kendilerine süslü gösterdiği konularda ona itaat ettiler.

"İşte bunlar,"

³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/606-607.

³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/608.

³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/608.

³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/608.

⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/609.

Bu kabahatler ve rüsvalıklarla mevsûf olanlar;

"Mevkice daha fena (ve şerlidirler.)"

Onların mekânları ve yerleri daha şerli kılındı ki, onların serlerine delâlet etmesi daha belîğ olsun diyedir.

"Ve düz yoldan daha sapkındırlar."

S kelimesinin üzerine atıftır ve onu ikrar etmektedir.

Yani sirât-ı müstakimden çok sapıtan ve dalâlete düşenlerdir. ⁴¹

Yahudilik

Bu âyet-i kerimede Yahudilerin dinlerinin (Yahudilerin Mûsâ Aleyhisselâm'ın getirmiş olduğu dini tahrif ederek ortaya çıkarttıkları Yahudilik dininin) mahzâ şer olduğunu ve haktan çok uzak olduğuna delâlet vardır. Çünkü Yahudilerin girmiş oldukları dinlerinin sülûku dalâlet olduğu zaman; onların dinleri de apaçık dalâlet olmuş olur. Bunun dışında bir gayeleri yoktur.

iki yerde tafdîl sığası, mutlak ziyâde içindir. Yoksa şer ve dalâletin aslında kendilerine müşterek olana izafet için değildir. ⁴²

Hakka Tabi Olmak

Bil ki:

İnsanlardan her bir sınıf, kendilerinin yanında olan (inandıkları) din ile ferahlanmakta (ve sevinmekte) ⁴³başkasının üzerinde olduğu dine buğz etmektedir.... Lakin hak olan hakka tâbi olmaktır. ⁴⁴

Muhabbet Güzel Ahlakır

Mümin/mümini sever. Muhakkak ki muhabbet, güzel ahlaktır. (2/411) Ve şerif olan vasıflardandır. Hadis-i şerifte buyuruldu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarından bazı kulları vardır ki; onlar peygamberler değiller, şehitlerde değildir. Fakat peygamberler ve şehitler, kıyamet gününde, onların Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında olan mekânlarından dolayı onlara gıpta ederler." Sahabeler sordular:

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Bize onların kimler olduğunu haber ver! Onların amellerini bize bildir! Belki onları severiz!" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Onlar Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsı için birbirlerini sevenlerdir. Kendilerinden bir zî rahm (akrabalık, bağ ve yakınlık) olmaksızın ve aralarında bir mal ve birbirlerine verecekleri bir fayda olmaksızın; Allah için birbirlerini sevenlerdir! Allah'a yemin olsun ki, (kıyamet gününde) onların yüzleri nurlar gibidir (parlar) ve onlar nurdan minberler üzerine yükseltirler, insanlar korktukları zaman, onlar asla korkmazlar ve insanlar hüznlendikleri zaman onlar asla üzülmezler. " ⁴⁵

Evliyanın Özellikleri

Abdullah es-Sâlimî (r.h.) hazretlerine soruldu: -"Evliyâullah, (olan bir zat) kulların arasında hangi şeyle bilinir? (Bir kişinin evliya olup olmadığını nasıl bilebiliriz?)" Buyurdular:

- 1- Tatlı dil,
- 2- Güzel ahlak.
- 3- Güleryüzlülük,
- 4- Cömertlik,
- 5- Özürleri kabul etmek,
- 6- Hoşgörü
- 7- Tam şefkat,
- 8- Merhamet,

⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/609-610.

⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/610.

⁴³ Bu konuda Allâhü Teâlâ buyurdu:

"Her hızb kendilerinininkine güveniyor." El-Mü'minûn: 23/53,

"Onlardan ki dinlerini ayırıp, öbek öbek olmuşlardır, her hizib kendilerindekine güvenmektedir. Rum: 30/32,

⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/610.

⁴⁵ Ebû Davud: 3060,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/610-611.

9- Bütün mahlukata acımak ile bilinir..."⁴⁶

Cevhere Sahip Olmak

Hafız (k.s.) buyurdular:

-"Şahlık tacını talep edersin

Zâtına mensup bir cevher göster.

Ve eğer Cemşîd ve Ferîdûn

Gibi şahların neslinden olsan bile...."⁴⁷

Tarikatlar Arasında İhtilâf

Meşhur Şeyh Üftâde (k.s.) hazretleri buyurdular: Bayrâmiyye (tarikatına)⁴⁸ mensup olanlar ile Halvetiyye (tarikatına)⁵⁴³ mensup olanlar arasında buğz (ve kin) süre gelmektedir.

Yine onlar (Bayrâmiyye ve Halvetiyye tarikatları) ile Seyyid Buhârî (k.s.) hazretlerine tabi olanlar arasında büyük bir buğz (ve rekabet) vardır. Halbuki bununla beraber, buğz ve nefret hak ehline asla yakışmaz.

Görmüyor musun, Âdem Aleyhisselâm'ın zamanından Peygamberlerin sonuncusu (olan Efendimiz s.a.v.) hazretlerinin zamanına kadar gelen peygamberlerin hiçbirinin arasında buğzun hiçbir çeşidi görülmedi. Hatta bazı çağlarda üç ve dört peygamber aynı anda buldukları halde ne peygamberlerin ve ne de onlara tabi olanlardan hiçbirisinin arasında en küçük bir ta'n (yerme, kınama veya önemsememe) asla bulunmadı.

Sa'dî buyurdu:

Benim gönlüm, hep sofuların sevgisiyle doludur.

Benim içimde asla kimseye karşı kin ve düşmanlık yoktur."⁴⁹

Kalpler Üç Kısımdır

Bazıları buyurdular: Kalpler üç kısımdır.

1- Dünyada şehvetlerin etrafında uçar.

2- Ukbâda kerametlerin etrafında uçar.

3- Sidre-i müntehâ'da münâcâtların etrafında uçar. Hafız (k.s.) buyurdular:

"Elsiz ve ayaksız kişilerin himmetlerinde, Şan ve şöhret bir samandır."⁵⁰

⁴⁶ İsmail Hakkî Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/611-612.

⁴⁷ Divân-ı Hafız-i Şirâzî s. 202.

İsmail Hakkî Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/612.

⁴⁸ Bayrâmiyye Tarikatı; Hacı Bayram Veli hazretleri tarafından XIV. asrın sonları ile XV. asrın başlarında kurulan ehli sünnet ve'l-cemaat'a menüb bir tarikat. Adını Hacı Bayram Veli hazretlerinden (833/1429)'den almıştır. Hacı Bayram, 753/1352 yılında Ankara Çubuksuyu civarında bugünkü söyleyişle Solfasol (Zü'l-Fadl) köyünde doğmuştur. Asıl adı Numan'dır. Şeyhi ile Kurban Bayramı'nda tanıştığı ve çok mütevazi olduğundan Bayram adını almış ve bu adla ün yapmıştır. Babası, Koyunluca Ahmed adında bir köylüdür, Safiyüddin ve Abdal Murat isminde iki küçük kardeşi vardır. İyi bir eğitim gördü. Melike Hatun'un yaptırdığı Kara Medrese'de müderris oldu. Hacı Bayram, Kayserili Şeyh Hamîdüddin b. Musa (Somuncu Baba)'ya (815/1412) intisâb ederek ondan feyz aldı. Şeyhinin neşe ve kemâline olan aşkının sonucu hep onunla birlikte oldu, onunla birlikte Şam ve Mekke'ye gitti. Hac görevini yerine getirerek Aksaray'a geri geldiler. Hacı Bayram şeyhinin irtihâlinde sonra Ankara'ya döndü. İmam Gazâlî hazretlerinin Bağdat Nizamiye Külliyesi'nden ve Molla Câmî'nin vazife yaptığı etlerinin Bağdat Nizamiye Külliyesi'nden ve Molla Câmî'nin vazife yaptığı medreseden ayrıldıkları gibi Hacı Bayram Veli de Kara Medrese müderrisliğinden ayrıldı. Bu sıralar Anadolu halkı üzerinde Muhyiddin İbnü'l-Arabî (k.s.). Celâleddin-i Rûmî (k.s.) Sadreddin Konevî (r.h.) hazretleri ve şeyhi Hamideddin'in nüfuzları hissediliyordu. Hacı Bayram'ın tasavvuf terbiyesinin yanına müderrisliği de eklenince, fikirlerini yayması çok kolay oldu. İrtihâlinde sonra da Bayramîlik adıyla ün salan bu tasavvuf ekolü (tarikati)'ni. yetiştirdiği mürid ve halifeleri devam ettirdiler. Bayramîlik tarikatının bizim tasavvuf tarihimizde büyük bir yeri vardır. Silsilesi: Bayramîlik, bir koldan Bayezid Bestamî'ye çıkar. Diğerleri, bilhassa Halvetîler ve Melâmîler tarafından kabul edilen silsile olup Hasan Basrî'ye uzanır. Birinci silsile, Ebu'l-Hasan Zarafânî'den Nakşibendiyye silsilesine ulaşır. Bayramî tarikatının hem Hazret-i Ebû Bekire ve hem de Hazret-i Aliye nisbeti vardır. Sesli zikri Halvetîlikten. sessiz zikri de Nakşîlikten aldığı kabul edilir. Bayramîlik, dünya hayatında kimseye yük olmamayı, alınteriyle kazancı esas alır. Bizzat Hacı Bayram. Ankara'da geçimini ziraatle sağlamıştır. Bayramîlik'te aynı zamanda, başkasının da geçim zorlukları karşısında yardımına koşmak prensibi vardır. Bu husus ile ilgili olarak Hacı Bayram'ın üç aylarda halktan zekât toplayıp fukarasına dağıttığı bilinmektedir. Hacı Bayram Veli Hazretleri, Ak Şemseddin hazretlerinin koluyla yayılmıştır. Ak Şemseddin. Mehmed ve Ahmed Bican. gibi büyük zatları yetiştirmiştir. Anadolu'da İslâmî varlığın korunmasında da büyük tesirler icra etmişlerdir. Hacı Bayram Veli' nin (k.s.) kabri, önemini ve değerini yükselttiği Ankara'da kendi adıyla anılan camiiin avlu-sundadır. Bayrâmiyye Tarikatı günümüzde inkıtâa uğramıştır. Mütercim. 543 Halvetiyye tarikatı, Suhreverdiyye'nin bir kolu, Kübreverdiyye'nin bir şubesi olan ve Şeyh Ebu Abdullah Sirâcüddin tarafından kurulan bir tarikattır. Sirâcüddin Ebu Abdullah'a Halvetiyye'nin birinci piri denilmektedir. Ebu Abdullah önceleri Tebriz yakınlarında "Hoy" şehrinde, sonra Mısır'da ve oradan da Hicaza giderek ilmî çalışmalarına başlamış; bir süre sonra Sultan Üveys'in daveti üzerine Herât'a gelmiş orada 750/1349, diğer bir rivayette 800/1397 yılında vefat etmiştir. Şeyh Sirâcüddin Ebû Abdullah'ın yedi defa hacca gittiği, sahralarda dolaşırken bir gün içi boş ve çok büyük bir çınar ağacı görüp, halvete niyetle kırk erba'in'i bir biri ardınca burada tamamladığı için tarikatına Halvetiyye denilmiştir. Abdullah Bosnevî hazretleri, "Semaratü'lfluâd" adlı eserinde, halvet kelimesinin "hı" sının, sivâ'dan kalb kuvvetine; "lânV'mın zikir lezzetine; "vav"ının zahir ve bâtını korumak ile ahde vefaya; "te"sinin temkine; "ye"sinin zorluklardan kolaylığa; "he"sinin ise müşahedeye delâlet ettiğini zikreder. Halvetiyye tarikatı günümüzde inkıtâa uğramış tarikatlardandır. Mütercim.

⁴⁹ İsmail Hakkî Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/612-614.

Tevhit ile Meşgul Olmak

Akıllı kişiye düşen vazife, nefsin zulümât, hevâ-ü heves, şeytan ve vesveselerinden kurtuluş için, Tevhit ile meşgul olmak lazımdır.⁵¹

Şeytan'dan Korunmanın Yolu

Ömer bin Hattab (r.a.) hazretleri bir gence baktı ve ona buyurdu:

- "Ey genç, eğer sen üç şeyin şerrinden korunursan; şeytanın şerrinden korunmuş olursun.

1- Laklakı'nın,

2- Kabkabı'nın,

3- Zebzebi'nin şerrinden. Esmuî (r.h.) buyurdular: "Laklak, 11 dildir.

"Kabkab" batın yarın mide ve karın, demektir. Zebzeb" ise ferctir.⁵²

Yahudiler Hep Kötülük Yaparlar

Yüce Meali:

Size geldiklerinde de "Âmenna" derler. Halbuki kâfir girmişler, kâfir çıkmışlardır. Neler gizlediklerini ise, Allah kendilerinden daha iyi bilir.⁶¹

Onlardan bir çoğunu görürsün ki; günâha girmek, zulmetmek ve haram yemekte sürat yarışı yaparlar. Her halde ne fena yaparlar.⁶²

Bari rabbâniyyûn ve ahbâr, bunları günâh söylemekten ve haram yemekten nehyetseler... Ne fena sanata alışmışlar.⁶³⁵³

Tefsîr-i Şerifi:

"Ve size geldiklerinde de "Âmenna" derler."⁵⁴

Sebeb-i Nüzul

Bu âyet-i kerime, Yahudilerden bazı insanlar hakkında nazil oldu. Bunlar, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzuruna giriyor ve îmânlarını izhâr ediyorlardı. Nifak yoluyla (şahadet kelimesi getirip Müslüman olduklarını söylüyorlardı)...

Hitap, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri içindir. "size geldiler" kelimesinin) cemi gelmesi, tazîm içindir. Veya Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle beraber onun yanında olan Müslümanlaradır.

Yani size gelip, İslâm'ı izhâr ettikleri zaman, demektir.⁵⁵

Yahudilerin Münafıklıkları

"Halbuki muhakkak,"

Halbuki muhakkak ki onlar "Girmişler,"

Sarıldıkları halde,

Onlar) küfre (girmişler) ve onlar

çıkılmışlardır."

Senin yanından çıkarken sarılmışlardır.

'Ona (küfre)"

Yani küfürle senin yanından çıktılar; küfre girdikleri gibi... Senden işittikleri asla kendilerine tesir etmedi.

Neler gizlediklerini ise,

Allah kendilerinden daha iyi bilir."

⁵⁰ Divân-ı Hafız-ı Şîrâzîs.200,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/614.

⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/614.

⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/614-615.

⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/615-616.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/616.

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/616.

Küfürden ne gizlediklerini Allah daha iyi bilir. (Burada "Daha İyi bilir" kelimesi ismi) tafdil sığasıyla geldi; çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, o Yahudilerden zahir olan ve onlardan görülen emarelerden onların münafik kişiler olduklarını zannediyordu. Allâhü Teâlâ hazretleri bunu kendisine izhâr etti.⁵⁶

Peygamberler Aldatılmaz

Mesnevî'de buyuruldu:

Akıl ve temyiz sahibi,

Gayba aşına (kendisine vahiy gelen peygamberlere), aşıla hile yapılamaz.

Hiçbir hile, düzen ve tuzak gönül sahiplerinin gönlüne perde olamaz.

(Peygamberlere işin doğrusu vahiyyle bildirilir).⁵⁷

Yahudiler Zulüm İçin Yarışıyorlar

"Ve görürsün ki;"

Ey Habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! Gözün görmesiyle görürsün ki,

"Onlardan bir çoğunu,"

Yahudilerden münafıklarının olduklarını görürsün;

"Günâha girmekte, sürat yarışı yaparlar,"

Yani mutlak olarak günaha girmek için, demektir.

Burada, (yani"Günahın içine"kelimesinde) "harf-i cerrinin yerine harf-i cerrinin tercih edilmesi, Yahudilerin günahın (yalan, zulüm ve haksızlığın) içine daldıklarına delâlet etmesi içindir.⁵⁸

Yarışma Kelimesi

Onların yarışmaları, mertebelerden bazı mertebe içindir. (2/412) Şu kavî-i şerifte olduğu gibi:

"İşte bunlar hayırlarda sürat yarışı yaparlar ve hem onun için ileri giderler!"⁵⁹

Burada müminler, hayırdan hariç değiller, hayra yönelmişlerdir. Şu kavî-i şerifte olduğu gibi:

"Ve koşuşun Rabbinizden bir mağfirete ve bir cennete ki, eni semâvât u arz genişliğidir; müttakiler için hazırlanmıştır"⁶⁰

Yahudiler zulüm ve haram

"Ve zulmetmek,"

Zulüm ve (hakkı bırakıp) gayriye tecâvüz etmeleri. "Ve haram yemekte," Haram yerler, demektir.

"Her halde ne fena yaparlar."

Yaptıkları şeyler, ne kötü şeylerdir.

Mâzî ve müzârî kelimelerinin arasının cem edilmesi, istimrar üzerine delâlet içindir.⁶¹

Yahudi Âlimleri

"Bari,"

Tahdid (sitem) harfidir.

"Rabbâniyyûn ve ahbâr, bunları nehyetseler..."

İkisinden Rabbaniler ve ahbârdan") murad, Yahudilerin âlimleridir. Zira;

"Rabbâniyyûn", zâhid, arif ve vâsıl olanlardır.

"Ahbâr" İlmîyle amel eden mürekkep yalamış ve makbul olan âlim, demektir.

"Onları günâh söylemekten,"

Bu günah söz, onların İmân etmedikleri halde, biz İmân ettik, demeleridir.

"Ve haram yemekten..."

Onun çirkin ve kabahat olduğunu bildikleri ve onu müşahede ettikleri halde, harama dalıp yemekteler.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/616-617.

⁵⁷ Mesnevî-yi Şerif: Defter: 4, s. 50,

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/617-618.

⁵⁹ el-Mu'mînün: 23/61,

⁶⁰ Âl-i İmrân: 3/133,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/618.

⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/618.

U "Ne fena sanata alışmışlar."

Bu kavli-şerif, Her halde ne fena yaparlar." Kavli-şerifinden daha belîğdir. Çünkü sanat, amelden daha kuvvetlidir. Çünkü amel, ancak sürekli yapıldığı, yerleştiği ve kişi o amelde rusûh sahibi olup onu meslek haline getirdiği zaman, sanat olur.

Burada, günah işlemek, zulüm etmek ve haram yemek, rusûh olmayan bir amel kılındı. Ama münkiri nehyetme ameli ise rusûh olan günahlardan sayıldı.

Bu âyet-i kerimede, âlimlerin kötülüklerden nehyetmede hileli ve tuzaklı davranmalarını teşhîr olduğu şüphesizdir....

Sa'dî buyurdu:

Eğer sen nehyi münkiri elden bırakırsan,

O el ve ayak hiç bir şeye layık değildir.

0 zaman el ve dilde hiçbir mecal kalmaz. Himmet ricalden (büyüklerden) kalmaz olur. ⁶²

Kötülüğü Yasaklamayan Kavim

Ömer bin Abdülaziz (r.h.) hazretleri buyurdular: Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, bazı kişilerin husûsî amellerinden dolayı âmmeye (bütün topluma) azap etmez. Lakin ma'siyetler zahir olur da; hiçbir kimse onları inkâr etmez (onları yapmaktan oldukları kötülüklerden nehyetmezlerse); (işte o zaman) bütün kavim azaba müstahak olurlar...." ⁶³

Hakka Davet

Meşâyih (mürşid-i kâmiller) ve (hakikat erbabı olan) âlimler, nasihati terk etmek hakkında varid olan tevbih, azarlama ve kınanmalar olmasaydı; hakikat erbabı; hakkı müşahede etme ve onunla ünsiyet kurmaya dalmış oldukları istiğrakı bırakıp halkı davet etmekle meşgul olmazlardı. ⁶⁴

Hakikate Vasıl Olan Sâlik

Meşhur Şeyh Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdular: Sâlik Hakikate vâsıl olduğu zaman; ya irşad için gönderilir veya vuslatın huzurunda bırakılır. Ayrılık murad edilmez. Şeyh Ebû Yezîd el-Bestâmî (k.s.) hazretleri gibi. O irşadı tercih etmedi. ⁶⁵

İrşâd Peygamberlerin Yoludur

Lakin irşâd, Peygamberler (a.s.) hazretlerinin yoludur. Muhakkak ki bütün peygamberler, halkı irşâd için gönderildiler. Peygamberler huzur makamında bırakılmadılar. ⁶⁶

İrşad ile Ölümler Cân Bulurlar

Mesnevî'de, Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine hitaben buyuruldu: Ey hasta gönüllerin şifâsı,

-Sağıra kızıp körün değneğini alma!

Yolda köre sahip çıkanî

Hakkın yüzlerce ecrine nail olur.

Kim bir köre kırk adım delil olursa,

O Mevlâ'nın gufranına nail olur, diye sen buyurdun.

Öyleyse ey medet vereni

Bu cihanda, bunca katar katar körlere rehber ol!

Sen ki doğru yolu göstericisin!

Doğru yolu gösterenin işi budur.

Vaktin matem çekenleri seninle şâd olsun!

Ey Hak'tan sakınanların imamı ve önderi!

⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/619-620.

⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/620.

⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/620.

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/620.

⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/620.

Bu hayale dalanları hakikate sen götür!
Dünyada kim sana bir hile yapacak olsa,
Onun boynunu ben kendim keserim!
Körlüğünü daha kahredici körlük eder.
Arttırırım, onun şeker sandığını zehir eylerim!
Zira akıllar benim nurumla parlar,
Hileler benim mekrim yanında asılsız kalır.
Erkek filler onu çiğneyecek olsa;
Türkmenlerin kara çadırları nedir ki?
Ey benim yüce peygamberim!
Benim kahr fırtınam önünde,
O kandil nedir ki?
Manen korkunç, sûru üfür ki
Binlerce ölümler de topraktan çıksınlar! ⁶⁷

Mürşid-i Kâmiller ve Hakikî Âlimler Mahfuzdurlar

Hakikat ehli (mürşid-i kâmiller) ve i'lâ-i kelimetullah (Allah'ın dinini yüksek tutmak)tan başka bir garaz ve maksatları olmayan, masivâdan başka bütün mülâhazalardan tecrit eden ilimleriyle âmil olan âlimler; kendi sözlerinde ve fiillerinde mahfuzdurlar. ⁶⁸

Hikâye

Tabîinden bir zâhid vardı. Halife Mervân bin Hakem'in eğlence aletlerini kırdı. Onu yakalayıp, Halifeye getirdiler. Halife; o-nun (günlerce aç bırakılan) aslanların önüne atılmasını emretti. Onu alıp Aslanların önüne attılar. O zâhid orada namaza başladı. Aslan geldi. Ona yaklaştı. Ve Kuyruğunu sallamaya başladı. Orada bulunan bütün aslanlar onun başına toplandı. Aslanlar, dilleriyle onu yalamaya başladılar. (2/412) O zat ise namaz kılıyordu. Aslanlara hiç aldırılmıyordu. Mervân, sabahladığında (cellatlarına) sordu:

-"O zahidimizi ne ettiniz?" Onlar;

-"Aslanların önüne atıldı..." dediler. Mervân;

-"(Gidin) bakın hele aslanlar onu yemiş mi?" dedi.

Mervân'ın adamları geldiler. Aslanların o zâhid ile ünsiyet kurduklarını gördüler. Onu oradan çıkarttılar. Halifeye götürdüler. Mervân ona sordu:

-"Sen o Aslanlardan korkmadın mı?" Zâhid;

-"Hayır!" dedi.

-"Nasıl olur?" dedi. O;

-"Ben gece boyunca tefekkür (ve ibâdet) ile meşgul oldum. Tefekkürden Aslanlardan korkacak bir zamanım olmadı" dedi. Zahide sordu:

-"Ne tefekkür ediyordun?" Buyurdular:

-"O aslanı düşündüm! Bana geldi, diliyle beni yaladı. Ben onun salyaları acaba temiz mi yoksa necis mi olduğunu (onun saiyalarıyla namaz kılmanın caiz olup olmadığını) tefekkür ettim. İşte benim bu tefekkürüm; beni onlardan korkmaktan alıkoydu."

Mervân, buna şaşıtı.

Onu serbest bıraktı.

"Nisâbü'l-İhtisâb" isimli kitapta da böyledir. ⁶⁹

Yahudilerin Allâhü Teâlâ Hakkında Kötü Düşünceleri

Yüce Meali:

Bir de yahudiler, "Allah'ın eli bağlı" dediler ve dedikleriyle elleri bağlandı ve melun oldular. Hayır! Onun iki eli de açık; dilediği gibi bahşediyor. Celâlim hakkı için sana rabbinden indirilen, onlardan bir çoğunun tuğyanını ve küfrünü artıracaktır. Mamafih biz onların arasına kıyamete kadar sürecek buğz ve adavet bıraktık. Her ne zaman harb için bir yangın tutuşturdularsa, Allah onu söndürdü. Hep yeryüzünde fesat için koşarlar. Allah ise, müfsitleri sevmez/ ⁷⁰

⁶⁷ Mesnevî-yi Şerif. Defter 4, s. 57-58,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/620-621.

⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/621.

⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/622.

⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/623.

Tefsîr-i Şerifi:

"Bir de Yahudiler dediler."

Müfessirler buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudilere büyük nimetler verdi. Hatta Yahudiler zamanla mal yönünden insanların en zengini oldular. Ve onlardan en husûsî yere sahip olanlardan oldular. Yahudiler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin peygamberliği hakkında. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini tekzip etmeleri üzere; Allâhü Teâlâ hazretleri, onlara vermiş olduğu fiimetleri onlardan çekti. Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudilerden nimetlerini çekince; Yahudiler dediler ki:

a) "Allah'ın eli bağlıdır."

Allah'ın eli kabz olunmuş, sıkı ve vermekten tutuktur, dediler. Eli sıkılığı ve el açıklığı kasıtsız olarak, sadece cimrilik ve cömertlikten mecazdır, (yani el sıkılığı, cimrilik, el açıklığı da cömertlik demektir.) Bunda el, cimrilik ve cömertliği ispat etmektedir. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Hem elini bağlayıp boynuna asma , hem de onu büsbütün açıp saçma ki pişman olur, açık kalırsın,"⁷¹

Yani onu infaktan tutmaz, demektir.⁷²

Yahudiler Cimridirler

"Onların elleri bağlandı."

Bu kavli-i şerif, Yahudilerin cimrilik ve tutukluğuyla aleyhlerine bedduadır. Yani onların elleri hayra infak etmekten tutulsun.' Yahudiler, cimri kişiler kılındılar.

Yahudiler, insanların en cimrileridirler. Yahudilerden daha cimri bir millet yoktur.⁷³

Yahudiler Melundurlar

"Ve melun oldular."

Yahudiler, Allâhü Teâlâ hazretlerinin rahmetinden tara olup uzaklaştırıldılar.

"Dedikleri sebebiyle,"

Söyledikleri o kötü kelime sebebiyle demektir. Bu Yahudilerin aleyhine bir bedduadır. Kullara bir talimdir.

Yoksa bu acz eseri

değildir. Allâhü Teâlâ hazretleri, onların söylediklerinden çok yüce ve çok büyüktür. (Onların söylediklerinden münezzehtir...)

"Hayır! Onun iki eli de açık;"

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin sâmi onların vafettikleri gibi değildir. Belki (tam aksine) Allâhü Teâlâ hazretleri, gayet cömertlikle mevsûftur. Allâhü Teâlâ hazretlerinin fazlı ve ihsanı nihayetsizdir.

Bu manâ, "el" kelimesinin tesniye gelmesindedir.

Sahi (cömert) kişinin vermesi ve dağıtması; kişinin bütün malını kendi eliyle infak etmesidir.

"Yedüllah," müteşâbihattandır. Bu da, işitmek ve görmek gibi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin sıfatlarından bir sıfattır. "Allah'ın iki eli" hakikatte, Cemâl ve Celâl sıfatlarından ibarettir.

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Onun iki eli de yemin (sağ)dir."⁷⁴

Yeryüzü, bütün alemin seferinin yeridir. Onu okudu, dost da düşman da...

Dilediğine infak eder

"Dilediği gibi bahşediyor."

Allâhü Teâlâ hazretleri infakında muhtardır. Dilediği gibi infak eder. Bazen genişletir ve bir diğerini de sıkır; meşiyetinin (dilemesinin) gereği ve hikmetinin iktizâsına göre muamele eder. Onlarda bulunan ma'siyetlerin uğursuzluğu sebebiyle onları sıkır ve darlık verir.⁷⁵

Mekrden Emin Olma

⁷¹ el-İsrâ: 17/29,

⁷² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/623-624.

⁷³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/624.

⁷⁴ Sahih-i Müslim: 3406, Sünen-i Neseî: 5284,

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/624-625.

Kötü işinden kork, asla emin olma!
Çünkü Allâhü Teâlâ o tohumu bir gün yeşertir.
Belki pişman olur ve haya edersin diye,
Nice kereler, lütfuyla muamele edip onları örter.
Nice kere örterek keremiyle muamele eder.
Suç tekrarlanırsa eğer,
Cezalandırarak Allah adlını izhâr eder.
Böylece lütfü ve adli zahir oldu.
Biri müjdeleyici diğeri de korkutucudur. ⁷⁶

Yahudilerin Çoğu Tuğyana Düştüler

Celâlim hakkı için onlardan bir çoğunun artıracaktır."
"Onlardan," (murad) Yahudilerin âlimleri ve reisleridir.
"Bir çoğu" kavlı-i şerifi, fiilinin birincimefûlüdür.
"Sana rabbinden indirilen..."
O Kur'ân-ı kerimdir. Ve Kur'ân-ı kerim'de bulunan ahkâm (ıılâhî)dir.
fiilinin birinci failidir.
"Tuğyanını ve küfrünü..."
Bu kavlı-i şerif, ziyâdetin (yani fiilinin) ikinci mefûlüdür ⁷⁷

Küfür ve Tuğyanın Artması?

Yani onların eski tuğyanlarının üzerine tuğyan ve küfürlerinin üzerine küfürlerini arttırır, demektir. Yahudilerin tuğyan ve küfürlerinin ziyâde olması;

1 - Ya şiddet ve taşkın cihetinden

2- Ya da kemiyet ve kesret yönünden çokluktur....

Bu âyet-i kerime indiği zaman, Yahudiler, onu inkâr ettiler. Böylece Yahudilerin küfrü ve tuğyanları, küfürleri miktarları ha-sebince daha da ziyâde oldu.

(Âyet-i kerimenin Yahudilerin küfür ve tuğyanlarını ziyâde etmesi tıpkı sağlıklı (ve bedenleri sağlam) olan kişiler için (hazırlanan) sahih (yararlı ve ağır) bir yemek, hastaların hastalıklarını daha arttırdığı gibi.... ⁷⁸

Yahudilerin Bozuk İnançları

"Ve biz onların arasına bıraktık."

Yahudilerin arasına bıraktık. Çünkü Yahudilerin bazıları; Cebriye, bazıları; Kaderiye, bazıları: Mürcie, bazıları; Müşebbihe'dir...

Cebriye, ⁷⁹kulun fiilini, Allâhü Teâlâ hazretlerine nispet edenlerdir. Cebriye, "asla kulun fiili ve seçmesi yoktur" dediler. (2/414) İnsanın hareketleri, câmidât (taş gibi cansızların) hareketi menzilesindedir (dediler...)

Kaderiye ⁸⁰ ise, her kulun kendi fiilinin hâliki olduğuna inanırlar. Kaderiye olanlar, küfür ve masiyetleri, Allâhü teâlâ hazretlerinin dilemesiyle olacağını görmezler (inanmazlar....)

Mürcie; ⁸¹ ise ehli kebâirin (büyük günah sahiplerinin) af veya cezalandırma gibi bir şeyi kesmezler. Belki bunda hükmü rücû ettirirler, yani kıyamet gününe kadar te'hir ettirirler.

Müşebbihe, ⁸² ise Allâhü Teâlâ hazretlerini mahlûkata benzeten ve ona hadis (sonradan olan şeylerin arız) olduğuna inanırlar. ⁸³

⁷⁶ Mesnevî-yi Şerif Defter: 4, s. 8,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/625-626.

⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/626.

⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/626-627.

⁷⁹ Cebriye mezhebi hakkında daha geniş bilgi için bakınız; "el-Milel ve'n-Nihal" c. 1, s. 72, İmam Ebû'l-Feth Muhammed bin Abdul-Kerim eş-Şehristânî, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.

⁸⁰ Kaderiye mezhebi hakkında daha geniş bilgi için bakınız; "el-Milel ve'n-Nihal" c. 1, s. 92, İmam Ebû'l-Feth Muhammed bin Abdul-Kerim eş-Şehristânî, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.

⁸¹ Mürcie mezhebi hakkında daha geniş bilgi için bakınız; "el-Milel ve'n-Nihal" c. 1, s. 137, İmam Ebû'l-Feth Muhammed bin Abdul-Kerim eş-Şehristânî, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.

⁸² Müşebbihe mezhebi hakkında daha geniş bilgi için bakınız; "el-Milel ve'n-Nihal" c. 1, s. 92, İmam Ebû'l-Feth Muhammed bin Abdul-Kerim eş-Şehristânî, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.

⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/627-628.

Yahudilerin Arasında Düşmanlık Vardır

"Buğz ve adavet,"

Yani biz onları kendi dinlerinde ihtilaf çıkaran ve birbirlerine buğz eden kişiler, kıldık, demektir.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi:

"Size hepsi toplanarak kıtal yapamazlar, ancak müstahkem mevkilerde veya duvarlar, siperler arkasından yaparlar. Aralarında be'sleri' şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın, halbuki kalpleri dağınıktır. Bu onların akıl etmez bir kavim olmalarındandır."⁸⁴

Yahudilerin hiçbir zaman kalpleri bir şey üzerine ittifak etmeyecek ve sözleri bir konuda birbirine mutabık olmayacaktır.

Cümle mübtedâdır. Bu kavli-i şerit Yahudilerin, tuğyan ve küfürlerinin zikrinden ve onların Müslümanlar üzerine icmâ etmelerinin (toplanmalardan) doğan birlik düşüncesini (zihinlerden) defetmek içindir.

Denildi ki:

"Düşmanlık", buğz"dan daha husûsîdir.

(Aralarında min vechin umûm ve husus vardır.) Çünkü her düşman buğz eder; ama her buğz eden düşman değildir.

"Kıyamete kadar sürecek..."

"Biz bıraktık," kavli-i şerifine taalluk etmektedir.⁸⁵

Yahudiler Fitnedirler

"Her ne zaman harb için bir yangın tutuşturularsa,"

Yahudiler, her ne zaman, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine (ve müminlere) karşı muharebe etmeyi dilediklerinde ve herhangi bir şerri tercih ettiklerinde;

"Allah onu söndürdü,"

Allâhü Teâlâ hazretleri, onları reddetti ve onların arasına münaza'a (ve münâkaşanın) vaki olmasından dolayı onları kahretti. Bununla Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudilerin şerrini Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden (ve müminlerden) men edip (uzaklaştırdı...) ⁸⁶

Mekr-i İlâhî

Mesnevî'de Risâlet sahibi Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine hitaben şöyle buyurdu:

Dünyada, sana kim hile yapacak olsa.

Onun boynunu ben kendim keserim.

Körlüğünü, daha da kahredici körlük ederim,

Arttırırım...

Onun şeker zannettiğini zehir ederim.

Zira akıllar benim nurumla parlar.

Hileler, benim mekrimin yanında asılsız kalır.

Erkek filler onu çiğneyecek olsa,

Türkmenin kara çadırı nedir ki? ⁸⁷

Yahudiler Fesatçıdır

"Onlar hep yeryüzünde fesat için koşarlar,"

Yahudiler hep, İslâm ve ehline tuzak ve hile düzenlemek için çalışıyorlar. Şer ve fitnenin eserleri, onların kendi aralarında tabir edilen, harbi tutuşturmaya müğâyir (ve zıt) olan şeylerdendir.

"Allah ise, müfsitleri sevmez."

Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudilerin tutuşturmuş olduğu fitne ve fesat ateşinin eserini söndürdü. Ve onları ancak şerle cezalandırır. ⁸⁸

⁸⁴ El-Haşr; 57/14,

⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/628-629.

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/629.

⁸⁷ Mesnevî-yi Şeif Defter: 4, 58,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/629.

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/630.

İmân ve Takva Ehli

Meali Şerifi:

Eğer ehl-i kitap îmân etselerdi, Allah'tan korksalardı, şüphesiz kabahatlerini kefareter ve kendilerini na'im cennetlerine koyardık.⁶⁵

Eğer onlar Tevrat'ı ve İncil'i ve rabları tarafından kendilerine sair indirilene doğru tutsalardı; elbette hem üstlerinden yerlerdi, hem ayaklarının altından... İçlerinden mutedil bir ümmet yok değil; lâkin, çoğu ne kötü işler yapıyorlar.⁶⁶⁸⁹

Tefsir-İ Şerifi

İmân ve Takva Ehli

"Eğer ehl-i kitap," Yani, Yahudî ve Hıristiyanlar "İmân etselerdi,"

Kendisine imân etmek vacip şeylere İmân etselerdi. "Ve Allah'tan korksalardı,"

Ma'siyetlerden ittikâ etselerdi, yalan söylemek, haram yemek ve benzeri şeylerden sakınmaları gibi....

"Şüphesiz kabahatlerini kefareter..."

Yani elbette onları affederim. Onlardan günahlarını örterim. Kefaret, günahlardan kurtulmak, demektir.

"Ve kendilerini na'im cennetlerine koyardık."

Yani biz onları, cennetlerde daimî ve muhalled kılarız. Sevap ile zaferdir.⁹⁰

İslâm Geçmişî Siler

Bu âyet-i kerimede,

-İslâm mâ kablini (kendisinden öncekileri) siler!"⁹¹ Günahları ne kadar çok olursa olsun; (hakikatine) tembih (ve işaret) vardır.

Yahudî ve Hıristiyanlar, Muhakkak ki bu iki kitap ehli Müslüman olmadıkça asla cennete giremezler.

"Eğer onlar Tevrat'ı ve İncil'i doğru tutsalardı;"

Tevrat ve İncilin içinde bulunanlarla amel etseler; Peygamberlerin Efendisi (s.a.v.) hazretlerini tasdik etmek gibi; Tevrat ve İncilin içinde bulunan ahitlere Allah için vefa etselerdi, demektir. (Meselâ) namaz kılmak gibi...

"Ve rabları tarafından kendilerine

sair indirilen..."

Kendi ellerindeki kitapları tasdik eden, Kur'ân-ı mecîd'ten bulunanlardır. Bu unvan ile beyân edilmesi, onların çağırıldıkları şeylerin İsrail oğullarına indirilen şeyler olmadığının iptalini tasrih etmek içindir.

"Elbette hem üstlerinden

yerlerdi, hem ayaklarının altından..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, onların üzerine gök ve yerin bereketlerini saçmakla, onlara rızklarını genişletti; yağmurunu indirmek ve nebatatı çıkarmakla genişlik verdi.⁹²

Maddî Sıkıntılar...

Bu âyet-i kerimeden, onların başına gelen sıkıntı ve darlıklar kendilerine isabet etmesinin; (asıl sebebinin) onların kendi cinayetlerinden kaynaklandığına tembih vardır. Feyyâz'ın feyzinin kusurundan değildir.⁹³

Yanlı Anlamak Sapıtmadır

Mesnevî-i şerifte buyuruldu:

Gönlün varsa eğer dikkat et!

Her iş ardınca bir nesne doğarî⁹⁴

Bu belâ sana ahmaklığından doğdu.

⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/630.

⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/631.

⁹¹ Kenzul-Ummal: 33664. Keşfü'l-Hafâ: 363,

⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/631-632.

⁹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/632.

⁹⁴ Bu beyit, kendisinden önce gelen, beyitten sonradır. Musannif hazretleri, böyle bir sıralamayla aldığı için, onun sıralamasını bozmadım. Mesnevî-i Şerif, Defter: 4. s. 95.

Remz (işaret) ve nükteleleri anlamada yanıldı." ⁹⁵

Mutedil Ümmet

Sanki (mukadder bir suâl ile) şöyle denildi: -"Onların hepsi mi böylece İmansızlık, takvâsız ve ikâmetsiz-likte ısrar etmektedirler?" (Cevaben) denildi:

İçlerinden mutedil bir ümmettir."

Âdil ve sapmayan bir taife ve kusurlu olmayanlar demektir. Abdullah bin Selâm ve benzerleri gibi; Yahudilerden tmân edenler, demektir.

Ve Hıristiyanlardan İmân eden kırk sekiz kişi gibi. ⁹⁶

İktisâd Nedir?

"İktisâd," Lügatte, amelde sapıtmama ve taksirsiz olmaktır. ⁹⁷

Yahudilerin Çokları

"Ve onlardan çoğu,"

Onların haklarında söylenilmiştir. La ili. "Ne kötü işler," İdiler,

"Yapıyorlar,"

Makam hasebince bunda taaccüb vardır. Yani Yahudilerin amelleri ne kötü!

1- İnatları,

2- Kibirleri,

3- Hakkı tahrif etmeleri,

4- Ve hakdan yüz çevirmeleri ne kötü! ⁹⁸

Rızık Genişliğine Takva

Bu âyet-i kerimede, takvanın, dünya ve âhîret işlerinde istikâmetin, Rızık genişliğine sebep olduğuna beyân vardır. ⁹⁹

(Hikâye) Fil Eti Yemedi

Abdullah el-Kalansî (r.h.) buyurdular:

Bir seferimde bir gemiye bindim. Şiddetli bir rüzgâr çıktı. Gemi ehli, dua ve adaklarla meşgul olmaya başladılar. (Her biri kurtulursam şunu dağıtacağım, şu kadar hayvan keseceğim diye değişik adaklarda bulunmaya başladılar...) Bana da adakta bulunmaya işaret ettiler. Ben onlara;

"Ben dünyadan tecrit olunmuş (hiçbir şeyi olmayan) bir kimseyim! Benim nezredecek hiçbir şeyim yok!" dedim.

Fakat onlar daha da üzerime gelmeye başladılar.

("Bu fırtınadan kurtulmak için bir şeyler adak et!" dediler.) Ben de;

"Eğer Allâhü Teâlâ hazretleri, beni bu fırtınada boğulmaktan kurtarırsa; fil eti yemeyeceğim!" dedim.

Gemidekiler (daha kızdılar ve bana);

"Fil etini yiyen kim? Kim fil eti yiyor ki bir de kalkmış kendini fil etinden alıkoyuyorsun! Fil etini yemeyeceğine dair nezredi-yorsun?" dediler. Ben onlar;

"Hatırıma bu geldi!" dedim.

(Gemi parçalanıp battı) Allâhü Teâlâ hazretleri, (gemide arkadaşlardan) bir cemaat ile birlikte beni de boğulmaktan kurtardı. Sahile çıktık.

Günler geçti. Yiyecek bir şey bulamadık. Aramızda açlık zahir oldu. Bir fil yavrusu gördük. Arkadaşlarım onu

⁹⁵ Mesnevî-yi Şerif, Defter: 4, s. 95,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/632.

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/633.

⁹⁷ İKTİSÂD : Lügatte "işte ölçülü olma" demektir ki "kasd" den alınmıştır. Çünkü istediğini iyi tanıyan bir kimse, onu hiç eğilip bükülmeden doğru bir şekilde kasteder. İstedığının yerini ve mevkiisini bilemeyen ise şaşkınlık içinde kahr. İfrat veya tefrit ile kâh sağa, kâh sola bocalar, çabalar durur. İşte bu sebeple iktisâd, maksada sebep olan amel (iş) demek olmuştur. Maliyeye ait işlerdeki iktisadın da esası budur.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/633.

⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/633-634.

⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/634.

yakalayıp öldürdüler. (Açlıktan ölmek için zaruret halinde) onun etinden yediler. Ben yemedim. Gemide yapmış olduğum nezrime (adak) ve ahdimde sâdik kaldım. Arkadaşlarım yine üzerime geldiler.

- "Burası ızdırar (mecbur olmak) makamıdır. (Açlıktan ölmek için haram yemenin mübâh olduğu bir yerdir)" dediler.

Ben onların söylediklerinin hiçbirini kabul etmedim. Sonra arkadaşlarım (karınlarının doymalarının vermiş olduğu ağırlıkla) uyudular. O yavrunun annesi geldi. Fil, yavrusunun kemiklerini gördü. O cemaatin hepsini teker teker kokladı. Kimden yavrusunun kokusunu bulduysa onu parçalayıp helak etti.

Sonra bana geldi. Beni kokladı. Benden yavrusunun kokusunu görmedi. Bana sırtını döndü. Ve sırtına binmemi işaret etti. Ben de onun sırtına bindim. Beni yükledi. (Büyük bir hızla yol aldı. Sonra) bir yerde bana inmemi işaret etti. Ben de indim. Seher vakti bir cemaat (insan) ile karşılaştım.

Onlar beni alıp evlerine götürdüler. Beni misafir ettiler. Tercümanın dili üzere onlara başımdan geçenleri haber verdim. Bana;

- "Filin seni alıp getirdiği yerden buraya kadar; tam sekiz günlük mesafedir. Sen (filin sırtında) bunu bir gecede kat ettin," dediler.¹⁰⁰

Hikâyeden Çıkarılan Ders

Bu hikâyeden zahir oldu ki:

Muhakkak ki takva tarafına riâyet etmek ve ahde vefa etmekle kişi, din ve dünya yönünden işlerini istikâmete koyar. İşleri yoluna girer. Ama dünya şehvetlerinden sadece bir şehvetin bile uzun bir hüznü ve kederi vardır. Büyük bir tuzak ve hiledir. Belki helak olmaktır. Fil yavrusunu yiyen bu cemaatin helake düşmeleri gibi... (2/416)¹⁰¹

Hikaye (Arı ile Karınca)

Bir vakit Arı'nın biri, bir Karınca gördü. Binbir hile ve zorlukla hanesine (yuvasına) dâne taşıyordu. Karıncanın büyük bir sıkıntı ve zorluk çektiğini gören arı ona dedi ki:

- "Ey karınca! Bu ne sıkıntıdır. Sen hayatın için lazım olan yiyecek ve içeceği ayaklarla taşımaktasın. Bakıyorum ki sen latif ve leziz olan yiyeceklerden korkmaktasın! Benim gibi ol! Ben Pâdişâhlardan bile korkmam! Dilediğim yere konarım! Dilediğim yere gidip gezer, yer, içer ve istirahat ederim..."

(Arı karıncayı da yanına aldı.)

Bu söz esnasında, uçtu ve bir hayvanın derisini yüzmekte olan bir kasabın dükkanının önüne kondu. Bıçak kasabın elindeydi. An mağrur bir şekilde oradan uçup gitti. Ve istediği yere kondu. Karınca ise orada ayaklar altında kaldı. Ve şöyle dedi:

- "Rabbim! Bir saat şehvet sahibine uzun bir hüznü verir!"

Arı;

- "Beni bir yere götürme ki istemiyorum!" Karınca; - "Başımıza gelen her bir şey, hırs ve şehvetten dolayı geldi. Canın çektiği yere gidersen işte istenilmedik bir şekilde ölürsün!"¹⁰²

Manevî Rızklar

Bil ki;

- "Elbette hem üstlerinden yerlerdi, hem ayaklarının altından..."

Kavl-i şerifi, Rahmânî Vehbî hâsıl olana ve kesbî insanî ile meydana gelene işarettir.

Kim bildiğiyle amel eder ve hak yolda bütün gayretiyle mücâhede ederse; o kişi manevî zevklerin mertebelerine ve müşahedelere nail olur. O zaman ona iki cennet hâsıl olur¹⁰³.

1- Amel cenneti,

2- Fazl-ü kerem cenneti.

İşte makbul olan bu manevî rızktır.¹⁰⁴

Sırlara Nail Olmak

¹⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/634-635.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/635.

¹⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/635-636.

¹⁰³ Bildiğiyle amel eden kişiye ilmi Vehbî olarak bilmedikleri öğretilir. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Kim bildiğiyle amel ederse, Allâhü Teâlâ hazretleri, o kişiyi bilmediği bir ilme varis kılar." Keşfü'l-Hafa: 2542,

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/636.

Mesnevî'de buyuruldu:
Bu ağız kapansa.
Lokması sırlar olan başka bir ağız açılır.
Şeytanın sütüyle beslenmekten kurtulursan
Çeşit çeşit lezzetlere nail olursun.
(Günahtan kurtulursan manevî nimetlere nail olursun...)"¹⁰⁵
Allah'ım! Fazl-ü kerimin ve ihsanın feyziyle bize imdat eyle! Amin.¹⁰⁶

Efendimiz (S.A.V.)'In Allah'ın Koruması Altındadır

Yüce Meâlî:

Ey şanlı resul! Sana rabbinden her indirilene tebliğ et. Etmezsen, onun risâletini edâ etmiş olmazsın. Allah seni insanlardan koruyacak. Emin ol, Allah kâfirleri muradlarına erdirmeyecek.⁶⁷¹⁰⁷

Tebliğ emri

Ey şanlı resul! tebliğ et."
Hepsini
"Sana rabbinden ner
Kulların maslahatlarına taalluk eden şeyler. (Bu kavî-i şerif) bazı ilâhî esrarın ifşa edilmesinin haram olduğunu da reddetmez...¹⁰⁸

Herkese Verilmeyen İlim

Ebû Hüreyre (r.a.) buyurdular:
"Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden iki kap ilim hıfzedip aldım. Biri, işte gerçekten bu rivayet edip dağıttığım ilimdir. Ama diğeri ise eğer onu anlatacak ve dağıtacak olsam elbette bu boğaz keşi-lir."¹⁰⁹

Şeriat ve Hakikat tümeleri

İşin gerçeği şudur ki, şeriatla taalluk eden ilimler umûmidir. Ve herkese tebliğ edilmesi gerekir.
Ama marifet ve hakikate taalluk eden ilimler ise husûsîdir.
Bunlardan her birinin kendisine hâs bir ehli vardır. Bu ilimler (şeriat ve hakikat ilimleri) mübelliğin yanında bulunan emânet gibidirler. Bunları erbabına vermesi ve tebliğ etmesi lazımdır.¹¹⁰

Tebliğ Etmemiş Olursun

"Ve eğer etmezsen,"
Sana herhangi bir kötülüğün gelmesi korkusuyla eğer sana indirilenlerin hepsini tebliğ etmezsen;
"Onun risâletini edâ etmiş olmazsın,"
Çünkü Allâhü Teâlâ hazretlerinin indirdiklerinin bazısını gizlemek; hepsini gizlemek gibidir.
Risâlet ise, onu dil ite tebliğ etmekten başka bir yolu yoktur. Bundan dolayı risâletin tebliğinin terkine ruhsat verilmedi. Eğer korksabile...¹¹¹

¹⁰⁵ Mesnevî-i Şerif: Defter: 3, s. 143.

¹⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/636-637.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/637.

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/637.

¹⁰⁹ Sahih-i Buhâri: 120, Keşfü'z-Zunûn An Esâmî'l-Kütüb ve'l-Fünûn, c. 1, s. 49, Hacı Halife, Milli Eğitim Bakanlığı Basım evi istanbul-1971- İkinci Basılış. İlim hakkında geniş bilgi için buraya bakınız. Hacı Halife (r.h.) hazretleri Keşfü'z-Zunûn isimli ansiklopedinin başında ilimler hakkında çok güzel ve geniş bilgi vermektedir. Gerçekten ilim ehlinin ilim hakkında okuması bilmesi gereken sistemli ve tanzim edilmiş malumat var. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/638.

¹¹⁰ Her Müslüman şeriat erbabıdır. Şeriat ile ilgili ilmi yani ilmihali öğrenmek ve gerektiğinde de fikhî meseleleri öğrenmek her Müslüman erkek ve kadının üzerine vacibtir. Serî ilimler olmadan İslâmiyet olmaz. Fakat, tasavvuf, marifet ve hakikat ilmi, erbabı olmayana verildiği zaman fitne çıkar. Herkese esrarı ilâhiyeden, marifet ve hakikattan bahsedilemez. Buna ehil olmayan kişilerde aksi tesir yapar. Onun için musannif hazretleri, bu ilimleri erbabına vermek lazım dediler. Tasavvuf tarihine bakıldığı zamanda marifet ve hakikat ehli, kapılarına gelen bir çok kişiye sırların kapılarını açmamışlardır. Hatta kapılarına gelen padişahlarla görüşmemişlerdir bile... Sokakta geçen bir Müslüman ilmihal bilgisinden söz edebilirsiniz; ama rabita, keşf, keramet, marifet ve hakikattan ancak erbabı olan erenlere söz edebilirsiniz. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/638.

¹¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/639.

Talâk

İşte bu kavli-i şerif, bizim (Hanefî mezhebinin); "Zorlanan kişinin konuşup verdiği talak ve ıtak (köle azad etmenin) geçerli olduğu, talakın vaki olduğu ve kölesinin hür olduğu" (fetvamıza) delildir. Çünkü bunlar (talâk ve köle azad etme işleri) dile taalluk etmektedir. Kalbe değil. İkraha (zorlama) ise dilin fiiline (işine) mâni değildir. Ve dil ile yapılan işin geçerli olmasına da bir engel değildir. Teysîr tefsirinde de böyledir.¹¹²

Büyük Güvence

"Anan seni insanlardan koruyacak."

Bu Allâhü Teâlâ hazretlerinden, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine bir emân (güvence)dir. Hiç korkmaması ve çekinmemesi i-çindir.

Haberde rivayet olduğu üzere; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Medine'ye teşrif ettiklerinde; Yahudiler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

- "Ey Muhammed (s.a.v.)! Bizler adetçe (çok) sayı (da insan) ve güç sahibiyiz! Eğer sen (geldiğin Mekke'ye) geri dönmezsen mutlaka seni öldüreceğiz! Ve eğer sen geri dönersen, sana karşı saygılı olur ve sana ikramda bulunuruz!" dediler.

Bu hadise üzerine muhacir ve ensârdan yüz kişi kadar sahabe, geceleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin çevresinde nöbet bekleyip onu koruyor ve gündüzleri de onunla beraber oluyorlardı. Yahudiler ona herhangi bir zarar vermesin diye...

"Allah seni insanlardan koruyacak." Âyet-i kerimesi indiği zaman; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Allâhü Teâlâ'nın kendisini Yahudilerin ve başkalarının hile ve tuzaklarından koruyacağını bildirdi. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, muhacir ve ensâra buyurdu:

- "Dağılın işlerinize (ve evlerinize) gidin. Muhakkak ki elbette Allâhü Teâlâ hazretleri, beni Yahudilerden korur!"

Bu âyet-i kerimenin nüzulünden sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, sabahın erken saatlerinde ve seher vakti anında tek başına (yapa yalnız) çıkardı; Medine vadilerine ve dilediği yerlere giderdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin dostları az; ve düşmanlarının çokluğuna nazaran Ailâhü Teâlâ hazretleri onu koruyordu. Bundan önce, yüzünün yarılması ve dişinin kırılması olmuştu.¹¹³

Efendimiz (s.a.v.) Korunmuştur

"Allah seni insanlardan koruyacak."

âyet-i kerimesinden murad, edilen) ismetten murad; Allâhü Teâlâ hazretleri, onu öldürülmekten mutlaka muhafaza eder.

Ama diğer belâlar, mihnet ve diğer sıkıntılar ise peygamberlerin evliyanın (ve diğer sâlih kulların) başına gelen ve cereyan eden şeylerdendir. (2/417)¹¹⁴

Peygamberlerin Belâ Görmeleri

Kirmânî (r.h.) buyurdular:

Peygamberler (a.s.)'in başına gelen belâ ve hastalıklar ise;

1 - Peygamberlerin büyük sevaplara nail olmaları içindir.

2- Peygamberler, kendilerinin beşer olduğunu bilsinler.

3- Dünyanın mihnetlerine ve cesetlere gelenlere nasipleri olduğunu bilsinler.

4- Peygamberler mahluktur. Kendi ellerinde zahir olan mucizelerle fitneye düşmemeleri içindir. Kirmânî hazretlerinin sözleri bitti.¹¹⁵

AHâh Kâfirlere Hidâyet Vermez

"Muhakkak ki, Allah

kâfirleri muradlarına erdirmeyecek."

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ismetinin ta'lilidir. Yani kâfirler, sana vermek istedikleri zararı vermek asla

¹¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/639.

¹¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/639-640.

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/640.

¹¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/640-641.

mümkün olmayacaktır. ¹¹⁶

Peygambere Karşı Gelenler

Bu âyet-i kerimede şuna işaret vardır: Muhakkak ki, Allâhü Teâlâ hazretlerinin, peygamberlerin peygamberliğine cehd edenleri (karşı gelen) kavimleri huzuruna hidâyete erdirmemesi sünnetülahıdır. Onlar Rableri tarafından gelen resullerin risâletini kendilerine tebliğ etmelerini kabul etmediler. ¹¹⁷

Evliyayı inkâr Edenler

Veya evliyayı inkâr ettiler. Allâhü Teâlâ hazretlerine vâsıl olmak için evliyanın velayet kulpuna sarılmadılar. Bütün bunlar;

"Allah'ın bundan evvel geçenler hakkındaki kanunu ki Allah'ın kanununu tebdile çare bulamazsın." ¹¹⁸

Allah'ın Emrine Bağlan

Bu âyet-i kerimede yine şu işaret vardır: Kim Allâhü Teâlâ hazretlerinin emrine imtisal eder (ve bağlanırsa) Allâhü Teâlâ hazretleri onu, mahlûkatının zararından korur.... Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini ve Hazret-i Ebû Bekir (r.a.) hazretlerini hicret yolunda mağarada koruduğu gibi... ¹¹⁹

Efendimize (s.a.v.) Tevessül

Allâhü Teâlâ hazretleri, emirlerine sarılan kişileri (düşmanların şerrinden ve fitnelerden) koruduğu gibi, Resûlullah Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini kendisine şefaathçi edinen (Efendimiz s.a.v. hazretlerine tevessül edenleri de) korur ve onu sırat-ı müstakîmin ortasına hidâyet buyurur. ¹²⁰

Hikâye

Resûlullah (s.a.v.),in azatlı kölesi Süfeyne r.a. hazretleri Rum toprağında iken orduyu kaybetti. Yolunu şaşırdı. Orduyu bulmak için koşuyordu. Bir de baktı ki bir Aslan! Süfeyne (r.a.) hazretleri Aslana seslendi;

- "Ey Ebe'l-Hâris! Ben Resûlüüah (s.a.v.) hazretlerinin azatlı kölesi Süfeyne'yim! Benim muradım şudur,.. " deyip (oralara düşmanla savaşmak için geldiğini ve orduyu kaybettiğini söyledi..)

Bunun üzerine Aslan kuyruğunu sallayarak ve yaltaklanarak onun yanına geldi. Onu okşamaya başladı. Süfeyne (r.a.) hazretleri konuştuğu aslan onun sesine kulak veriyordu. Ta ki ordunun yanına gelinceye kadar, aslan onun yanından ayrılmadı. Orduya katıldığı zaman aslan geri döndü.

Sa'dî, "Bostan"da buyurdu:

Bir adam gördüm. Bir nehrin arsasında bir nehir kenarında,
Önünde bir kaplan, geliyordu.

Bir çoğunun korktuğu o hal ile geldi, önümde durdu.

Korktum. Ayaklara binip (tabanlara kuvvet) deyip kaçmak istedim.

O tebessüm etti. Elleriyle dudaklarına götürdü.

Ki Sa'dî, o ne haldir, dönmektesin, dedi.

Tevehhüm edip hayvanların hükmü hakkında karar verme!

Hüküm geldiğinde onların pençesi hiç olur.

Eğer sen dosta dost olursan;

Dost bütün düşmanları sana dost eyler! ¹²¹

Efendimiz (s.a.v.)'in Korunması

Câbir (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bazı savaşlarda, kavmi (sahabelerle) birlikte bir vadiye indi. İnsanlar (sahabeler)

¹¹⁶ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/641.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/641.

¹¹⁸ El-Ahzâb: 33/62.

İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/641.

¹¹⁹ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/641-642.

¹²⁰ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/642.

¹²¹ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/642.

dağıldılar. Ağaçların gölgesinde gölgelenmeye başladılar. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bir ağacın gölgesinde gölgelendi. Kılıçlarını da ağacın bir dalına asmıştı.

Bir de baktık ki Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bize sesleniyordu. Biz Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzuruna vardığımızda, bir Arâbî gördük. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Ben uyurken bu adam kılıcımı çekti. Ben uyandım. Onun elinde benim kılıcım o bana;

- "Seni benden kim men edecek (kurtaracak?" dedi. Ben;

- "Allah," dedim.

Onun elinden kılıç düştü. Kılıcı ben aldım ve ona;

- "Seni benden kim kurtaracak?" dedim. O;

- "Hayır yapma! İyilik sende kalsın!" dedi.

Râvî (r.h.) buyurdular:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona;

- "Sen AUâhü Teâlâ hazretlerinden başka ilâh olmadığına ve benim Allah'ın resulü olduğuma şahadet edermisin?" dedi. O;

- "Hayırl (imân etmem) lakin bundan böyle asla seninle savaşmayacağıma ve seninle savaşan hiçbir kavimle beraber olmayacağıma söz veririm!" dedi. Efendimiz {s.a.v.) hazretleri, onu serbest bıraktı.

Bu hadis-i şerifte;

1 -Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin tevekkülünün kemâli ve;

2- "Allah seni insanlardan koruyacak." Kavli şerifinin tasdiki vardır.

3- Kötülüğe mukabil iyilik yapmanın güzelliği vardır. İbni Melek (r.h.) hazretlerinin Şerhü'l-Meşârik'inde de böyledir..¹²²

Ehli Kitap Hiçbir Şey Üzerine Değildir

Yüce Meali:

De ki: "Ey ehl-i kitap! Siz, Tevrat'ı ve İncil'i ve daha size Rabbinizden indirileni tutup icra etmedikçe, hiçbir şey değilsiniz. "Celâlim hakkı için, sana Rabbin'den indirilen, "bu Kur'an" onlardan bir çoğunun tuğyanını ve küfrünü artıracak. O halde kâfirlere acıyacağın tutmasın.68

Şüphe yok ki, iman edenler ve Yahudiler, Sâbi'îler ve Nas-rânîler; bunlar içinden her kim Allah'a ve âhiret gününe iman edip de sâlih olarak çalışırsa, artık onlara korku yoktur ve onlar mahzun olacak değillerdir.69¹²³

Tefsîr-i Şerifi:

"De ki:"

Ey habibim Ahmed Resulüm Ya Muhammed (s.a.v.)! Yahudî ve Hıristiyanlara hitaben de ki:

"Ey ehl-i kitap! hiçbir şey değilsiniz."

Kendisiyle ibâdet ettiğiniz bir din üzerine değilsiniz. Şey isminin verilmesi, dinlerinin bâtil ve fesatlarının açıklığını beyân içindir.¹²⁴

Efendimiz (s.a.v.)'e İman

"Siz, Tevrat'ı ve İncil'i tutup icra etmedikçe..."

Tevrat ve incil'i ikâme etmek; Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine iman etmek ve onun hükümlerini uygulamadıkça, demektir.

Çünkü ilâhî kitaplar, bütün sırlarıyla iman etmeyi emreder. Kendisine taati gerektirdiğini beyan eden mucizelerin tasdikiyle iman gerektirir

ikâmeden murad, Tevrat ve incil'in asıllarıdır. (Yoksa bozulmuş tahrif ve nesh olunmuş olanlar değil...) Tevrat ve incil'in furûunda nesh olunmayanlardır. (Tevrat ve İncil'in nesh olunmayanları da Kur'ân-ı kerimde zikredilenlerdir...) ¹²⁵

Kur'ân-ı Kerim Cihan Şümuldür

"Ve daha size Rabbiniz'den indirileni..."

Kur'ân-ı mecîd ve ona iman etmektir. Burada inzalin onlara nispet edilmesi, Onlar, Kur'ân-ı kerim'in israil

¹²² Mebâriku'l-Ezhâr Fî Şerh'i Meşâriku'l-Envâr, c. 2. s. 165, İbni Melek hazretleri.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/643-644.

¹²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/645.

¹²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/645-646.

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/646.

oğullarına inmediğini iddia ediyorlardı. (2/418) Halbuki Kur'ân-ı kerim evrenseldir ve bütün mahlûkata indi...¹²⁶

Kitap Ehli

"Celâlim hakkı için, onlardan bir çoğunun artıracak.

(Onlar) âlimleri ve reisleridir.

"Sana Rabb'ın'den indirilen..."

Kur'ân-ı kerim.

"Tuğyanını ve küfrünü..."

Eski tuğyan ve küfürlerinin üzerine tuğyan ve küfür ziyâde kılar.

Bu kavî-i şerif, fiilinin ikinci mefûlüdür.

O halde kâfirlere acıyacağın tutmasın."

Yahudi ve Hıristiyanlar için mahzun olma! Onların tuğyan ve küfürlerinin ziyâde olmasından ve senin onlara yapmış olduğun tebliğlerini (kabul etmeyip tuğyan ve küfürlerinin artmasına ü-zülme)! Çünkü bunun zararı onların kendilerindedir. Onlardan hata edip başkasına geçmez. Müminlere ise senin için genişlik vardır.¹²⁷

Dinin Hakikati

Âyet-i kerime'de şu işaretler vardır:

Muhakkak ki dinin hakikati, zahirî ve bâtını hükümlerdir. Kişi, zahirî olarak amellerle süslenmeli; batını olarakda hallere bezenmelidir.

Bu ise ancak iki mukaddime ve dört netîce tasavvur edilir. Amma mukaddimeler ise,

1 - Birinci: İlâhî cezbe,

2- ikincisi: Terbiye-i şeyhîyye (yani mürşid-i kâmilin terbiye-sidir).

Neticeler ise;

1- Birincisi: Dünya ve dünyaya taalluk eden her şeyden yüz çevirmektir.

2- ikincisi: Sıdk ve samimî bir talep ile Hakka yönelmektir. Bu ikisi, cezbenin neticelerindedir.

Sonra;

3- Nefsi kötü ahlaklardan tezkiye edip temizlemek,

4- Kalbi ilâhî ahlaklarla süslemek gelir...

Bunların ikisi de, nübüvvetî kuvvetlerin istidatlarına göre şeyhiyyet terbiyesi yani mürşid-i kâmillerin terbiyelerinin netîcele-rindedir.

Kâfir olan kavim, inkâr ehli olanlardır. Onlar sadece dinin zahirine bağlanıyor ve zahirin ötesinde olan gayeyi (nefsi tezkiye ve kalbi tahliye gibi şeyleri) bilmiyorlar. Halbuki iş böyle değildir, her birinin zahiri ve bâtını vardır.¹²⁸

İlacın Faydası İçinde Gizlidir

Mesnevîde buyuruldu:

"Her zahirin hikmeti bâtınmdadır;

ilâcın faydası içinde gizli olduğu gibi,..¹²⁹

Bâtında Nasipleri Olmayan

Yine Mesnevî'de buyuruldu: Hiç Hattat yazısını okumayıp; Sadece yazı olsun diye yazar mı? Basiretsiz kişi, Etrafindan başkasını görmez! Sadece çevresini görür!

Onun aklı gezip dolaşmayan bir bitki ve ot gibidir. Otu ister çağır ve ister çağırma; Otun ayağı (kökleri) toprağa hapis olunup kalmıştır. Rüzgarın esmesiyle başını sallar ama; İnanma...

Onun hareketi boşunadır. Bu harekette hiçbir eser yoktur. O başı ile; "Ey Sabâ rüzgarı! İşittik!" dese de. Ayağı (kökleri), İsyân ediyoruz! Bizi serbest bırak!" der.¹³⁰

¹²⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/646.

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/646-647.

¹²⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/647648.

¹²⁹ Mesnevî-yi Şerif: Defter 4, s. 111,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/648.

¹³⁰ Mesnevî-yi şerif: Defter: 4, s. 111,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/648.

inkâr ve Kıskançlık

(Zahir ehlinin bâtını) inkâr etmeye hamleden şey ise (hiç şüphesiz) haset ve kıskançlıklarıdır. Yahudî ve Hıristiyan taifelerinin hasetlerinden dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini inkâr etmeleri gibi... Elbette bu kabahat ve benzerî şeylerden nefsi tezkiye etmek lazımdır. ¹³¹

Hikâye

Fudayl bin tyâz (r.h.) hazretlerinin talebelerinden birinin Ö-lümü hazır olduğunda, Fudayl (r.h.) hazretleri, onun yanına girdi. Başu ucunda oturdu. Yasin sûresi okumaya başladı. Talebe;

- "Ey ustâd! Bunu okuma!" dedi.

Fudayl (r.h.) hazretleri sustu. Ve ona;

- "Lâ ilahe illallah" tevhîit kelimesini telkîn etti. Talebe;

- "Ben onu söylemem! Çünkü ben ondan uzağım!" dedi.

Ve bu hâl üzere vefat etti.

Talebenin imansız bir hal üzere vefat etmesi üzerine Fudayl bin îyâz (r.h.) evine gitti. Eve kapanıp ağladı. Tam kırk gün (kırk gece) evden çıkmayıp; hep ağladı.

Sonra İyâz (r.h.) hazretleri, onu rüyasında gördü. O cehenneme götürülüyordu.

İyâz (r.h.) hazretleri ona sordu:

- "Hangi günah sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretleri, senden marifeti söküp aldı. Halbuki sen talebelerimin en âlimi idin?!" Talebe konuştu:

- "Üç şey sebebiyle (benden marifetullah alındı):

1- Nemîme,

2- Haset,

3- Şarap'tır...

Birincisi: Nemîme yani koğuculuktur. Çünkü ben, arkadaşlarıma senin söylediklerinin hilâfına (aksine) sözler söyledim.

İkincisi: Hasettir, benim arkadaşlarıma kıskanıyordum.

Üçüncüsü: Şarap içmemden dolayıdır. Çünkü benim bir hastalığım vardı. Doktora gittim. Ona derdimin devasını sordum. Doktor bana;

- "Her sene bir bardak şarap içi Eğer böyle yapmazsan bu hastalığın ebediyen senden geçmez!" dedi.

Bundan dolayı ben her sene bir bardak şarap içiyordum.

Kendisine takatimiz olmayan gadabından Allah'a sığırırız!

(İmam Gazâlî hazretlerinin "Minhâcül-âbidîn" isimli kitapta da böyledir. ¹³²

Mağfiret, Tövbe ve Sahih İman

"Şüphe yok ki, iman edenler," Sadece dilleriyle iman edenler, demektir. Onlar münâfıkardır.

"Ve Yahudiler..." Yahudilik dinine girenler.

Kalbleri kayan ve cehalete meyledenlerdir. Bunlar, Hıristiyanlardan bir sınıftır. Bunlara "Sâihûn" (seyahat edenler) denilir. Başlarının ortasını tıraş ederler. Bunlar hakkında geniş bilgi "Bakara sûresi"nde geçti.

kelimesi, "yardımcılar" kelimesinin cemidir. Bu kelime, "Ve Yahudiler..." kavlı-i şerifin üzerine matuftur.

"Ve Sabitler..." kavlı-i şerifî, ibtidâ üzere merfû'dur. Haberi ise mahzûftür. Cümlemin hepsi, "Şüphe yok kî, iman edenler," kavlı-i şerifinin üzerine matuftur

Takdiri şöyledir: Muhakkak ki o dilleriyle iman edip kalbleriyle iman etmeyen (münafıklar), Yahudiler ve Hıristiyanların hükmü şöyle böyle (bir)dir. Sâbiiler de onlar gibidir..., "Ve Sâbiiler..." kelimesi, mâ kablinin (kendisinden önceki cümlelerin) üzerine atıf edilmedi. Belki haberi mahzûf kılındı. Müstakil bir cümledir. (2/419) Te'hîr niyetiyle birinci cümlemin etrafında getirildi ki, Sâbiilerin de bu âyet-i kerimde zikredilen (sapık) fırkaların dalâlet cihetinden en şiddetlilerinden olduğuna delâlet içindir.

Tövbeleri ve mağfiretleri sahih bir iman ve Salih amel üzere yönelmelerine bağlıdır. Diğer kalan fırkaların önceki ve sonraki fırkaların Tövbeleri;

"(Bunlar içinden) her kim Allah'a

ve âhiret gününe iman eder." Yani bu taifelerden;

1- Münafık,

2- Yahudî,

3- Hıristiyan

4- VeSabi'lerden...

¹³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/648-649.

¹³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/649-650.

Mebde ve meâd hakkında hâlis bir şekilde iman eder ve ihlâs ile imanını dile getirirse,
"Ve sâlih olarak çalışırsa..."

İkisine imanın gereğince amel edenler.

"Kim" kavlı-şerifi, ibtidâ halinde olup raf mahallindedir. Haberi ise, "Artık onlara korku yoktur." Cümlesidir. Cümlenin hepsi kelimesinin haberidir.

"Artık onlara korku yoktur." Kâfirler azaptan korktukları zaman onlar, korkmazlar. Ve onlar mahzun olacak değillerdir."

Kusur sahipleri, ömürlerini zayi edip sevapları kaçırdıklarına üzüldükleri zaman, onlar asla üzülmazler.

Bundan murad, ikisinin devamının sona ermesi, yoksa sona ermelerinin devamı değildir¹³³.

Âhirette Mü'minler

Haddâdî (r.h.) hazretleri "Tefsîr'inde buyurdular:

Burada hüznün müminlerden nefyedilmesiyle bazı müfessirler, âhirette Müminlere hiçbir hüznün ve korkunun olmayacağını beyân ettiler.

Bu âyet-i kerimenin benzerleri şunlardır:

"Haberiniz olsun ki Rabbimiz Allah' deyip de sonra doğru gidenler yok mu, onların üzerlerine şöyle melekler iner: 'Korkmayın, mahzun olmayın, vaad olunup durduğunuz cennet ile neşeyâb olun! 30 Bizler sizin hem dünya hayatta, hem ahirette dostlarınızı ve size orada nefislerinizin hoşlanacağı var, hem size orada ne isterseniz var 31 Konuklu olarak mağfîret ve rahmetine nihayet olmayan bir gafûr-i rahîm'den'104 .¹³⁴

Mü'minler Âhirette üzümler

¹³³ Bu âyet-i kerimede, önce iman edenler ve yahudiler, Hıristiyanlar, sâbiiler diye dört sınıf zikredilmiş ve bu şekilde yahudiler, Hıristiyanlar, sâbiiler. müminlere karşılık ve şu halde müminden başka olarak gösterilmiş ve sonra Allah'a ve ahirete iman edip güzel amel yapanların korku ve hüzünden kesin olarak âzâde olacakları da müjdelenmiştir. Bundan ise bu vaad ve müjdenin bu dört sınıftan ancak müminlere mahsus olduğu ve yahudiler, Hıristiyanlar, sâbiiler bu üçünün bu müjdeden hariç buldukları ve bununla beraber bunlar da iman ederlerse müminler sınıfına dahil olup aynı vaad ve müjdeye nail olacakları ve şu halde bunların da ümitsiz olmayıp hemen tövbe olarak iman ve güzel amel yapmaya girişmelerinin lüzumu anlaşılacaktır. Zira "mümin ve mümin olmayan her kim mümin ise bahtiyardır" denilince bu bahtiyarlık mümine tahsis edilmiş ve mümin olmayan istisna edilmiş olur. Ve "mümin ve mümin olmayan her kim mümin olursa bahtiyar olur" denildiği zaman da mümin olmayana iman teklif edilmiş ve bu şart ile ona da bahtiyarlık vaad olunmuş olur. İşte bu âyetin gayet açık ve aşikâr olan mânâsı ve sevk edildiği yönü (mâ sika lehi) budur. Ve bunun içindir ki, yukarıda olduğu gibi, bundan sonraki âyetlerde de bu üç sınıfın küfürleri ve iman kabiliyetleri açıklanmıştır. Bundan başka müminlerin, önce yahudi, Hıristiyan ve sâbiiler ile bir tarzda zikredilip bir araya getirilip de sonradan hepsine birden "Allah'a, ahiret gününe inanan" diye şartlı kazıyye (önerme) ile hükümlenmesinde başka nükteler de vardır: Birinci olarak, müminlere de gösteriliyor ki ahirette korkusuz, hüzünsüz kesin kurtuluş, yalnız zahiri (açıktan) iman ile hasıl olmaz. Müslümanlık zahiren mümin görünmekten ibaret değildir. Zahirî bir Müslümanlığım, Yahudilik, Hıristiyanlık ve sabitlikten büyük bir farkı yoktur. Korkusuz, hüzünsüz kesin kurtuluş, dıştan ve içten tekit edilmiş, artırılmış hakiki bir iman ve bununla beraber salih amele bağlanmıştır. Hakiki iman olmadan güzel amel, dünya için faydalı olsa bile ahiret için faydalı olmaz. Sonra, güzel amel olmadan sadece hakiki iman mümkün ise de kamil (tam) olmaz; ebedî azaptan kurtarsa bile, mutlak korku ve hüzünden kurtarmaz. Çünkü âsî müminlere de azap vardır. Ve en azından muhtemeldir. Şu halde dinin kesin müjdesi hakiki iman ile güzel amelin birleşmesindedir. Gerçek iman ilk esası Allah'a ve ahiret sorumluluğuna gerçekten ve bütün varlığıyla ciddi olarak inanmaktır. Ve yukarıdan beri anlaşıldığı üzere Allah'a gerçekten İnanmak da Allah Teâlâ'nın zât ve sıfatlarına, önceden ve sonradan indirdiği ve gönderdiği her şeye, her doğruya, her hükme gönderdiği ve inzal ettiği şekilde İnanmakla mümkün olur ki, bu indirilenler zaman zaman artar ve gelişir ve Allah'a ciddi olarak inanan hepsine inanır. Ahirete iman ise sonunda sorumluluğa, iman ve amel edip edilmediğine göre sevap ve cezaya, bir gün gelip iman ve amel edenlerle etmeyenlerin hesabı görülüp mükafat ve cezalarının verileceğine ciddi bir şekilde inanmaktır. Salih (güzel) amele gelince, bu da Allah'a ve ahirete imanın gereğine göre ve Allah'ın indirdiği ve gönderdiği delillere ve hükümlere, haber vermeye ve isteğe uygun olarak tam ihlas (samimiyet) ve hüsn-i niyet (iyi niyet) ile Allah'ın hoşnut olacağı güzel ameller yapmaktır. Bunun içindir ki bundan önceki âyette buyurulmuş ve yalnız Tevrat ve İncil'in ikamesi (hükümlerinin yerine getirilmesi) bile bu konuda yeterli olmadığı ve Allah tarafından bütün indirilenlerin yerine getirilmesi istendiği anlaşılıyordu. Şu halde, "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanır ve güzel amel işlerse, onlara hiç bir korku yoktur, onlar mahzun da olmazlar. İkinci olarak gösteriliyor ki, Allah'ın hükümlerinde dünyaya ve ahirete ait iki değer ve bunlar da biri zahiri (açık) ve siyasi, biri de hakiki ve tam manâsıyla dinî iki manzara vardır ki, birisi "muhakkak iman edenler", diğeri de "kim Allah'a nanırsa" ile ifade edilmiştir. Zahirî ve siyasi görüş açısından İslâm hükmü altında müslüman ve gayri müslim toplanır. Bu yönden zahiri müminlerin, yahudi, Hıristiyan ve sabitlerden büyük bir farkları yoktur. İslâm siyasetinde her biri mensup oldukları dinleriyle tanınır, din hürriyetlerine riayet edilir, o dâirede özel varlıkları gözetilir, müslüman olmaları için zorlanmaz, inançlarına karışılmaz, kendi dinleriyle baş başa bırakılırlar. Din açısından her biri inançlarına göre Tevrat ehli Tevrat'a; İncil ehli İncil'e; öbürleri de itikatlarına bırakılır, müslüman da Müslümanlığına sevk edilir. Ahkam (hükümler) ve dünyaya ait muameleler açısından ise hepsi "Bizim lehimize olan onların da lehine, aleyhimize olan da onların aleyhinedir" sözünün delaleti üzere hukuk ve görevlerde eşit ve aynı anayasaya tâbi tutulur. Bundan dolayı vazifesine riayet eden bu mümin olmayan kişi, bir mümin gibi veya ondan daha çok dünyaya ait hazzı (nasibi) alabilir. Şu. İslâm'ın vaad ettiği mutlak saadet yalnız bu yönden değil, ahiret ve akıbet (sonuç) itibariyledir. Çünkü sonunda kendini tamamen kurtaracak, korku ve hüzünden kurtulacak olanlar zahir (dış) ve bâtin (iç) mükemmel gerçek mümin ve müslüman olanlardır. Ve işte zahire göre eşitlik, hakikat ve akıbet göre farklılık ifade eden bu nokta İslâm hükmü altında bulunan yahudi, Hıristiyan ve sabitlere dünyada Müslümanlarla beraber eşitlik, adalet, hürriyet vaadiyle bir müjdeyi ve görünüşte Müslümanlara bir inzar (korkutmayı) ve gerçek Müslümanlara da bir mutlak müjdeyi içine alır. Ve şu halde âyetin birinci kısmı İslâm şeriatının dünyaya ait hükümlerini özetleyen siyasi ve sosyal bir değeri, ikinci kısmı da tam manâsıyla dinî hükmü özetleyen mutlak bir değeri göstermekte ve o siyaseti, böyle hakiki bir imanın devam edeceğini göstermektedir. Elmalî Tefsiri: c. 3, s. 1739, 104 el-Fussilet: 41/30-32.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/650-652.

¹³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/653.

B-zıları buyurdular:

Âhirette mü'minler korkarlar ve hüzünlenirler. Buna (delil) şu kavlı-i şeriftir:

"Onu göreceğiniz gün, her emzikli emzirdiğinden geçer ve her yüklü kadın hamlini vaz'eder ve nâsı hep sarhoş görürsün. Halbuki sarhoş değillerdir ve lâkin Allah'ın azabı şeditir!"¹³⁵

Yine şu kavlı-i şerifte olduğu gibi:

"Amma geldiği vakit o sâhha (o sayhasını dinletecek belâ)! 33 0 kaçacağı gün kişinin kardeşinden Ve anasından, babasından 3S Ve refikasından ve oğullarından;36 Onlardan her kişinin bir şe'ni vardır o gün başından aşar;"¹³⁶

İnsanlar Çıplak Olarak Haşr Olunacaklar

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Kıyamet gününde insanlar, yalın ayak ve çıplak olarak haşr olunurlar."

Hazret-i Aişe (r.a.) hazretleri sordular:

-"Kötülük yapmazlar mı?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Sen Allâhu Teâlâ hazretlerinin şu kavlı-i şerifini işitmedin mi:

-"Onlardan her kişinin bir şe'ni (iş ve durumu) vardır o gün başından aşar;"¹³⁷

Müminlerin Hüznü Geçicidir

Âlimler buyurdular:

-"Her kim Allah'a ve âhiret gününe iman edip de sâlih olarak çalışırsa, artık onlara korku yoktur ve onlar mahzun olacak değillerdir." Âyet-i kerimesiyle) müminlerden hüznü ve kederi nefyetti. Çünkü Müminlerin hüznü geçicidir. Zevâl'in sergisinde-dir. Müminlerin hüznü kendileriyle beraber bakî ve ebedî değildir. Ve bu geçici hüznün itibâra alınmadı.

Haddâdî'nin sözleri bitti.¹³⁸

Misafire İkrâm

Mesnevî'de buyuruldu:

Korkanların gönlünü emin eyler!

Çünkü Misafire ikram güzel bir âdettir.

"Korkmayın!"¹³⁹

Hitabı korkanlara bir ziyafettir.

Bu onlara emniyet ve yakınlık sermâyesi olur¹⁴⁰

O senin korktuğun şey, onu korkusuzca söyle!

Nice ders verdi.

O derse muhtaçtır.¹⁴¹

Evliyâuilâha Korku Yoktur

Bil ki, evliyâullah için asla korku yoktur. Hiçbir şeyden kendilerine korku yoktur.

Çünkü evliyâullah, Kur'ân-ı kerimi zahîrî ve batînî âlem ile ikâme etmektedirler. Evliyâullah, mahzun olmazlar;

1. Riyâzâtta,

2. Mücâhedât şiddetinde,

3. Nefse muhalefette,

4. Dünyayı terkte,

5. Hevâ-ü hevesin sıkıntı ve darlığında, asla üzülmeyizler,

¹³⁵ el-Hac: 22/2,

¹³⁶ -"Bu âyet-i kerimede (yani; Abese: 80/33-37, Bu manâda şu âyet-i kerimeler var:

"0 gün ki olur sema erimiş bir maden gibi,8 Dağlar da atılmış elvan yün gibi9 Ve bir hısım bir hısıma halini sormaz!10

Birbirlerine gösterilirlerken, mücrim İster ki fide versel1 0 günün azabından oğullarını12 Ve refikasını ve biraderini12 Ve kendini barındıran fasilesini13 Ve arzda bulunanların hepsini de sonra kendini kurtarsa!14

Hayır! Çünkü o salgın bir lezâ, etrafı soyan nâr-ı ceza!15 Çağırır arkasını dönüp tersine gideni16 Ve toplayıp toplayıp kasaya yığanı18" el-Meâric: 70/8-18,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 653-654.

¹³⁷ Abese: 80/37,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/654-655.

¹³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/655.

¹³⁹ el-Fussilet: 41/30,

¹⁴⁰ Mesnevî-yi Şerif: Defter: 1, s. 58,

¹⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/655-656.

6. Kendilerine isabet edenlerden de..

7. Belâ,

8. Musibet,

9. Mihnet,

10. Afatlar,

11. Ve maddî sıkıntılardan asla üzülmeyiz.

Çünkü mü'minler, taklitten kurtulup; tahkike ermişlerdir. Bundan dolayı kendilerinden tekliflerin yorgunluğu kaldırıldı. Evliyâullah, bütün hallerinde Aİlâhü Teâlâ hazretleriyle beraberdirler.¹⁴²

Müminin Vazifesi

Mü'mine düşen vazife;

1 - Rezil vasıflardan kalbî olan hastalığına ilaçlamaktır.

2- Nifaktan kurtulmak,

3- İnfâk ehline katılmaktır.¹⁴³

Kalbin İlaçları

İbrahim el-Havâs (k.s.) buyurdular: Kalbin devası beş'tir:

1 - (Manâsını) düşünerek Kur'ân-ı kerim okumak,

2- Batnı (Haram'dan ve helalin fazlasından) tahliye etmek,

3- Geceleri kıyam etmek,

4- Seher vaktinde Aİlâhü Teâlâ hazretlerine yalvarmak,

5- Sâlihlerle oturmak (evliyâuüâh'ın meclisine katılmak...)¹⁴⁴

Zikir ve Kalbleri İslâh

Meşhur Şeyh Aziz Mahmûd Hüdâî (k.s.) hazretleri

buyurdular:

Biz deriz ki: Muslih (islâh eden) hakikatte Aİlâhü Teâlâ hazretleridir. Lakin eşyada şiddetli tesiri olan ise zikrullah'tır. Zira Aİlâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Onlar ki iman etmişlerdir ve kalbleri Allah'ın zikri ile yatıştır; evet, Allah'ın zikriyledir ki kalbler yatıştır."¹⁴⁵

Âhir Zamanın En Şerhileri Âlimleridir

Hazret-i Ali (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdular: -"İnsanlar, üzerine bir zaman gelecek; İslâm'ın ancak ismi kalır. Kur'ân-ı kerimin ise sadece resmi...

(O gün insanlar) mescitlerini çok mamur (ve bakımlı) yapacaklardır. Ama o mescitler, Allah'ın zikrinden harap olacaktır. (Her ne kadar camiler bakımlı, süslü ve içi cemaat dolu olsa bile gerçek bir iman ve ihlaslı mü'minler camide bulunmadıkları için manen harap olmuş olurlar...) Bu zamanın en şerhî kişileri, âlimleridir. Fitne âlimlerden çıkar; ve yine onlara döner."¹⁴⁶

Yani o çağın âlimleri, bilirler ama, bildiklerinin gereğiyle a-mel etmezler.

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Amel nice kereler okumaktan daha iyidir.

Amel nedir bilmiyor.

Bir çokları...

Amelden habersiz olanlar;

Ne muhakkik (tahkik ehli) ve ne de bilgin ve âlim oldu.

Sadece birkaç kitap çevirmiştir.

Onun gerçek ilim ve irfandan haberi yoktur.

Sadece defter taşımıştır.

İlim Amelle Güzeldir

Bil ki;

¹⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/656.

¹⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/657.

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/657.

¹⁴⁵ er-Ra'd: 13/28,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/657.

¹⁴⁶ Kenzul-Ummal: 31522,

Muhakkak ilimlerin zübdesi (kaymağı) Allâhü Teâlâ hazretlerini bilmektir. Masivâ onun güzelliklerindedir. O kendi nefsinde kâmilidir. Ancak amel ise maksüttür. Sadece okumak insana hiçbir fayda vermez. Hiçbir menfaat sağlamaz. Refiküt'tevfik'in sahibi olana ne mutlu! ¹⁴⁷

İsrail Oğullarından Alınan Mîsâk

Yüce Meali:

Celâlim hakkı için, Benî İsrail'in mîsakinı aldık ve kendilerine resuller gönderdik. Canlarının istemediği bir hükümlerle bir resul geldikçe, onlara, bir takımına yalancı dediler; bir takımını da öldürüyorlardı...⁷⁰

Hem, başlarına bir fitne kopmayacak sandılar da, kör ve sağır kesildiler. Sonra, Allah tövbelerini kabul buyurdu. Sonra, içlerinden bir çoğu yine kör ve sağır kesildiler. Şimdi de Allah görüyor ne yapıyorlar...⁷¹

Elbette küfretti şunlar: "Allah Meryem'in oğlu Mesih*tir" diyenler. Halbuki, Mesih şöyle demişti: "Ey Benî İsrail! Hep Allah'a ibâdet ediniz. Muhakkak ki O, benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz. Allah'a kim şirk koşarsa, Allah ona cennetini haram etmiştir ve varacağı yer ateştir... Ve, zâlimlerin ensârı yoktur."⁷²

Elbette küfretti şunlar; "Allah için üçüncüsü" diyenler. Halbuki, bir tek ilâhtan başka ilâh yok. Eğer bu dediklerinden vazgeçmezlerse, elbette içlerinden kâfir kalanlarına şüphesiz ki, bir elîm azap dokunacaktır.⁷³

Daha Allah'a Tövbe edip istiğfar etmeyecekler mi? Allah gafur, rahîmdir.⁷⁴

Meryem'in oğlu Mesih, başka bir şey değil, sâde bir resuldür. Kendisinden evvel de birçok resuller geçti. Anasıda gayet doğru bir kadın. İkisi de yemek yerlerdi. Bak, biz âyetlerimizi onlara nasıl açık anlatıyoruz. Sonrada bak, onlar nasıl çevriliyorlar.⁷⁵

De ki: "Yâ! Daha siz Allah'ı bırakıyorsunuz da, size kendiliklerinden ne bir zarara, ne bir faydaya mâlik olmayan şeylere mi tapıyorsunuz? Halbuki Allah, işiten, bilen ancak O.⁷⁶ ¹⁴⁸

Tefsîr-i Şerifi:

"Celâlim hakkı için. Benî İsrail'in mîsakinı aldık."

Yani Allah'a ant olsun ki biz;

1. Tevhitle,

2. Diğer şeriatlarla

3. Ve onların üzerine yazılmış olan Tevrat'ın diğer hükümleriyle onların ahdini aldık. "Ve kendilerine resuller gönderdik."

Çok adet ve büyük şân sahibi yüce peygamberler gönderdik ki, onlara zikretsinsinler ve dinlerinin emirlerini onlara beyân etsinsinler...

"Canlarının istemediği

bir hükümlerle bir resul geldikçe, onlara..."

Mahzûf olan şartın cevâbıdır.

(Mukadder Suâl:)

Sanki: Peygamberler onlara gelince onlar peygamberlere ne yaptılar? Diye soruldu.

(Cevâb); Cevaben buyuruldu: Bu yüce peygamberlerden herhangi biri kendilerine onların heva-ü heveslerinin hilâfına herhangi bir şeriat teklif misâkı ile geldiğinde, Yahudîler hemen peygamberlerine âsî oldular. ¹⁴⁹

Yahudîler Peygamberleri Öldürdüler

(Burada yine şöyle mukadder bir sual ile) sanki denildi ki:

-"Yahudîler peygamberlere nasıl âsî oldular?" Cevaben Duyuruldu:

"Bir takımına yalancı dediler;"

Yahudîlerden bazıları, kendilerine gelen peygamberlere zararlardan herhangi bir zarar vermeksizin sadece onları yalanladılar.

"Ve bir takımını da öldürüyorlardı..."

Yahudîlerden bazıları ise peygamberleri yalanlamakla kalmadılar. Belki peygamberlere (fiili hakaret, darp, zulüm, işkence ve hatta) peygamberlerini öldürdüler. Meselâ Zekerfyya Aleyhisselâm ve Hazret-i Yahya gibi....

"Hem, başlarına bir fitne kopmayacak sandılar."

İsrail oğulları peygamberleri tekzîp etmek ve öldürmekle Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından kendilerine herhangi bir musîbet, belâ ve azabın gelmeyeceğini zannettiler.

Yahudîler, peygamberleri yalanlamak ve öldürmekle kendilerine herhangi bir bela ve azabın gelmeyeceğini zannetmelerinin yönü; Yahudîler, peygamberleri yalanlamak ve öldürmek işinde hatalı olduklarına inanıyorlardı.

¹⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/657-658.

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/659-661.

¹⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/661.

Ama kendi nefislerinde ise;

"Bizler, Allah'ın oğulları ve ahbablarıyız," diyorlardı.

Yahudiler, peygamberleri tekzip etmek ve peygamberleri öldürme işinde kazanmış oldukları günahlardan ve müstahak oldukları azaptan; seleflerinin, ata ve dedelerinin peygamberliğinin, kendilerine fayda vereceğini ve kendilerini ilâhî azaptan kurtaracağını zannediyorlardı.

"Kör oldular." ve zannettiler, kavî-İ şerifinin üzerine atıftır.

(fe harfî), mâ kabûnin mâ ba'di üzerine tertip içindir.

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin be'sinden (azap ve fitnesinden) emin oldular. Hile, tuzak ve fesatlıkların çeşitlerine daldılar.

Peygamberler kendilerine zahiri amellere hidâyet ettikten, kendilerine açık yolu izah ettikten sonra Yahudiler, din muamelelerinde kör oldular. Yani görmeyen körlerin muamelesini yaptılar "Ve sağır kesildiler."

Ve kendilerine ilkâ olunan hakkı işitmekten sağır oldular. Yani işitmeyen körün muamelesini yaptılar, demektir. Bundan dolayı kendilerine yapılan işin muamelesi yapıldı.¹⁵⁰

Yahudilerin Birinci İfsatları

Mevlâ Ebûs Suûd (r.h.) buyurdular:

Bu âyet-i kerime İsrail oğullarının iki ifsadından olan fesatlıklarının birincisine işaret etmektedir. Tevrat'ın hükümlerine muhalefet ettikleri, haramları irtikap ettikleri ve Şa'yâ Aleyhisselâmı öldürdükleri zamandır¹⁵¹.

Denildi ki: Ermiyâ Aleyhisselâmı hapsedtikleri zamandır.¹⁵²

Allah tövbelerini Kabul Buyurdu

"Sonra, Allah tövbelerini kabul buyurdu."

Yahudiler, üzerinde oldukları, fesat (ve fitne)den Tövbe ettikten sonra Allâhü Teâlâ hazretleri de onların tövbelerini kabul buyurdu.

Yahudiler, Bâbil'de esaret hayatında Buhtunnasr'ın tahakkümü altında, uzun bir zaman kaldıktan, gayet büyük bir zillet, meskenet ve aşağılığa düştükten sonra; Allâhü Teâlâ hazretleri, Faris meliklerinden büyük bir meliki; Beyt-i makdisi imar etmesi ve Buhtunnasr'ın elinde kalan diğer İsrail oğullarını kurtarması için onlara yöneltti. Faris melik, Buhtunnasrı helak etti. İsrail o-ğullarını kurtardı. Onları vatanlarına gönderdi. Buhtunnasr'ın e-linden kurtulan İsrail oğulları, Kudüs-ü şerifin civarında toplanıldılar. Otuz sene içinde, Kudüs-ü şerifi yeniden imâr ettiler. Daha önce olduğundan daha güzel oldu.¹⁵³

Yahudilerin İkinci İfsatları

"Sonra, yine kör ve sağır kesildiler."

Yahudilerin İfsatlarından başka bir ifsatlarına işarettir. O da Yahudilerin Zekeriyya Aleyhisselâm ve Yahya Aleyhisselâmı öldürmeye cüret etmelerine ve İsa Aleyhisselâmı öldürmeye kastetmeleridir...

"İçlerinden bir çoğu,"

Her iki fiilde bulunan failden bedeldir.¹⁵⁴

Yahudilerden İman Edenler Çok Azdır

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

"İçlerinden bir çoğu," ikinci kere ifsatlarının beyânı onların hepsinin küfre girmediklerini gerektirir; ancak onların çoğu küfre girdi. Şu kavî-i şerifte olduğu gibi:

-"Hepsi bir değiller; Ehl-i kitap içinden kalkınan bir ümmet var, gece vakitleri Allah'ın âyetlerini okuyup secdelere kapanıyorlar; 113 Allah'a inanırlar, âhiret gününe inanırlar, marufu emrederler, münkerden nehyederler, hayırlara koşuşurlar ve işte bunlar salihîndendirler 114"¹⁵⁵

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu: "Mutedil bir ümmet yok değil; lâkin, çoğu ne kötü işler yapıyorlar."¹⁵⁶

¹⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/661-663.

¹⁵¹ Ruhü'l-Beyânın metninde Yahudiler tarafından öldürülen kişinin Şuayb Aleyhisselâm olduğu beyan edilmektedir. Doğrusu, "Şa'yâ Aleyhisselâm olacaktır. Çünkü Şuayb Aleyhisselâm, ümmetinin helak olmasından sonra Mekke'ye gidip ibâdetle meşgul oldu. Orada vefat etti. Şuayb Aleyhisselâm İsrail oğullarına gönderilen peygamberlerden değildir. Şa'yâ Aleyhisselâm İsrail oğullarına gönderildi.

¹⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/663.

¹⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/663-664.

¹⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/664.

¹⁵⁵ Âl-ilmrân:3/113,

¹⁵⁶ el-Mâide: 5/66.

Allah Görüyor

"Şimdi de Allah görüyor; ne yapıyorlar..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, onları amellerine muvafık olarak cezalandırır. Bu bâtil düşünce ve zannetmeleri kendilerine nereden geldi?

Bu birinci defada vaki oldu. Şu cihetle ki Allâhü Teâlâ hazretleri onların başlarına Buhtunnasın musallat kıldı.

Buhtunnasr, Beyt-i makdisi istilâ etti.

Beyt-i makdisin ehlinden Tevrat okuyanlardan kırk bin kişiyi öldürdü. Diğer Yahudileri de kendisiyle memleketine götürdü. Orada zillet, meskenet, aşağılık, esaret ve güçlük içinde uzun bir zaman kaldılar. Ta ki sahih bir Tövbe ile Tövbe edinceye kadar...

Sahih Tövbe ile Tövbe ihdas ettiklerinde Allâhü Teâlâ hazretleri, onlardan hikâye edilen halin en güzeline çevirdi... (Onlara bir daha Beyt-i makdise girmeyi nasip etti....)

Sonra Yahudiler, bir daha orada İfsat ettiler. Allâhü Teâlâ hazretleri, onların üzerine Farslıları gönderdi.

Tavâif meliklerinden olan Bâbil Melik'i onlarla savaştı. Onlara yaptığını yaptı.... (2042) ¹⁵⁷

Yahya Aleyhisselâm'ın Kanı

Denildi ki:

Ordu sahibi, Yahudilerin kurban kesme mezbahânelerine girdi. Orada sürekli akmakta olan bir kan gördü. Onlara sordu.

"Bu (yerden su gibi) kaynayan ve sürekli akan kan nedir?" Yahudiler;

"Bizden kabul olunmayan bir kurbânın kanıdır!" dediler.

Melik onlara;

"Siz bana doğru söylemiyorsunuz?" dedi.

Onlardan yeterince bir çok kişiyi öldürdü. Ve sonra onlara;

"Eğer bana doğru söylemezseniz, hiçbirinizi sağ bırakmam!" dedi.

(Canlarından korkan Yahudiler:)

"Bu Allah'ın peygamberi Yahya Aleyhisselâm'ın kanıdır!" dediler. Melik:

"İşte bunun gibi Allâhü Teâlâ hazretleri sizden intikam alır!" dedi.

Sonra melik seslendi:

"Ya Yahya! Rabbin senden dolayı senin kavmine isabet edeni gerçekten bilmektedir. Ben onlardan hiçbirini bırakmadan önce dur!" dedi.

Yahya Aleyhisselâm'ın kanı duruverdi. ¹⁵⁸

Nefs Ahd ve Nimeti Unutur

Bil ki, nefsin iktizâsından (gerektirdiği huyların)dandır:

1 - Ahdi unutmak,

2- Nankörlük.

Kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinin arasında olan ahitleri unutmak, nefsin huyudur.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin nimetlerini nankörlükle unutmak...

insan, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kerem denizinde boğulmuş ve lütuflanna dalmış iken bu nankörlük nasıl olur?

¹⁵⁹

Nimete Şükür Vaciptir

İnsana bu nimetlere şükretmek Vaciptir.

1- Allâhü Teâlâ hazretleri peygamberler, gönderdi.

2- Yolları açıkladı.

3- Yağmurların yağması,

4- Yeryüzünün yeşermesi,

5- Bedenin sıhhati,

6- Kalbin kuvvet bulması,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/664-665.

¹⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/665.

¹⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/665-666.

¹⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/666.

7- Men edici şeylerin defedilmesi,

8- Sebeplere müsaade etmesi,

9- Ve bütün bunlara benzer maddî ve manevî şeyler, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kuluna lütfettiği değerli nimetlerdendir...¹⁶⁰

Hikâye

Danyâl Aleyhisselâm'ın yüzüğü bulundu; Hazret-i Ömer (r.a.)'ın zamanında. Yüzüğün taşının üzerinde bir iki aslan vardı. Aslanların arasında bir adam resmi ve aslanlar o adamı yalıyorlardı.

Bu şundandı: Buhtunnaş, İsrail oğullarının çocuklarını arayıp, onları öldürdüğü bir zamanda Danyâl Aleyhisselâm doğdu. Danyâl Aleyhisselâm'ın annesi, Buhtunnaş'ın zulmünden kurtulmasını ümit ederek, onu bir ormanlığa bıraktı. Allâhü Teâlâ hazretleri erkek bir aslanı onu korumaya, dişi ve sütlü bir aslanı da onu emzirmeye ve beslemeye vazifelendirdi. Onların ikisi Danyâl Aleyhisselâmı yalıyorlardı. Danyâl Aleyhisselâm büyüdüğü zaman, kendisine bir yüzük yaptırdı. Bu hali yüzüğün taşına tasvîr etti. Tâ ki Allâhü Teâlâ hazretlerinin üzerinde olan nimetlerini unutmasın...

Âhîret yolunu kat edebilmek için; meşakkatlere tahammül etmek ve kendisiyle Hallâk Teâlâ hazretlerinin arasında olan ve yerine getirilmesi vacib olan hukuka riâyet edip onları yerine getirmek gerekir.¹⁶¹

Dört Ölüm

Fudayl (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular: Kim âhîret yoluna azmederse, kendi nefsinin dört ölümle renklendirsün.

1- Beyaz,

2- Kırmızı,

3- Siyah

4- Yeşil

Beyaz ölüm, açıklıktır.

Siyah ölüm, nefsi kötümektir.

Kırmızı ölüm, şeytana muhalefettir.

Yeşil ölüm, birbirlerinin üzerine gelen hadiselerdir.

Yani musîbetler ve acılardır. Kişi, bu yolda kör ve sağır olduğu zaman; hiç şüphesiz o kişi, sapıtır ve asla hidâyet bulamaz.¹⁶²

Kör Korkuyla Yürür

Mesnevî'de buyuruldu:

Kör, her adımını bir kuyuya düşmek korkusuyla atar,

Bu yüzden binlerce vehim içinde yürür.

Kör olmayan kişi ise, yolun genişliğini...

Her taraftaki çukur ve kuyuyu görür¹⁶³

Bütün Kilitler Allah'ın Kudretiyle Açılır

Mesnevî'de buyurur:

Deniz, içindeki balıkları dışarıya atmadığı gibi;

Toprak da içindekileri denize atmaz.

Balığın aslı sudandır.

Diğer hayvanların aslı ise topraktır.

Hile ve tedbirlerin bunda hiçbir faydası yoktur.

Kilit pek sağlam.

Bu kilidin açıcısı sadece ve sadece Allâhü Teâlâ hazretleridir.

Hemen teslimiyetle ona gönül bağla

Allah'a teslim¹⁶⁴

¹⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/666-667.

¹⁶¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/667.

¹⁶² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/667-668.

¹⁶³ Mesnevî-yî Şerif: Defter: 3. s. 66,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/668.

¹⁶⁴ Mesnevî-yî Şerif: Defter: 3, s. 66.

Fsyân Nisyâna (Unutmaya) Sebep

tsyân, nisyâna (yani unutmaya) sebeptir. Günah işlemek, unutkanlığa sebep olduğu gibi manevî körlük ve sağırlığa da sebeptir. Ancak Allâhü Teâlâ hazretlerinin kaza ve takdîr etmesi müstesna. Kalbini değiştirme, nefsinin üzerine; ömrünün hevâ-ü heveste zayi olmasına kalp değişmez. Hakkı talep etmeye yol bulamaz ve rüşd yoluna delil bulamaz. Allah'ım! Hâdî sensin.¹⁶⁵

Teslis İnanıcı Küfürdür

"Elbette küfretti şunlar: "Allah Meryem'in oğlu Mesih'tir" diyenler."

Bu âyet-i kerime, Necdân Hıristiyanlarından Esseyid ve Âkıb ve ikisinin beraberinde bulunanlar hakkında nazil oldu.

Onlar, "Yakubîyye" mezhebinde olanlardı. Onlar;

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, Hazret-i isa'nın zâtına hulul etti. İsa Allâhü Teâlâ hazretlerinin zatı ile bir oldu, dediler. Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri hulûl'dan münezzehtir. Aliyy ve kebîrdir.¹⁶⁶

İsa (a.s.) Tevhide Davet Etti

"Halbuki, Mesih şöyle demişti."

Onlar bunu söylediler. Halbuki, Mesih aleyhisselâm, onlara hitaben şöyle buyurdu:

"Ey Benî İsrail! Hep

Allah'a İbâdet ediniz. Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz."

Ben sizin gibi Rabbi olan bir kulum. Benim ve sizin Halikınız olan Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdet edin.

"Muhakkak ki O,"

Yani o azimüşşân,

"Allah kim şirk koşarsa,"

ibâdetinden bir şey, veya sıfat ve fiillere mahsus olan şeylerden bir şeyi şirk koşarsa;

"Allah ona cennetini haram etmiştir."

Ebediyen cennete giremez. Kendisine bir şey haram edilen kişi mahreme kavuşmadığı gibi. Muhakkak ki cennet muvahhidlerin diyarıdır.

"Ve varacağı yer ateştir..."

Cehennem müşrikler için hazırlanmıştır.¹⁶⁷

Zâlimlerin Yardımcısı Yoktur

"Ve zâlimlerin yoktur." Şirk koşarak zulmedenlere yoktur. "Ensârdan..."

Onlara yardım edecek hiçbir kimse yoktur. Onları cehennem ateşinden kurtarmaya... Bu yardım,

1- Ya galebe çalmak yoluyla olur

2- Ya şefaât yoluyla olur.

(Her iki yolda da zâlimlere yardım edecek kimse yoktur...) Bu İsa Aleyhisselâm'm kelâmının tamamındandır.¹⁶⁸

Teslise Sahip Olanlar

Sonra Hıristiyanlardan Nastûriyye ve Melkâniyye olanların dedikleri sözler hikâye edildi. Ve Allâhü Teâlâ buyurdu: (2/422)

"Elbette küfretti şunlar; "Allah için üçüncüsü" diyenler."

Üç ilâhtan biridir, ilâhlık, üçünün arasında müşterektir. Onlar:

1- Allâhü Teâlâ,

2- İsa Aleyhisselâm,

3- Ve Hazret-i Meryem'dir.¹⁶⁹

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/668.

¹⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/668.

¹⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/669.

¹⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/669-670.

¹⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/670.

¹⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/670.

Allah Birdir

"Halbuki, bir tek ilâhtan başka ilâh yok."

Halbuki (noksan sıfatlardan münezzehe olan Allâhü Teâlâ hazretlerinden başka) ibâdete müstahak ve zâtının varlığı vacib olan başka bir zat yoktur. Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri, bütün mevcudatın başlangıcının yaratıcısı olması yönünden tektir. Ulûhiyet ise vahdaniyet (bir olmakla) mevsûftur. Şirket (şirki ve ortaklığı) kabul etmekten çok yüce ve münezzehtir.¹⁷⁰

Kâfirlere Elim Azap Vardır

"Eğer bu dediklerinden vazgeçmezlerse,"

Birinci ve ikinci sözlerinden vazgeçmezlerse ve eğer Allâhü Teâlâ hazretlerini bir bilip muvahhid olmazlarsa:

"Elbette içlerinden kâfir kalanlarına şüphesiz ki dokunacaktır,"

Yani vallahi elbette onlara dokunacaktır, demektir.

Burada onların aleyhinde küfre şahadetin tekrarı için, ism-i mevsûl zamir yerine konuldu. kelimesi beyâniyyedir. ism-i mesvûlundan hâldir.

"Elimazap..."

Azaptan acısı çok şiddetli bir çeşidi vardır. Azabın acısı kalblerine sirayet eder. Yani acıyı kalblerinde hissedeceklerdir.¹⁷¹

Tövbe Etmeyecekler mi?

Daha Allah'a Tövbe etmeyecekler mi?"

İsrar mı ediyorlar? Bu bozuk itikatlardan ve bâtil sözlerden Tövbe etmeyecekler mi?

Hemze, vâki olan istifhâm-ı inkâr ve uzaklaştırma içindir. Yoksa inkârı vuku için değildir.

Bunda onların ısrarlarından taaccüb ve sevap işlemeye teşvik manâsı vardır.

"Ve ona istiğfar etmeyecekler mi?"

tevhit ile Allâhü Teâlâ hazretlerine isnat ettikleri ittihat ve hulul gibi ona isnat ettikleri (bozuk itikatlarından) tenzih ve tevhit ile Tövbe ederlerse;

"Allah gafur, rahimdir."

Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri mağfiret etmede mübalağa sahibidir. Onlar istiğfar ettikleri zaman Allâhü Teâlâ hazretleri elbette onlara mağfiret eder ve fazl-u kereminden onlara ihsanda bulunur.¹⁷²

İsa (A.S.) Bir Peygamberdi

"Meryem'in oğlu Mesih, başka bir şey değil, sâde bir resuldür. Kendisinden evvel de birçok resuller geçti."

İsa Aleyhisselâm, sadece risâlet üzerine taksir edilmiştir. Onun kendisinden geçmiş diğer peygamberler gibi hata etmesi düşünülmez. Allâhü Teâlâ hazretleri, İsa Aleyhisselâm'ı âyetlerle hususileştirdi; diğer peygamberlere de âyetler tahsis etti.¹⁷³

Peygamberler Allah'ın Âyetlerinin Tezahürüdür

Zira Allâhü Teâlâ hazretleri; İsa Aleyhisselâm'ın elinde ölülere diriltti. Mûsâ Aleyhisselâm'ın elinde asâ'yı diriltti. Asâ'yı yılan yaptı. O daha acayıptır.

Her ne kadar İsa Aleyhisselâm, babasız olarak yaratıldıysa da; Adem Aleyhisselâm hem annesiz ve hem de babasız olarak yaratıldı. Bu ondan daha garip ve daha büyük bir taaccübü icap ettirir.

İşte bütün bunlar, Allah azze ve celle hazretlerinin tarafından olmaktadır.

İsa Aleyhisselâm ve Hazret-i Mûsâ, Allâhü Teâlâ hazretlerinin işlerinin ve fiillerinin tezahür ettiği kimselerdir.¹⁷⁴

Hazret-i Meryem Siddikadır

"Anası da gayet doğru bir kadın."

İsa Aleyhisselâm'ın annesi, sıdk-ü samimiyyet ve doğruluğu kendisine şiar edinip benimseyen diğer kadınlar gibi

¹⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/670.-671.

¹⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/671.

¹⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/671-672.

¹⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/672.

¹⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/672.

bir kadındır.

Yani Hazret-i Meryem, halkla (İnsanlarla) olduğu zaman, sözünde doğruluk; Halik Teâlâ hazretleriyle olduğu zaman ise (sözlerinde), muamelelerinde ve hallerinde sıdk-ü samimiyet sahibiydi. Onlardan kulluk ve taât davasını yalanlayan herhangi bir şey sâdir olmaz.

"İkisi de yemek yerlerdi."

Hayvanların yemeğe ihtiyaç duymaları gibi yeme ve içmeye muhtaçtılar. Böyle olan birileri nasıl olurda ilâh olurlar? Ayakta kalmasfyemeğe ve içmeğe bağlı olan biri nasıl ilâh olurlar ¹⁷⁵

"Bak, biz âyetlerimizi onlara nasıl açık anlatıyoruz."

Apaçık onların o konuda söylediklerini bâtil kılan sözleri nida eden ve hatta dağlar gibi ağır olan kimselerin bile işittiği şekilde nida olunan bir beyân...

"Sonra da bak, onlar nasıl çevriliyorlar."

Onu işitmekten ve onu te'vil etmekten bundan nasıl sarf-ı nazar ediyorlar. (Hakikate sırtlarını çeviriyorlar,..)

"Sonra" kelimesi, İki acayibin arasındaki değişikliği ve farkı izhâr etmek içindir.

Yani, bizim âyetlerimizi beyân etmemiz kendi babında (konusunda) haddi zatında büyük bir bedi'î iştir. Tezadı bunun kabulünü vacip kılmasıyla beraber onların bundan yüz çevirmeleri daha çok şaşılacak bir iştir, demektir. ¹⁷⁶

İbâdet Edilmez

"De ki:"

Ey Habîbim Ahmed! Resulüm ya Muhammedi Bu Hıristiyanları, onların yollarına girenleri ve Allah'tan başka ma'bud ve ilâh edinenleri ilzam etmek için söyle:

"Yâ! Daha siz Allah'ı bırakıyorsunuz tapıyorsunuz?"

Allâhü Teâlâ hazretlerini geçip (başkasına tapıyorsunuz)

"Ne bir zarara, ne bir fayday mâlik olmayan şeyler."

Yani İsa Aleyhisselâm'a mı tapıyorsunuz? Eğer İsa Aieyhisselâm mâlik ise o ancak, Allâhü Teâlâ hazretlerinin buna temlik kılmasıyla mâlik olmuş olur. Lakin İsa Aieyhisselâm haddi zatında buna malik değildir. Ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin vermiş olduğu belâlardan ve musibetlerden zararların misline asla malik olamaz. Ve İsa Aieyhisselâm ile sıhhat ve genişlik olmaz. (Allah izin vermedikçe...) ¹⁷⁷

Burada kim yerine) gayr-i akil için kullanılan şey ki" kelimesi kullanıldı. Bu İsa Aieyhisselâm'm hayatının başlangıcında ne akıl ile vasıflanır ve ne de herhangi bir fazilette mevsûftu. Böyle biri nerede kaldı ki ilâh olsun? Nasıl ilâh olabilir?

"Halbuki Allah, işiten, bilen ancak ..."

Sözleri ve akâidleri en iyi bilendir. Onun üzerine cezalandırır. Eğer itikat ve amel hayır ise cezası da hayır olur; yok eğer akâid, söz ve ameli şer ise cezası da serdir.

Bu kavi şerif; "ibâdet ediyorsunuz" fiilinin failinden hâldir. ¹⁷⁸

Kitap Ehli Sapıtımış Kâfirlerdirler

Yüce Meali:

¹⁷⁵ Bu âyet-i kerimelerde, ilâh olmanın bir gerektiricisi, bir de muhalifi bakımından çok çık iki delil gösterilmiştir ki, hem istintacı (sonuç almaya ait), hem istikrar (bilgi edinmeye dair) Özellikleri taşımaktadır:

Birinci olarak: ilâh olmayı gerektiren kemâl açısından bakıldığında zaman Mesih'in ve anasının çok yüksek kemâlleri, ortaklığı kabul eden ve hatta bizzat emsal (eş ve örnek)leri ve benzerleri geçmiş bulunan bir kemâldir. Böyle bir kemâl ise benzersiz bir kemâli gerektiren ilâhlık hakkını gerektirmez. Ancak örneklerinin ve benzerlerinin hükmünü bağışlar ki, o da Mesih hakkında p'gamberlik, anası hakkında sahabelikdir. Diğer taraftan ilâhlığa uymayan noksanlar açısından bakıldığında zaman Mesih'in ve anasının kemâlleri, gelip geçici imkanı ve son bulmayı inkâr değil, geçmiş örnekleriyle onu teyit ve ispat eden ve bundan dolayı bir noksan ile beraber bulunan bir kemâldir. Bu ise, varlığı vacip ve bakî olan Allah'a uygun ilâhlık hakkına aykırıdır. İkinci olarak: Geçmişteki peygamberler geçmemiş, Mesih ilk peygamber ve anası ilk Sıddîka (doğru kadın) olmuş olsaydı, hakkıyla ilâh anlamını idrak eden her akıl sahibi Mesih'i ve anasını kendi şahıslarıyla düşünür ve ilâh olamayacaklarını kesin olarak anlardı. Çünkü anası da, oğlu da yiyorlar, içiyorlar, bütün hayvanlarda bulunan bir ihtiyaçtan uzak Kalamıyorlardı. Ve elbette bunun gereklerinden olan dışarı çıkarmaya da mecbur bulunuyorlardı. Şu halde başka bir delil aramaya lüzum kalmadan her selim akıl kaçınılmaz bir şekilde anlar ki, diğer kemâllere rağmen böyle bir beşeri ve hayvanı ihtiyaç ile bizzat muhtaç olan herhangi bir varlık hak ilâh olamaz. Çünkü hak ilâh, hadd-i zatında her türlü ümit ve korkuya merci, her kemâle bütün kemâliyle sahip, her türlü ihtiyaç ve noksandan uzak, mutlak gani, mutlak kendisine muhtaç olunan varlık demektir.

¹⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/673-674.

¹⁷⁷ Bu âyet-i kerimelerde mantıkî olarak Allâhü Teâlâ'nın varlığı ve birliği beyan edilmektedir. İsa Aieyhisselâm ve Hazret-i Meryem veya herhangi bir mahlûk asla ilâh olamayacağını bize mantıkî bir anlatma ile öğretmektedir. Şöyle ki:

1- Mesih ve anası ortağı ve benzeri bulunan kimselerdir. Suğrâ "küçük önerme", belli ki ortağı ve benzeri bulunanlar ilâh olamazlar. Kübrâ "büyük önerme". Şu halde ne Mesih ne anası ilâh olamazlar.

2- Mesih ve anası, benzerleri delaletiyle gelip geçici olmaları mümkündür. Belli ki gelip geçici olması mümkün olanlar ilâh olamazlar. Şu halde, ne Mesih ne anası ilâh olamazlar.

3- Mesih ve anası yemek yer birer muhtaç idiler. Belli ki muhtaç olan ilâh olamaz. Şu hatde ne Mesih, ne anası ilâh olamazlar.

¹⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/674-675.

De ki: "Ey eh kitap! Dininizde haksız ifrata dalmayın. Bundan evvel, şaşmış, bir çoklarını da şaşırtmış ve yolun doğrusundan sapmış bir kavmin hevâları ardından gitmeyin."⁷⁷

Benî İsrail'den o küfredenler, hem Davud'un, hem Meryem'in oğlu İsa'nın lisaniyle tel'în edildiler. Bu, onların isyan etmeleri ve hakkın hududunu tecâvüz eder olmaları sebebiyle idi.⁷⁸ İşledikleri bir münkerden birbirlerini vazgeçirmezlerdi. Filhakika ne fena yapıyorlardı.⁷⁹

Onlardan bir çoğunu görürsün ki, Allah'ı tanımayanlara yardakkk ederler. Elbette nefislerinin kendileri için takdim ettiği hediye ne çirkin... Allah onlara gadab etti ve azapta muhalledir onlar.

Eğer, Allah ve Peygamber'e ve ona indirilene imanları olsaydı, o kâfirleri yâr tutmazlardı. Lâkin onların çoğu îmândan uzak fâsıklardır.⁸¹

Nâsın Müminlere adavetçe en şiddetlisini, her halde Yahudilerle müşrikler bulacaksınız. Müminlere meveddetçe en yakınlarını da her halde "Biz nasârâyız." diyenler bulacaksınız. Sebebi: Çünkü, bunların içinde (âlim) keşişler ve (târik-i dünya) rahipler vardır ve bunlar kibretmezler.⁸² ¹⁷⁹

Tefsîr-i Şerifi:

"De ki: "Ey ehli kitapî Dininizde haksız ifrata dalmayın."

Batıl yanılmalarıdır. İsa Aleyhisselâm'ı kendisine tapılan ilâh ve ulûhiyet makamına kaldırma sapıklığına düşüp ona iftira etmeyin. Hıristiyanların İsa Aleyhisselâm'ın ulûhiyetini iddia etmeleri gibi.

Veya onu düşürmeleri gibi. Düşürmek, onun rûşt (nübüvvet sahibi) olmadığını iddia etmektir. Yahudilerin İsa Aleyhisselâm hakkında böyle düşünceleri gibi...

"Bundan evvel, şaşmış, bir kavmin hevâları ardından gitmeyin."

Yani onların seleflerinin Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin peygamber olarak gönderilmesinden önce, şeriati hakkında sapıtılmış olan imamlarının (önderlerinin) hevâ-ü heveslerine tabi olmayın.

"Ve bir çoklarını da şaşırtmışlar."

Onların dalâlet ve bidatleri üzerine kendilerine tabi olanları şaşırttılar.

"Ve yolun doğrusundan sapmışlar." (2/423)

Yola kastetmede sapmışlar. Yol İslâm'dır. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gönderilmesinden sonra. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini tekzîp ettiklerinde onu yalanladıklarında, ona -karşı gelip onu kıskandılar.¹⁸⁰

Tevilât-i Necmiyye'den...

Şeyh Necmeddin el-Kübre'vî (k.s.) hazretleri, "TeVHâf'ında buyurdular:

Muhakkak ki Hıristiyanlar, fiil kademi (iş ayağı) ile hak yola girmeyi dilediklerinde, akıl nazarıyla peygamberlerin hallerine baktılar. Ve böylece şüphelerin vadilerinde kayboldular. Helak olma vadilerinde, Cenab-ı Kudüs, insanların akıllarının idrâk etmesinden pek yücedir... Uzaklaştılar. (Haktan) uzaklaştılar. İşte bu Hıristiyanların kalıplarına bürünen (Hıristiyanların itikadına sahip olan) ve yollarında yürüyen kişilerin halidir.¹⁸¹

Allah'ın Oğlu demeleri...

Hıristiyanlar, İsa Aleyhisselâm hakkında taşkınlık yapıp ileri gittiler; İsa Aleyhisselâm'ın durumuna (babasız doğma işine) akıl nazarıyla baktıklarında onu, babasız olarak doğmuş gördüler. Ve bunun üzerine Hıristiyanların (kıt) akılları, kişinin babasız doğamayacağına hükmetti. Ve onun Allah'ın oğlu olması gerektiğine karar verdiler. İsa Aleyhisselâm'ın,

1- Çamurdan kuş şekli yapıp uçurtması,

2- Anadan doğma körlere göz vermesi,

3- Ebrâsı iyileştirmesi,

4- Ölülerini diriltmesi,

5- Evlerinde yediklerini ve sakladıklarını onlara haber vermesini,

İsa Aleyhisselâm'ın Allah'ın oğlu olduğuna delil getirdiler,..

(Ve Hıristiyanlar dediler:)

İşte bütün bunlar, Allâhü Teâlâ hazretlerinin sıfatlarındandır. Eğer Mesîh Aleyhisselâm, Allah'ın oğlu olmamış olsaydı bütün bunlar kendisine mümkün olmazdı. Bunlar kendisine mümkün oldu.

Bunların mümkün oldu; çünkü:

- "Çocuk babasının ¹⁸² sırrıdır." ¹⁸³

¹⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/676-677.

¹⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/677-678.

¹⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/678.

¹⁸² Keşfü'l-Hafâ: 2911. bu sözün aslı yoktur. Makâsîdü'l-Hasene de olduğu gibi.

¹⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/678-679.

Hazret-i İsa'yı İlahlaştırmaları

(Hıristiyanların) bazıları söylediler:

Mesih (İsa Aleyhisselâm) tekâmül edip nefsinin nasûtiyye sıfatından tezkiye etmesi kemâle erince; nâsûtiyyetinin yerine lâhûtiyye-i hakka hulul etti. Böylece İsa Aleyhisselâm'ın kendisi Allah olmuş oldu. (haşa) Hakikatte ise Allâhü Teâlâ hazretleri, zâlimlerin (Hıristiyanların) bu tür sapık görüşlerinden ve bozuk itikatlarından çok yüce ve çok büyüktür.¹⁸⁴

Hakka Vasıl Olmak

Sonra bil ki; muhakkak ümmet-i Muhammed, ulûhiyet cezvelerinin kademiyle habibiyete uygun ve muvafık olarak tabi olmakla kendilerinden vusul ve visal burhanları delil getirme külfeti kendilerinden sakıt oldu.¹⁸⁵

Deli Ve Medlul

Şibli (k.s.) hazretlerinin hali böyle olduğu gibi; kitapları su ile yıkanarak yok olduğunda şöyle buyurdular: -"Ey kitaplar! Sizler ne güzel delilsizsiniz! Lakin benim medlûla (kendisine delâlet edilen Allah'a vasıl olduktan) sonra delil ile meşgul olmam muhaldir..."¹⁸⁶

Sultanın Huzuruna Varınca

Mesnevîde buyurdu:

Makamın göğün damı olunca,
Artık merdiven aramak saçmalaktır.
Bir ayna, temiz ve parlakken onu;
Tekrar parlatmaya çalışmak aşikâr bir bilgisizliktir.
Sultanın huzuruna kabul edilen kişi,
Elçiden (aracıdan) ve mektuptan¹⁸⁷ vazgeçer.¹⁸⁸

Nur Bir Emânettir

işte bu kavim (tasavvuf ehli), hazret-i Mevlâ'nın Celâlinin perdelerine ulaştıktan sonra Cemal sıfatının nurlarını müşahede ettiler. Çünkü insan, diğer mahlûkatın arasında, hak emâneti yüklenen mahluktur. O da nurdur. Peygamberler vasıtası ile gelen feyzi ilâhiyedir. Bu kemâli kabul etme hakkında onlar, ahsen-i takvîme mahsusturlar. Onlara tahakkuk etti. Muhakkak ki İsa Aleyhisselâm, tezkiyeden sonra tahliye için hâlikiyenin feyzi ve muhabbeti ile bunu kabul eder oldu.

Böylece İsa Aleyhisselâm,

1- Çamurdan kuş şekli yapar ve ona üfürürdü; o çamur Allah'ın izniyle kuş olurdu.

2- Doğuştan kör olanlara göz verir,

3- Alaca hastalığına yakalanan kişilere şifâ verirdi.

4- Allah'ın izniyle ölüleri diriltiyordu. Kendi izniyle değildir... Yani, fiilin sureti İsa Aleyhisselâm'dandı; ama hâlikiyet

(yaratma) sıfatının kaynağı ise Hazret-i ulûhiyetten kaynaklanmaktaydı. (Yani İsa Aleyhisselâm suret yapıyordu; ve o suretlere can vermek ise Allâhü Teâlâ hazretlerindendi...)¹⁸⁹

İsa Aleyhisselâm'a Bir Misâl

Bu şunun gibidir; koni şeklinde olan billur küre'nin (merceğinin) güneşin feyzini (yani ışınlarını) kabul etme istidadı vardır. Koni şeklinde olan bu billur küre güneşin hizasında olduğunda onun feyzini (ışınlarını) kabul eder ve bu feyiz ile kendisinin hizasında olan pamuğu yakar. (Burada bakıldığında), zahiri olarak yakıcı ateşin koni şeklinde olan billur küre (mercek)ten sadır olmaktadır; ama hakikatte ise yakıcı sıfat güneşin hazret-i şems

¹⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/679.

¹⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/679.

¹⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/679-680

¹⁸⁷ Mesnevî-yi Şerif: Defter: 3, s. 53,

¹⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/680.

¹⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/680.

(güneşin hazır olmasından) vaki olmaktadır. Küre sadece güneşin feyzini kabul etme güzel istidadı ve kabiliyeti olmuş oldu. Kürede güneşin sıfatı zahir oldu. Halbuki güneş (o küçücük) billur kürenin içine hulul etmiş ve girmiş değildir... İnşallah (bu misâl ile anlatmış olduğumuz inceliği) anlarsın! Ve bununla ganîmet bulursun. İşte bu mucizeler de peygamberlerin hâlleridir ve kerametlerde evliyanın büyüklerinin halleridir. (Burada peygamber ile evliyanın arasında) fark; peygamber bu makamda müstakildir; evliya ise peygambere tabidir.¹⁹⁰

Bayezid-İ Bestâmî'nin Sözlere

İmam Gazâlî (r.h.) hazretleri; Bayezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin;

-"Ben nefsimden soyuldum; yılanın derisinden soyulması gibi; bir de baktım ki, ben Oyum!"

Sözlerinin (te'vîl ve izahında) buyurdular: -"Ne zaman ki bir kişi, nefsinin

1- Şehvetlerinden,

2- Hevâ-ü hevesinden

3- Himmetlerinden,

4- Gayretlerinden soyulursa;

O kişinin içinde Allah'tan gayrisine yer kalmaz. O kişinin Allâhü Teâlâ hazretlerinin gayri bir himmet ve arzusu olmaz. O kişinin kalbine Allâhü Teâlâ hazretlerinin celâli ve cemâlinden başka bir şey girmez. O kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerine gark olur. Sanki o olmuş olur; ama hakikatte ise o kişi, O (Allah) değildir.

Yine Bayezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin;

"Ben beni tenzih ederim! Şanımla ne büyük oldu!"

Sözleri de onun kendi nasîbince Kuds sıfatından kemal derecesinde hazzını ve nasibini müşahede ettiğine hamledilir. Bu makamda, "Ben kendimi tenzih ederim!" dedi.

Ve umum halka izafetle (mahlukatın çoğuna göre) kendi sânmı çok büyük gördü. Ve; "Benim sânmı ne büyük oldu!" dedi.

Bayezid-i Bestâmî hazretleri bununla beraber; kendi kutsiyetinin ve büyüklüğünün, halka izafet ve nispetle olduğunu biliyordu. (2/424) Kendi kutsiyet ve büyüklüğünün Rabbinin kutsiyeti ve büyüklüğüne nispetle (bir zerre bile) olmadığını çok iyi biliyordu.¹⁹¹

Hallac-ı Mensurun Mecazî Sözlere

Sûfiyyeden; "Ben hakkım!" diyenin (yani Hallâc-ı mansûr'un) sözü mecaz yolu üzere varid olmuştur. Şâir buyurduğu gibi;

-"Ben sevdiğim kimseyim; sevdiğim kimse de benim!"

Bu söz şâirin yanında tevillidir. Çünkü o, hakikatte kendisini kastetmiyor. Yani sanki kendisi o imiş gibi. Onun kalbi onlarla gark olmuştur. Kendi nefsinin bütün himmet ve gayretiyle ona gark olmuş olan kişinin mecaz yolu üzere bu hâli ittihat itibâr etmesi gibidir...

Şeyh Ebü'l-Kâsım el-Cürcânî (r.h.) buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretlerinin doksan dokuz ismi, sâlik olan kulun vasıfları olur. O kişi henüz seyr-ü sulukta vâsıl olmuş değildir..."¹⁹²

Vusul Nedir?

Sual: Eğer sen desen ki: "Vusulün manâsı nedir? Cevâp: Derim ki: Sülûkün manâsı,

1- Ahlâkın tehzîbi (düzeltilmesi)

2- (İhlasla) amel,

3- Ve marifetlerdir.

Bu ise kişinin zahir ve bâtının imarı ile meşgul olmasıdır.

Kul, bunların hepsinde, Rabbinden kendi nefsiyle meşgul olmasıdır. Ancak kul, vusûl'e müsait ve hazır olması için kendi bâtınını tasfiye etmekle meşguldür.

Vusul ise, kendisine Hakkın tecellilerinin inkişâf olmasıdır. Kul Allâhü Teâlâ hazretlerinin nurun tecelli etmesine gark olmuş olur. Marifetine baktığı zaman, ancak Allâhü Teâlâ hazretlerini bilir. Himmetine baktığı zaman, kendisine Allâhü Teâlâ hazretlerinden başka bir himmeti olmaz. Kulun her küllisi meşgul olmuş olur. Yoksa külli ile müşahede etmiş olmaz.

İkisi de burada, zahirini ibâdetle imâr etmek ve bâtınını da güzel ahlak ile tehzib edip süslemek için nefesine iltifat etmez. Bütün bunlar taharettir, temizliktir. Bu işin başlangıcıdır.

¹⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/680-681.

¹⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/681-682.

¹⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/682.

Nihayet ise, külliyyen kendi nefisinden soyulmasıdır. O'nun tecrit etmesidir. O zaman kendisi sanki O, olmuş olur. İşte vusul budur...¹⁹³

Feyz ve Yokluk

Mesnevî'de buyuruldu:
Hakkın feyzi yoklukta tezahür eder.
Varlık sahibi yokluk nedir asla bilmez.¹⁹⁴
Testinin suyu ırmağa karışınca;
O, onda yok olur.
Ondan olur.¹⁹⁵

Davud Aleyhisselâm Yahudilere Lanet Okudu

"O küfredenler telin edildiler."
Oldukları halde;
"Benî İsrail'den..."
Yani tard olundular ve Allah'ın rahmetinden uzaklaştırıldılar...
"Davud'un lisânı üzere..."
"lanet olundu." Fiiline taalluk etmektedir. "Eyle" (şehrinin) ehli, Cumartesi gününün hürmetine saygısızlık ve taşkınlık ettiklerinde Davud Aleyhisselâm:
Lanete Sebep....
-"Allah'ım! Onlara lanet et! Allah'ım onları mahlûkatına (insanlığa) âyet ve darb-i misâl eyle!"
Bunun üzerine Yahudiler, maymuna çevrildiler.¹⁹⁶

İsa Aleyhisselâm Yahudilere Lanet Okudu

"Ve hem Meryem'in oğlu İsa'nın (lisaniyla telin edildiler)...
Meryem oğlu İsa'nın dili üzere lanete uğradılar, demektir. Yani mâide ashabı (sofra ashabının) kâfirleri, (İsa Aleyhisselâm'ın duası ile gökten inen) sofradan yediklerinde iman etmediklerinde İsa Aleyhisselâm onlara şöyle beddua etti:
-"Allah'ım! Onlara lanet et! Cumartesi gününe lanet ettiğin gibi! Onları âyet kıl!" dedi.
Yahudiler, hınzırlara (domuzlara) çevrildiler. Sayıları, beş bin (5000) erkek idiler. İçlerinde kadın ye sabî (küçük çocuk) yoktu.¹⁹⁷

Yahudilerin Lanete Uğramalarının Sebebi

Sanki denildi:
-"Hangi şey sebebiyle bu vaki oldu? (Yahudiler neden lanete uğradılar?)"
(Cevaben) denildi:
"Bu, onların isyan etmeleri ve hakkın hududunu tecâvüz eder olmaları sebebiyle idi."
Yahudilerin lanete uğramalarına sebep olan ve onların meshedilip, (maymun ve hınzırlara dönüşmelerine sebep olan şey) Yahudilerin isyanları ve kendilerine haram kılınan şeyleri tecâvüz etmeleridir.
"İşledikleri bir münkerden birbirlerini vazgeçemezlerdi."
İstinaf cümlesidir.
Bazıları, bazılarının işlemiş oldukarı çirkinliklerden nehyetmezlerdi. Münkiri yasaklamaktan el çekmek üzerine uzlaşmış ve sulh etmişlerdi.¹⁹⁸

Lanete Sebep...

"Hakikaten onlar ne fena yapıyorlardı."

¹⁹³ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/682-683.

¹⁹⁴ Mesnevî-yi Şerif: Defter: 3, s. 173,

¹⁹⁵ Mesnevî-yi şerif: Defter: 3, s. 149,

İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/683.

¹⁹⁶ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/683-684.

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/684.

¹⁹⁸ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/684.

Onların kötü işlerine taaccüptür. Kasemi te'kfd etmektedir. ¹⁹⁹

Allah'ın Gazabı Yahudiler

"Onlardan bir çoğunu görürsün ki"

Kitap ehlinden bir çoğunu görürsün. Ka'b bin Eşref ve benzerlerini görürsün. Şu cihetle ki bunlar, Mekkeli müşriklere gidip, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle muharebe etmek için ittifak ettiler.

Buradaki rüyet (görmek) göz ile olan görmektir.

"Allah'ı tanımayanlara yordaklık ederler."

"çok" kelimesinden hâl'dir. Çünkü kendisi mevsûftur.

Yani Resûlullah (s.a.v.) hazretlerine ve Müminlere olan buğz ve kinlerinden dolayı, müşriklere yordaklık ve dostluk kurmaktadırlar.

"Elbette nefislerinin kendileri için takdim ettiği'hediye ne çirkin..."

Onların kıyamet gününde kendilerine geri verilmesi için: önceden takdim ettikleri iş ve amel ne kötü bir şeydir.

"Allah onlara gadab etti ve azapta muhalledir onlar."

Bu kavî-işerif, muzâfîn takdiriyle mahsûsun bizzemdir. ne kötü Minin mahsusudur...)

Yani, Allâhü Teâlâ hazretlerinin gadabını ve azapta ebediyen kalmayı gerektiren bir haldir.

Çünkü "Gadabm" kendisi Bari Teâîâ hazretlerine muzâfîr. Onun için ona mahsusun bizzem denilmez. Ancak mahsusun bizzem olan ise kendisini icâbettiren sebeplerdir.... ²⁰⁰

Kâfirlerin Dostluğu

"Eğer olsaydı,"

Kitap ehlinden müşrikleri dost ve yordakçı edinenler olmuş olsalardı;

"İman ederlerse, Allah ve Peygambere" Kendi peygamberlerine.

"Ve ona indirilene..."

0 peygamberlere indirilen Tevrat ve incil'e iman etselerdi.

"0 kâfirleri tutmazlardı."

Müşrikleri,

"Yâr (veliler)" (2/425)

Çünkü bunun haramlığı, bu peygamberin şeriatında tasrih edilmiş ve o peygambere indirilen kitapta mevcuttur. İman katiyetle müşriklerle dostluk kurmayı yasaklar. ²⁰¹

Yahudilerin Çoğu Fasıklardır

"Ve lâkin onların çoğu îmandan uzakfâsıklardır."

Yani onlar;

1- Dinden,

2- İmandan,

3- Allah'a iman,

4- Peygamberlerine iman,

5- Ve kitaplarına iman etmekten çıkmışlardır. ²⁰²

Hilâfete Ehil Olan

Bu âyet-i kerimede bazı emirler vardır:

Birincisi: Kâmil insan, hakkın hilâfetine uygun olan kişidir.

0 da sıfatların zahir olduğu, Hakkın lütfunun ve kahrının zahir olmasıdır.

Onların (hilâfete nail olan kâmil insanların) kabulü hakkın kabulüdür.

Onların reddetmeleri hakkın reddetmesidir.

Onların lanet etmeleri, hakkın lanetidir,

Onların salâtları, hakkın salâtıdır.

Onların duaları hakkın dilemesidir.

Onların duaları, hakkın mağfiredidir.

Onlar, kime lanet ederlerse, Hak Teâlâ hazretleri, o kişiye lanet eder.

¹⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/685.

²⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/685-686.

²⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/686.

²⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/686-687.

Onlar kime dua ederlerse, Hak Teâlâ hazretleri, o kişiye (salât edip) ²⁰³ mağfîret ve rahmet etmiştir. Allâhü Teâlâ hazretleri. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tembih etmek için buyurdular: "Bunların mallarından bir sadaka al ki, onunla kendilerini hem tathîr edersin, hem tezkiye... Bir de haklarında dua ediver. Çünkü senin duan onların kalblerini yatıştırır. Allah semî'dir, alîm'dir." ²⁰⁴ "Odur ki O, sizleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize feyz ü bereket İndiriyor ve Müminlere rahîm bulunuyor." ²⁰⁵

Yahudilere Lanet

Lanetin mazharı (çıkış ve zahir olma yeri), her ne kadar Davud Aleyhisselâm ve Hazret-i isa'nın dili ise de; lanet hakikatte Allâhü Teâlâ hazretlerindedir. Şu kavli-i şeriften dolayı; "Ey o kendilerine kitap verilenler! Gelin, o beraberinizdekini tasdiklemek üzere, indirdiğimiz bu Kitâb'a iman edin. Biz bir takım yüzleri silip de enselerine çevirmezden veya onları, Ashab-ı Sebt'i lanetlediğimiz gibi lânetlemezden evvel... Yoksa Allah'ın emri, fiile çıkanla gelmiştir." ²⁰⁶ Onlar, Davud Aleyhisselâm'ın kendilerine lanet ettiği tasrih edilip açıklandıysa da; hakikî manâda onlara lanet eden Allâhü Teâlâ hazretleridir. Her ne kadar lanet Davud aleyhisselâm'ın lisanı üzere varid olsa bile... ²⁰⁷

Sen Atmadın Allah Attı

Mesnevî'de buyuruldu:
Bunu sen bilmiyorsun!
Ben biliyorum!
Senin sıfatların benim sıfatlanma,
Girmiş (ve iç içe gömülmüşler...)
Bu işi sen yapmadın!
Yaptırıldın.
Sen benimle dolmuşsun! Ben benimle değil
"Attığın vakit de sen atmadın. Ve lâkin Allah attı..." ²⁰⁸
Âyet-i kerimesi zahirdir.
Köpükler gibi dalgalarla ²⁰⁹ gizlenmişsin." ²¹⁰

Bayezid-i Bestâmî'nin Söyledikleri

Mesnevî'nin başka yerinde buyurdu:
O seni tamamen senden ayırır.
Sen aşağılık olursun oysa yüceltir.
Gerçi Kur'ânı Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Okudular...
Ama kim Kur'ân-ı kerime Kelâmullah demezse, ²¹¹ kâfir olur ²¹²

²⁰³ "Salat" kelimesi, namaz manasına olduğu gibi aynı zamanda bir çok değişik manâları da vardır. Salât kelimesi, Allâhü Teâlâ'ya isnâd ve izafe edilirse, rahmet ve mağfîret manâsına gelir. Meleklerle isnat ve izafe edilirse İstiğfar, Peygamberlere isnat ve izafe edilirse şefaât, Müminlere isnat ve izafe edilirse, (namaz manâsına geldiği gibi) dua manâsına da gelir.

²⁰⁴ Et-Tövbe: 9/103,

²⁰⁵ el-Ahzâb: 33/43,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/687-688.

²⁰⁶ en-Nisâ: 4/47.

²⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/688.

²⁰⁸ el-Enfâl: 8/17,

²⁰⁹ Mesnevî-i şerif: Defter: 4, s. 112,

²¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/688-689.

²¹¹ Mesnevî-i şerif: Defter: 4, s. 82, Burada Mesnevî-i şerifte Mevlânâ (k.s.) hazretleri şöyle buyurmaktadır:

O haşmetli derviş Bâyezid, müritlerine; "Hak benim" dedi. O hüner sahibi sekre girince aşikâre olarak;

"Benden başka ilâh yoktur; bana ibâdet edin!" dedi. O hâl kendisinden geçince, sabahleyin kendisine: -"Sen şöyle söyle! Söyledin." dediler.

O; -"Eğer bir daha öyle söylersem, vücudumu bıçaklayın! Zira muhakkak ki Cenâb-ı Allah, can ve tenden münezzehtir. Bense İnsanı, Hâşâ ben ilâh değilim! Ben candan ve tenden mürekkebinim.

Eğer ben yine öyle söylersem; gerçekten ben öldürülmeye layığım..." dedi. Bayezid-i Bestâmî (k.s.) hazretleri öyle vasiyet edince, Bütün müritler, hançerlerini hazırladılar. O cihanın en ayık adamı yine sekr haline girdi. Vasiyeti hatırından çıkı verdi.

Akıl şahne gibidir. Padişah gelince o bir köşeye çekilir ve gizlenir. (Güneş doğunca mumun değeri kalmaz...)

Akıl hakkın gölgesi, Hak ta güneş... Gölgenin güneşe karşı ne gücü var? (Güneş doğunca gölge kalmaz...)

Hayret kuru aklını pençeledi. Sözleri evvelkinden daha ağır oldu. Ve:

"Cübbemin içinde Huda'dan başkası yoktur. Onu yerde ve gökte niçin arıyorsunuz?" dedi.

Müritler deli divâneye döndüler.

Şeyh hazretlerinden almış oldukları emir üzerine onun mübarek cesedini bıçaklamaya başladılar.

Her biri, "Kirdekûh"un mülhdipleri gibi şeyhine bıçak saplıyordu.

İsyân İnkâr Taât ise Marifettir

İkincisi: Allâhü Teâlâ hazretleri, isyanı münker olarak isimlendirdi. Çünkü isyan inkârı icap etmektedir; taata ma'rûf denildiği gibi. Çünkü taat, marifeti icap ettirmektedir.

Münker olan fiili işlemeye ayak atmak, masiyettir. Ma'siyet üzerine ısrar etmek küfür gibi; kalbin etrafını kuşatıp kirletmeye sebep olduğu içindir. İşte bundan dolayı kötülüğü nehyetmeyi terk etmek isyanı münker olarak kabul edildi.²¹³

Yağcılar

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri hadis-i şerifte buyurdular:

- "Kıyamet gününde ümmetimden bazı insanlar, kabirlerinden maymun ve hıncır (domuz) suretinde haşır olurlar. (Bu durumu icâbeden ma'siyetleri)

1- Onların ma'siyet ehline yağcılık etmeleri

2- Ve onları nehyetmeden çekinmeleridir; halbuki onların güçleri yetiyordu..."²¹⁴

Yağcılık Kâfirlerin Amelidir

Müdâhene (yağcılık), kâfirlerin amellerindedir. Allâhü Teâlâ hazretlerine davet etmek ise hayırlıların (peygamberlerin, mürşid-i kâmillerin ve âlimlerin) ahlakıdır.²¹⁵

Allah Cennete Davet Ediyor

Mesnevî'de buyuruldu:

Din safında serkeş olan herkes son safta kendi eşini ve benzerini görür.

Sen, "gel" sözünden ayrılma!

Bu söz en makbul bir kimyadır.

Eğer bakır senin sözünden hoşlanmazsa,

Kimyanın buna verilmesi ve sıkılmasına ne hacet!

Şimdi sihirbazın nefesini bağladıysa.

Sonunda sözün faydalı olur.

Söz, "De ki "gelin!" "De ki "gelin!" sözüdür.

Yani muhakkak ki Allah sizi selâmete (cennete) çağırıyor,²¹⁶ demektir.²¹⁷

Allah'ın Düşmanlarını Dost Edinmek Allah'a Düşman Olmaktır

Üçüncüsü: Mü'min ve kâfir bir cinsten değildiler. (Bundan dolayı) kâfirleri dost edinmek; Allâhü Teâlâ hazretlerinin gadabını icap ettirir. Çünkü düşmanları dost edinmek; dostların düşmanlığını gerektirir.²¹⁸

(Bu beyitte geçen. "Kirde küh," mülhid ve inkârcılarıyla meşhur bir yerdir....)

Fakat her kim şeyh hazretlerine kılıç vurduysa; kendi vücudunun yaralandığını gördü.

Bayezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin vücudunda hiç bıçak, kama ve kılıç izi görünmüyordu. Müritler ise kana gark olmuşlardı.

Şeyh hazretlerinin boynunu kesmeye kalkan bir Mürit kendi boynunu kesip inleyerek öldü.

Her kim şeyh hazretlerinin göğsüne bıçak sapladıysa; kendi göğsü yarıldı ve ebedî olarak oluverdi.

Müridlerin içinde Bayezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinin makamı ve sekr halinden haberdâr olan Mürit ise, onu yaralamaya hiç yeltenmedi ve böyle bir şeye gönül vermedi.

Onun azıcık ırfanı elini bağladı da canını kurtardı. Yoksa o da kendisini yaralayacaktı.

Sabah olunca, müritler eksilmişti. Bazısı ölmüş bazısı da yaralanmıştı. Ölen ve ağır yaralı olan müridlerin evlerinde yas ve figan sesleri geliyordu.

Şeyh hazretlerinin huzuruna binlerce erkek ve kadın gelip;

- "Ey dünya ve âhireti bir gömleğe sığdıran er!

Eğer senin tenin insan teni olsaydı; bu hançer yaralarından vücudun paramparça olur dediler. Mesnevî-î şerif: Defter: 4, s. 81-82,

²¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/689.

²¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/690.

²¹⁴ Kenzul-Ummâi: 5605,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/690-691.

²¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/691.

²¹⁶ Mesnevî-î Şerif: Defter: 4, s. 76,

²¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/691

²¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/691-692.

Sohbeti Zararlı Olanlar

Kâmil bir mü'mine gereken ise;

- 1- Kâfirlerin
- 2- Fâcirlerin,
- 3- Bid'at ehlinin,
- 4- Hevâ-ü heves ehlinin,
- 5- Gaflet ehlinin
- 6- İnkâr ehlinin
- 7- (Sahte şeyhlerin ve evliyâlık taslayanların) sohbetinden kesilmektir. ²¹⁹

Ruh ve Ten

Mesnevî'de buyuruldu:

Mecnunun sevdası, Leylâ'nın yanına varmaktır.
Devenin arzusu ise arkadaki yavrusuna koşmaktır ²²⁰
Mecnûn dedi ki;

-"Ey deve! İkimizde aşığız! Ama birbirimize zıtız! Birbirimize layık yolcular değiliz!
Senin vefan da, yuların da bana uygun değil! Senin arkadaşlığını terk etmek gerekir!"
Bu can da arşın ayrılığıyla yoksulluğa düştü. Tene mahkum olan can, yolunu kaybetmiştir. Bu can arşın ayrılığıyla yoksulluğa düştü. Ten ise diken otu aşkıyla devenin tâ kendisidir..." ²²¹
Allah'ım bizleri mutlak olarak muhalefet cinsinden olmaktan halâs edip kurtar. Âmin (2/426) ²²²

Müminlerin En Büyük Düşmanı

"Her halde mutlaka bulacaksın."
Habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! ^Ul JÛil "İnsanların en şiddetlisini,"
"Bulmak" için mekûlü'l-kavildir.
"Adavetçe..," Temyizdir. "Müminlere..."
"düşmanlık cihetinden..." kelimesine taalluk etmektedir.
'Yahudilerdir..."
"Buimâk" için ikinci mekûü 1-kaviidir. ²²³

Yahudilerden Sonra ...

"Ve o müşriklerdir..."
Arap müşriklerdir.
"Yahudilerdir..." kelimesinin üzerine matuftur. (Yani İnsanların Müminlere düşmanca en şiddetlisini, her halde Yahudilerle müşrikler bulacaksın, demektir.) ²²⁴

Müminlere Sevgice En Yakın Olanlar

"Müminlere meveddetçe en yakınlarını da her halde "Biz nasrâyız." diyenler bulacaksın."
Bu kavî-i şerifin i'râbi geçen kavî-i şerifin i'râbı gibidir. ²²⁵

Yahudi ve Müşriklerin Düşmanlıkları

Amma Yahudi ve müşriklerin düşmanlığı, meâd (âhireti) inkâr etmelerindedir. Onlar kötü ahlakın kaynağı olan şiddetli hırslarından dolayı düşman idiler. Muhakkak ki kim dünya üzerine harîs (ve düşkün) olursa; o kişi,

- 1- Dinini dünya karşılığında satar,
- 2- Mahzurlu şeylere adım atar.
- 3- Ve hakikati inkâr eder.

²¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/692.

²²⁰ Mesnevî-i Şerif Defter: 4, s. 60.

²²¹ Mesnevî-i Şerif: Defter: 4. s. 61.

²²² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/692.

²²³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/692-693.

²²⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/693.

²²⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/693.

4- Bu kişi, nail olduğu her bir makam, mevki ve mal karşılığında, onun din düşmanlığı daha da şiddetlenip, artar.²²⁶

Hıristiyanların Yakınlığı ve Sevgisi

Ama Hıristiyanların yakınlık ve sevgileri ise, (şu sebeplerden kaynaklanıyordu:)

- 1- Hıristiyanlar işlerinin çoğunda dünyadan yüz çevirmektedirler.
- 2- Dünyadan el etek çekmek Hıristiyanlarca makbul bir iştir.
- 3- (Kendi inançlarına göre) ibâdete yönelmektedirler.
- 4- Riyaseti terk ederler,
- 5- Kibri bırakırlar.
- 6- İnsanlara karşı büyüklük taslamazlar.
- 7- Yükseklik ve tahakküm gümezler.

İşte bu şekilde olan her bir insan, insanlara haset etmez. Kimseyi kıskanmaz. İnsanlara asla eziyet etmezler.

(Bu ahlak üzere olan kişiler daha doğrusu) belki, hakkı talep etme yolunda, yumuşak huylu olur. Ona boyun eğmeleri kolay olur.²²⁷

Yahudi ve Hıristiyanların Küfrü

Bak! Hıristiyanların küfürleri, Yahudilerin küfürlerinden daha katı (ve daha şiddetli) olmasıyla beraber (Yahudilerin Müslümanlara olan düşmanlığı şiddetli ve Hıristiyanların Müminlere sevgisi vardır)...

Çünkü Hıristiyanların küfürleri ulûhiyettedir;

Yahudilerin küfrü ise nübüvvettedir. Amma Allâhü Teâlâ hazretlerinin

"Yahudiler "Uzeyr Allah'ın oğlu" dediler." ²²⁸ Kavî-i şerifi ise;

bunu Yahudilerin hepsi değil de Yahudilerden bir taife söylemişti.

İşte bütün bunlarla beraber; Hıristiyanların ötesinde Yahudiler ziyâde lanete tahsis edildiler.

Bu (yani Yahudilerin lanete uğramaları) Yahudilerin dünyaya olan hırslarındandır. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifi bunu desteklemektedir:

-"Dünya sevgisi, bütün hataların ²²⁹ başıdır. ²³⁰

Hıristiyanların Hepsî Müminleri Sevmezler

İmam Bağavî (r.h.) hazretleri buyurdular: Bu

"Müminlere meveddetçe en yakınlarını da her halde "Biz nasârâyız." diyenler bulacaksınız." Kavî-i şerifinde beyân edilen mümini seven Hıristiyanlar ile) murad edilenler, Hıristiyanların hepsi değildir. Zira Hıristiyanların Müminlere olan düşmanlığı Yahudiler gibidir. (Hatta Yahudilerden geri kalan tarafı yoktur...)

1- Hıristiyanlar, Müslümanları katletmektedirler.

2- Müslümanları esir etmektedirler.

3- Müslümanların şehirlerini tahrip etmektedirler.

4- Mescidleri yıkmaktadırlar.

5- Mushaf-ı şerifleri (Kur'ân-ı kerimi) yakmaktadırlar.

(İşte bütün bu sebeplerden dolayı bütün Hıristiyanların) Müslümanlara sevgisi ve saygısı ²³¹ yoktur. ²³²

Sebeb-i Nüzul

Belki bu âyet-t kerime, Hıristiyanlardan Müslüman olanlar hakkında indi. Necâşîve ashâbı gibi...

Necâşî Habeş meliki idi. İslâm'ın zuhurundan önce Hıristiyan idi. Sonra fetihden önce kendisi ve ashâbı Müslüman oldular. Yine Mekke'nin fethinden önce vefat etti....²³³

Habeşistan'a Hicret

²²⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/693-694.

²²⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/694.

²²⁸ et-Tövbe: 9/30,

²²⁹ Kenz-ul-Ummâl:6114,

²³⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/694-695.

²³¹ Bağavî Tefsiri: c. 2. s. 46.

²³² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/695.

²³³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/695-696.

Tefsîr ehli buyurdular:

Kureyş müşrikleri, Müminleri, dinlerinden (dolayı) sıkıntılara sokmak ve zulmetmek üzere anlaştılar. Her bir kabile kendilerinden Müslüman olan sahabelere saldırdılar. Onlara eziyet, azap ve zulüm etmeye başladılar. Zulme uğrayan uğradı. Onlardan dilediğini Allâhü Teâlâ hazretleri korudu. Allâhü Teâlâ hazretleri habibi edîbi Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerini amcası Ebû Tâlib vasıtası İle müşriklerin işkencelerinden korudu.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ashabının başına gelenleri gördü. Onları, müşriklerin zulümlerinden korumaya ve müşriklerin işkencelerini onlardan defetmeye kadir değildi. Çünkü henüz cihâd ile memur olmamıştı. Onlara Habeş toprağına (memleketine) çıkmalarını emretti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Muhakkak ki orada (Habeşistan'da) Salih bir melik vardır. Kimseye zulmetmez ve onun yanında kimseye zulmediemez. Ona çıkın (gidin)! Ta ki Ailâhü Teâlâ hazretleri, Müslümanlara genişlik (ve kurtuluş) kılıncaya²³⁴ kadar...."²³⁵

Necâşînin İsmi?

Bu hadis-i şerif ile Necâşî murad edildi. Necâşînin asıl ismi "Ashame"dir. İki mühmele iledir. "Ashame" kelimesi Habeş dilinde, atıye, bahşiş ve hediye manasınadır.

Necâşî, Habeşistan meliklerinin ismidir. Onların; Rum meliklerine "Kayser"

Fars meliklerine "Kîsrâ" demeleri gibidir.²³⁶

Habeşistan'a Hicret

Sahabelerden on bir (11) erkek ve dört (4) kadın yola çıktı. Osman bin Affân (r.a.) hazretleri ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kızı, Hazret-i Rukiyye (r.a.) annemiz de onların içindeydi.

Denize gittiler. Yarım dirheme bir gemi tuttular. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bi'setinin (peygamber olarak gönderilmesinin) beşinci yılında Receb-i şerif ayında (Habeş toprağına doğru yola çıktılar.

Bu ilk hicret idi.

Daha sonra Cafer bin Ebî Tâlib (r.a.) hazretleri ve Müslümanlar ona tabi olup Habeşistan'a hicret ettiler.

Habeşistan'a hicret edenlerin sayısı seksen iki erkek idiler. Kadın ve çocuklar hariç...

Ey Sa'dî! Vatan sevgisinin (imandan) olduğu gerçi sahih hadis-i şeriftir.

Kişi, ben o dem söyleyemiyor....

Kureşyliler, bunu öğrendiklerinde, Müslümanları kendilerine geri vermesi için; Amr bin Âs ve arkadaşını hediyelerle Necâşî'ye ve patriklerine gönderdiler.

Allâhü Teâlâ hazretleri, sahabeleri korudu. Onlar, hüsrana uğramış bir şekilde geri döndüklerinde, Müslümanlar, orada hayırlı bir yurt ve güzel bir komşuluk ile kaldılar... Ta ki Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Medine-i Münevvere'ye hicret edinceye ve İslâm yükselinceye kadar orada kaldılar. Bu hicretin altıncı yılında oldu.²³⁷

Ümmü Habibe (r.a.) Annemiz

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, (Hicretin altıncı yılında) Amr bin Ümmiye ed-Damurî eliyle, Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan'ı kendisine nikahlaması için; Necâşî'ye bir mektup yazdı.

Ümmü Habibe binti Ebi Süf/ân (r.a.) hazretleri, daha önce kocası ile beraber, Habeşistan'a hicret etmişti. Kocası orada vefat etti.

(Efendimiz s.a.v. hazretlerinin mektubunu alan Necâşî) Ümmü Habibe (r.a.) hazretlerine, kendisine "Nüzhe" denilen bir câriye gönderdi. (2/427) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin onun dest-İ izdivacına talip olduğunu kendisine haber verdi.

Ümmü Habibe (r.a.) hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kendisiyle evlenme isteğine çok sevindi. Sevinçten kendisine ait olan bir takıyı o cariye hediye etti....

Necâşî, Ümmü Habibe (r.a.) hazretlerine, evlilik ve nikah için kendisine bir vekil tayin etmesini emretti. O da, Hâlid bin Saîd bin el- Âs (r.a.) hazretlerini kendisine vekil tayin etti.

Necâşî dört yüz dinar mehir karşılığında, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine nikahladı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri için kız isteyen (dünürlük işlerini yapan) Necâşî oldu.²³⁸

Efendimiz (s.a.v.)'e Selâm

²³⁴ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 46.

²³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/696.

²³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/696-697.

²³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/697.

²³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/697-698.

Necâşî mehir olarak dört yüz dirhemi cariyesi "Nüzhe"nin eliyle Ümmü Habibe (r.a.) hazretlerine gönderdi. Nüzhe, dört yüz dinar ile Ümmü Habibe (r.a.) hazretlerine gelince; Ümmü Habibe (r.a.) annemiz, elli dinar ona hediye etti.

Nüzhe, elli dinâr geri çevirdi. (Kabul etmedi.) ve;

- "Melik, senden hiçbir şeyi kabul etmemeyi bana emretti..." Ve Nüzhe devam etti:

- "Ben hükümdarın yağlanması ve elbiselerinin bakımı ile vazifeliyim. Ve gerçekten ben Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerini tasdik ettim. Ona iman ettim. Benim senden hacet ve dileğim, benden Resûlullah (s.a.v.) hazretlerine selâm söylemendir!" dedi. Ümmü Habibe (r.a.) annemiz:

- "Evet!" dedi.

Sonra melik, kadınlara yanlarında bulunan üd ve amber gibi (güzel kokulan) Ümmü Habibe (r.a.) annemize göndermelerini emretti.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bunları Ümmü Habibe (r.a.) hazretlerinin üzerinde görüyor ama inkâr etmiyordu.

Ümmü Habibe (r.a.) annemiz buyurdular:

- "Biz iki gemi içinde yola çıktık. Necâşî bizimle beraber gemiciler gönderdi. Biz denizden çıktığımızda binekerin sırtlarına binip Medine-i münevvere'ye doğru yola çıktık. Medine'ye vardığımızda Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Hayber'de idi. Habeşistan'dan gelenlerin kimi, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine katılmak (ve Yahudilerle savaşmak için) Hayber'e gittiler. Ben Medine'de kaldım. Tâ ki Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, döndüler. Huzuruna vardım. Bana Necâşî'den sordu. Nüzhe'nin selâmını Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine söyledim. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Nüzhe'nin selâmını aldı.

Bu hadise üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri;

"Umulur ki Allah sizinle onlar içinden düşmanlaştıklarınız arasında bir meveddet husule getire! Allah kadîr'dir, Allah ga-für'dur, rahîm'dir!"²³⁹

"onlardan" yani Ebû Süfyân, demektir.

"meveddet" yani Ümmü Habibe (r.a.)'ı tezvîc etmektir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin, Ümmü Habibe ile evlendiği haberi, Ebû Süfyân'a geldiğinde, (Ümmü Habibe annemizin babası) Ebû Süfyân;

- "Bu yiğidin artık burnu sürtülmez!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) Hazretleri buyurdular:

- "Bilmiyorum! Hayber'in fethi sebebiyle mi yoksa Cafer'in gelmesi sebebiyle mi sevineyim?"²⁴⁰

Necâşî'nin Oğlunun Denizde Boğulması

Cafer (r.a.)'ın Medine'ye varmasından sonra, Necâşî oğlunu (yani) Ezher bin Ashame bin Hürrü, Habeşistan'dan altmış kadar adamı ile beraber Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine gönderdi. Necâşî, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine şöyle bir mektup yazmıştı:

- "Ya resûlallah (s.a.v.) hazretleri! Ben şahadet ederim ki, muhakkak ki sen gerçekten Allah'ın resulüsün Sâdik ve tasdik olunmuşsun. Gerçekten sana bîat ettim. Senin amcan oğluna bîat ettim. Ben âlemlerin Rabbî olan Allah'a teslim oldum. Sana oğlum Ezher'i gönderdim. Eğer sen benim kendimin gelmesini istersen, elbette bunu yapar ve sana gelirim. Selam senin üzerine olsun ey Allah'ın resulü (s.a.v.)!"

Hazret-i Cafer (r.a.) ve ashabının ardından gemilere bindiler. Denizin ortasına vardıklarında boğuldular.²⁴¹

Sebeb-i Nüzul

Cafer (r.a.) hazretleri, Medine-i Münevvere'ye ulaştığı gün, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzuruna üzerlerinde yün elbiseler bulunan yetmiş kadar adam ile ulaştı. Onlardan altmış ikisi Habeşistanlı idi. Sekiz kişi de Şâm ehliydendi. Onların içinde Rahip Buhayr'da vardı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, onlara Yasin sûresini okudu, sonuna kadar... Onlar, Kur'ân-ı kerimi dinlediklerinde ağlamadılar. Hepsi iman ettiler. Ve onlar;

- "Bu Kur'ân-ı kerim, İsa Aleyhisselâm'a indirilen incil'e ne kadar da benziyor!" dediler.

Bunun üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri;

"Müminlere meveddetçe en yakınlarını da her halde "Biz nasârâyız." diyenler bulacaksınız."

Âyet-i kerimesini indirdi.

Yani (Müslümanlara karşı sevgisi ve yakınlığı olanlar) Necâşî'nin elçileridir. Bunlar Cafer (r.a.) hazretleri ile beraber gelenlerdir. Onlar yetmiş kişiydiler. Ve onlar manastır ashabı (ibâdet ehli) idiler....²⁴²

²³⁹ el-Mümtehine: 60/7,

²⁴⁰ Taberânî Mü'cemü'l-Kebîr: 1469,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/698-699.

²⁴¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/699-700.

²⁴² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/700.

Kıssis

"Bunun (sebebi):

Bunların Müminlere karşı sevgi beslemelerinin sebebi, "Çünkü, bunların içinde vardır." Onların içinde olması sebebiyledir. "Keşişler..."

1- Âlimleri,

2- Âbidleri (ibâdet edenleri)

3- Ve reisleridir (başkanlarıdır...)

"Keşişler..." kelimesi, mübalağa sığasıdır.

"Bir şeyi araştırma ve gece vakti peşine düşme" kelimesinden gelmektedir. Onlara, "Keşişler..." ismini verilmesinin sebebi, onların ilim araştırmaları, incelemeleri konusunda mübalağa etmelerindedir. Bunu Râgıb (r.h. müfredatında) buyurdular.

Kutrub buyurdular:

"Kıssis" kelimesi, Rum dilinde âlim, demektir ²⁴³

Urve bin Zübeyr buyurdular:

Hıristiyanlar, İncil'i zayı ettiler. Hıristiyanların içinde, İncil'i bilen kalmadı. Hıristiyanların âlimlerinden İncil'i bilen sadece bir âlim kalmıştı. Onlardan hak ve din üzere kalan sadece bir kişi kalmıştı. O zatın ismi "Kıssis" idi. O âlimin dini ve mezhebi üzere olan herkese "Kıssis" denilir. ²⁴⁴

Ruhban

"Ve (târik-i dünya) rahipler vardır."

"rahipler" kelimesi, "Rahip" kelimesinin cemiidir.

"Binici" Biniciler" kelimesi gibi.

Denildi ki: "rahipler" kelimesi, hem müfrede ve hem cemiye kullanılan bir kelimedir.

vjhjül Manastırda korkuyla beraber ibâdet etmektedir. ²⁴⁵

Bu kelimenin nekre olarak gelmesi ise, kesreti ifâde etmek içindir. Elbette bunun kıssis (keşişlerde) itibâr edilmesi gerekir. Bu da Hıristiyanlardan Müminlere karşı sevgiye delâlet etmektedir.

Muhakkak ki bir cinsin fertlerinin çoğunun bir hasletle vasıflanmasıdır. (Yoksa hepsinin yani bütün fertlerin değil...) Zira Yahudilerden hidâyet üzere olan bir kavim vardır. Abdullah bin Selâm (r.a.) ve benzerlerini görmüyor musun?

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

-"Hepsi bir değiller; Ehl-İ kitap içinden kalkınan bir ümmet var, gece vakitleri Allah'ın âyetlerini okuyup secdelere kapanıyorlar. Allah'a inanırlar, âhîret gününe inanırlar, marufu emrederler, münkerden nehyederler, hayırlara koşuşurlar ve işte bunlar salihîndendirler." ²⁴⁶

Lakin bunlar, kesret (çoğunlukta) değillerdi; Hıristiyanlarda olduğu gibi. Yahudilerden (iman edenler ve dünyaya haris olmayanlar azınlıkta oldukları için) kendilerine cins hükmü verilmedi....

"Ve bunlar kibretmezler." (2/428)

Bu kavli-i şerif, "Çünkü, bunların içinde vardır." kavli-i şerifin üzerine atıftır. ' Yani muhakkak onlar, hakkı kabul etmekten kibirlenmezler. Kıssis'in ve ruhbanın hak olan sözünü anladıklarında hemen kabul ederler, tevazu gösterirler ve Yahudiler gibi inkâr etmezler. ²⁴⁷

Övgüye Layık Ameller

Bu kavli-i şerifte;

1- Tevazu,

2- Büyüklük taslamamak,

3- İlim ve amele yönelmek

²⁴³ **KİSSİS:** Gece bir şeyi talep etme ve inceleme mânâsına "kasse"den mübalağa sığası (kipi)dır. İlim ve dini incelemeleri itibarıyla Hıristiyan reislerinden olan bilginlere ve ibadetle meşgul olanlara da "kass" ve "kıssis" denilmiştir. İbnü Zeyd'in açıklamasına göre "kıssis", rahiplerin başı demektir. İbnü Atiyye, aslı Arapça olmayıp Arapçalaşmış olduğunu; Kutrub da, aslı Rumca olup bilgin demek olduğunu söylemişlerdir ki, "Kamus" mütercimi de "keşiş olacaktır" diyor.

²⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/700-701.

²⁴⁵ Rağıb'm "Müfredâf'ında da açıklandığı üzere "ruhban" kelimesi "rehbet" kökünden "Rahip'in çoğuludur. "Su'büm' gibi müfred olarak kullanıldığında zikredilmiştir ki, o zaman çoğulu "rehabîn" ve "rehâbine" gelir. Rehbet", ızdırab ile korkup çekinmektir. "Terahhüb". manastırda ibadet etmektedir ki, rehbetin kullanılması demektir. "Rehbâniyyet" de fazla korkup çekinmekten dolayı ibadete tahammül etmede aşırılık ve ifrat etmektir. Eski Hıristiyanlarda et yememek savm-ı visal (kavuşma orucu) tutmak, nefislerine eziyet etmek için boyunlarına zincir takmak ve hatta kendilerini iğdiş etmek derecesine varanlar olmuştur ki, bunlar nefis ile mücadele ederek aşırı isteklerini kaldırmak, nefsi sabır ve tahammül ile itaate alıştırmak.

²⁴⁶ Âl-itmrân:3/113,

²⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/701-703.

4- Şehvetlerden yüz çevirmek Ve benzeri hasletlerin;
Gerçekten övgüye layık ve güzel olduğuna delildir. Velez ki bu hasletler kâfir bir kişide olsa bile....²⁴⁸

Kâfirin İyilikleri

Derim ki: Allâhü Teâlâ hazretleri, kendisine selâmet versin (ve kendisine ganî ganî rahmet etsin) Şeyhim Allâme hazretlerinin yanında, zimmet ehlinin (Müslüman ülkesinde yaşayan bir gayri müslimin) mürüvvet ve iyiliği konuşuldu. Şeyhim Allâme hazretleri buyurdular:

-"Mürüvvet, ezeli saadetin eserlerindedir. Umulur ki bu iyiliği, kendisini iman ve tevhide götürür. Ve akıbeti felah ve kurtuluş olur..."²⁴⁹

Amelden Yoksun Olan

Hazır (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"Bir amel edelimî

Yoksa mahcubiyet getirir. Utangaçlık verir...

Bir cân metanın hazırlığını Götürür başka bir yere...

Ve başka cihete çekeriz"²⁵⁰

²⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/703.

²⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/703.

²⁵⁰ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi s. 170,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/703.